

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VIII. ÉVFOLYAM.

1893. november hó.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A tanítóképző intézetek az ezredik évi kiállításon.¹⁾

(Folytatás és vége).

Növendékek statisztikája.

A növendékek statisztikai kimutatásánál a statisztikai táblázatoknál általában szokásos mindkét földolgozási iránynak érvényre kell jutnia.

Kimutatandók tehát a tények: 1.) benső különbségeik szerint.

Ide tartozik:

- a) a szülők foglalkozása,
- b) a kor,
- c) az anyanyelv,
- d) a vallás,
- e) az illetőség,
- f) az előképzettség,
- g) a létszám szerinti kimutatás.

2.) Kimutatandók a tények időrend szerint, vagyis a fentebbi szempontok mellett végig kísérendő valamely állapot 1868/9—1893/4. évig.

A számbeli kimutatás alapjául mindig összesített létszámok veendőek fel, még pedig az iskolai évfolyamokat bevégezett, vizsgálatot tett növendékek szerint. (Tehát pl. a vallás szerinti kimutatásnál 1880/1-ben, az I., II., III. és IV. osztályokat végzett összes róm. kath., ev. ref., unit. stb. vallású növendékek mutatói ki, mindenütt létszám és $\frac{0}{100}$ szerint.) Az 1893/4. évi szakasz után az egyneműek összesítendői; kiszámítandó az évi átlag, feltüntetendők az ingadozási számok, s megállapítandó a minimum és maximum s kiszámítandó az átlagos végösszegeből az arányszám ($\frac{0}{100}$). Az egyes intézetekre vonatkozó statisztikai adatok vonalas vagy sík diagrammokban, az illetőségre vonatkozó adatok kartogrammokban is előállítandók.

Ezeknek csak nagyságát volna szükséges meghatározni. A feltüntetési mód szabadon lenne választandó.

Kívánatosnak látszik azonban, hogy az összes (vagy legalább az állami) tanítóképzőkből bejövő adatok alapján az összesített számok

¹⁾ A Tanítóképző Intézeti Tanács Orsz. Egyesületének választmányára által kiküldött kiállítási bizottság részletes munkálata. Az általános tervet lásd a VII. füzet 425. l. Szerk.

szerint itt a középpontban készíttessenek az egész magyarországi tanítóképzőkre vonatkozó grafikus táblázatok.

A növendékek statisztikája a *B*-, *C*-, *D*-, *E*-, *G*- és *H*- táblázatok²⁾ mintái szerint tüntethető fel.

Ezek közül közöltetik a *D*- táblázati minta, a mely a növendékek anyanyelvéről szóló adatokat mutatja, az *F*- minta az előképzettségről és a *H* minta a növendékek statisztikai hullámozódásáról. A többi táblázatok mintái teljesen megegyeznek a *D*- mintával, csak a rovatcímek különböznek.

A növendékek szülőinek foglalkozását feltüntető *B*- táblázat rovatcímei a következők:

1. Östermelő.
2. Iparos.
3. Kereskedő.
4. Tanító (tanár).
5. Más értelmi pályán levő.
6. Magánzó.
7. Egyéb foglalkozású.

A növendékek korát feltüntető *C*- táblázat rovatcímei a következők:

1. Betöltött 14 év.
2. „ 15 „
3. „ 16 „
4. „ 17 „
5. „ 18 „
6. „ 19 „
7. „ 20 „
8. „ 21 „
9. „ 22 „
10. „ 23 „
11. Nagykorú.

A növendékek vallását mutató *E*- táblázat rovatcímei:

1. Római katolikusok.
2. Görög katolikusok.
3. Örmény katolikusok.
4. Görög keletiek.
5. Ágostai evangélikusok.
6. Evangélikus reformátusok.
7. Unitáriusok.
8. Izraeliták.
9. Egyéb vallásúak.

A növendékek létszámát mutató *G*- táblázat rovatcímei:

1. Első osztály.
2. Második osztály.
3. Harmadik osztály.
4. Negyedik osztály.

²⁾ Az *A*- táblázatot, a mely a tanítóképző tanárok-életrajzi adatait foglalja magában, közöltük a VIII. füzet 484. lapján. Szerk.

D- táblázat.

Anyanyelv	1867/8.		1868/9.		1869/70		Össze- sen	Átlago- san	Mini- mum	Maxi- mum	Inga- dozási szám	Átla- gos- arány- szám
	létszám	%	létszám	%	létszám	%						
Magyar												
Német												
Tót												
Oláh												
Ruthén												
Horvát												
Szerb												
Vend												
Egyéb												
Összeg												

F. táblázat

Előképző iskola	1867/68.		1868/69.		1869/70.		1870/71		Össze- sen	Átlago- san	Mini- mum	Maxi- mum	Inga- dozási szám	Á la- gos arány- szám
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%						
Közéiskola (gimn.-reál). I—III. o.														
» IV. o.														
» felsőbb o.														
együtt														
Polg.-iskola (Fels.-leány) I—III. o.														
» IV. o.														
» felsőbb o.														
együtt														
Felső népiskola --- ---														
Elemi népiskola --- ---														
Szakiskolák --- --- ---														
Összesen ---														

G- táblázat.

Hullá m z á s	1867/68.		1868/69.		1869/70.		1870/71.		Össze- sen	Átlago- san	Mini- mum	Maxi- mum	Inga- dozási szám	Átla- gos arány- szám
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%						
Felvételért folya- modott														
Felvétetett														
Beiratkozott az I. osztályba														
Végezte az I. évet														
Beiratkozott a II. évre														
Végezte a II. évet														
Beiratkozott a III. évre														
Végezte a III. évet														
Beiratkozott a IV. évre														
Végezte a IV. évet														
Képesítetett														
Jelenleg, mint tanító működik														

Tanítás és nevelés.

a) Tanítási anyag.

E czímen kiállítandók: részletes tanmenetek, haladási naplók, órarendek, növendékmunkák.

Részletes tanmenet. Minden tanítóképző-intézet kiállítja a tanári testülete által megállapított részletes tanmenetet minden tantárgyból. E tanmenetek nem valamely régiebb, hanem a jelenleg érvényes (1882-ben kiadott) tantervre vonatkoznak. Az egyes intézetek tanmenetei sötétszínű, puha vászonborítékba fűzve egyenlő nagyságban, fólió-alakban állíttassanak ki, hogy egy közös tokban elhelyezhetők legyenek.

A haladási napló az 1893/94. isk. évről szóljon. Az eredeti példány állítandó ki, lehetőleg újonnan befűzve.

Az órarend az 1893/94. iskolai évről szóljon s közönséges nagyságú miniszter-papiros egyik oldalára irandó, hogy az összes órarendek egy tokban elhelyezhetők legyenek. Ha az órarend közönséges ív papirosra nem férne el, úgy az kettős nagyságú ívre irandó.

Növendékek munkái. Ezeknél fontos az, hogy fölösleges dolgok ne állíttassanak ki, de mindaz, a mi tanulságos lehet, meglegyen. Ezen munkák kiállításának célja egyrészt feltüntetni a növendékek képzettségének színvonalát, másrészt, hogy mutassa a tanárnak didaktikai eljárását a tételek feladásánál, a munkálatok kijavításánál; ezért a növendékek dolgozatai mindig *eredetiben* állítandók ki. A mi az egyes tantárgyakat illeti:

1. *A magyar nyelvből és irodalomból* elég, ha mindegyik évfolyamból 1—1, tehát összesen 3—4 növendéknek összes dolgozatai állíttatnak ki. Kívánatos, hogy a szaktanár függelékül állítsa össze az összes feladatok cízeit az elmúlt évekre visszamenőleg.

2. *A német nyelvből* mindegyik évfolyamban 2—2, összesen 6—8 növendék dolgozatai állíttassanak ki. A két növendék közül az egyik olyan legyen, a ki az intézetbe lépéskor már tudott németül, a másik pedig olyan, a ki ezen a nyelven nem tudott.

3. Valamely *más hazai (horvát, szerb, tót, oláh) nyelvből* a dolgozatok olyan szempont szerint állítandók ki, mint a német nyelvből.

4. *A természettudományokból* írásbeli, s egyéb munkák (növény- és bogárgyűjtemények, kitömött állatok) kiállítását csak azon esetben kívánjuk, ha azok érdekes különlegességek, vagy különös pedagógiai értékkel bírnak. Egyébként egy ív papirosra a szaktanár annyit jelöljön meg, hogy készítenek-e a növendékek a természettudományokból írásbeli dolgozatokat, növény- és bogárgyűjteményeket, kitömött állatokat, egyéb preparátumokat; megnyit dolgozat és hogyan jár el ezek előállításánál. A növendékek által készített fizikai és vegyi eszközök a kézimunkák között állítandók ki.

5. *A földrajzból* kiállítandók az első két évfolyam 1—1 növendékének összes térképrajzai a tanítás menete szerint összeállítva.

6. *Összhangzattan.* Azon osztályokból, a melyekben ez a tárgy

előfordul, kiállítandók 1—1 növendéknek összes összhangzattani dolgozatai.

7. *Szépírás.* A növendékek íráslapjaiból összeállítandó a szépírás tanításának menete.

8. *Szabadkézi és mértani rajz.* A növendékek rajzlapjaiból összeállítandó a rajztanítás menete.

9. *Az ipari és gazdasági kézimunka-kiállításnak* a célja nem az, hogy az intézet produktív képességét tűntesse fel, hanem célja először bemutatni azt, hogy valamely intézetben minő ipari és gazdasági kézimunkák előállításával foglalkoznak; másodsor, milyen módszert követnek azok előállításánál, a kiállításnak éppen ezen pedagógiai oldalára fordítandó különös gond. Ezek tekintetbe vételével kiállítandó a kézimunka tanításának menete. A nagyobb munkadarabok helyett azok kis mintái, vagy részletei állítandók ki.

b) *A tanítási eszközök.*

A kiállítás teljessége, még a jelenkori kiállításnak is féligmeddig történeti jellege, s egyéb célszerűségi szempontok nem engedik meg azt, hogy az intézetek az ő taneszközökkel minden rendszer nélkül jelenjenek meg a kiállításon. E helyett sokkal célszerűbb és tanulságosabb lesz a kiállítás e része akkor, ha

1. minden tanítóképző beküldi az intézetben annak fennállása óta a tanulók által használt összes tankönyvek, segéd- és vezérkönyvek jegyzékét, ha lehet nyomtatásban, a tantárgyak szerint időrendben csoportosítva. A kiállítást rendező bizottság feladata lesz azután ezen jegyzékek nyomán az összes tankönyveket egy-egy példányban könyváruosi úton megszerezni s egy könyvtárba szakok szerint összeállítva kiállítani. E könyvtárban lesznek elhelyezendőek a képzőintézeti tanárok irodalmi munkásságát feltűntető művek is. A könyváruosi úton esetleg nem kapható könyvek az illető intézetektől fognak a kiállítás tartamára bekéretni s a kiállítás bezárása után visszaküldetni. A könyváruosi úton beszerzett könyvek a kiállítás után, az orsz. tanszermúzeumban lesznek elhelyezendőek. E könyvek beszerzésére szükséges összeget a közokt. miniszterium engedélyezi. Külön jegyzékbe irandók össze az egyes intézetek tanári és ifjúsági könyvtárában levő könyvek. Ezeknek a könyveknek a kiállítása azonban nem szükséges.

2. Minden tanítóképző beküldi összes jelenleg meglévő taneszközök részletes leltárát. Maguk a taneszközök közül csupán a specialitások, vagyis az illető intézetek tanárai vagy növendékei által készített, tervezett s pedagógiai szempontból kiválóan becses, vagy pedig történeti szempontból érdekes régi taneszközök küldendőek be. Ezek kiállíthatósága fölött a kiállítási bizottság lesz hivatva a bejelentés illetve a beküldés után határozni.

A könyvjegyzékek és leltárak egyöntetűség végett a kiállítási bizottság által szerkesztett és szétküldött ívekbe irandók 2—2 példányban, melyeknek egyike a kiállítás után visszaküldetik másika az orsz. tanszermúzeumban lesz elhelyezendő.

3. Egybeállítandó egy tanítóképző teljes mintaszerű fölszerelése, mely az összes tantárgyak tanítási eszközeit magában foglalja s irányadóul szolgáljon az ezutáni fölszereléseknél. E mintafölszerelés jegyzéke az orsz. tanszermúzeumi bizottság által lenne elkészítendő, maga a fölszerelés pedig a bizottság utasításai és felügyelete mellett hazai tanszerműkészítő iparosok, kereskedők, kiadók, gyűjtők stb. által volna előállítandó a közoktatási miniszterium által e célra engedélyezendő költségen. A kiállítás után e mintafölszerelés szintén az orsz. tanszermúzeumban lenne elhelyezendő.³⁾

c) *Iskolai élet.*

Az iskolai élet módját meghatározzák a tanári testület által megállapított iskolai rendtartási szabályok, valamint az ifjúság kebelében keletkezett körök működése, az iskolai ünnepek és multságok. E szerint az iskolai élet czímén kiállítandók:

a) az iskolai rendtartási szabályzat, vagyis azon szabályok, a melyek az egész tanuló ifjúság életére vonatkoznak; az internatusi élet szabályai az «internatus» czímén állítandók ki;

b) a különböző ifjúsági körök (önképző, zenei, segélyző körök) alapszabályai, valamint az ezen körök évi működését részletesen feltűntető jelentések az utolsó évről vagy évcyclusról.

c) Kiállítandók az iskolai (évváró, évnitó, hazafias, egyházi s kegyeletes) ünnepekre vonatkozó adatok. Külön sorolandók fel az évenként rendszerint tartatni szokott és az esetről-esetre tartott iskolai ünnepek.

d) Kiállítandók az ifjúság által tartott multságokról, zenei, színi előadásokról, valamint a helyben tartott koncertek, színházak, a tudományos s egyéb nyilvános előadások, gyűlések látogatásáról szóló adatok.

c) Általában kívánatos, hogy az egyes intézetek kiállítsák a megtartott ünnepekre s előadások lehetőleg teljes programgyűjteményét.

d) *A növendékeknek az egyházi szolgálat terén kifejtett tevékenysége.*

Leírásokban ismertetendő, hogy mily alkalomkor s milyen módzatok (esetleg milyen díjazások) mellett vesznek részt az int. növendékek felekezetük isteni tiszteletein. Kiállítandók az erre vonatkozó rendelkezések, szabályzatok, az alapítványok pontjai, a szokásoknak, a legatio módjának leírása (ha lehet, nyomtatásban.)

³⁾ Az ilyen módon rendezett kiállítás egyrészt maguknak az intézeteknek rendszeres és azoknak teljes képét és állapotát híven visszatükröző s mindamélttal aránylag nem sok helyet igénylő kiállítása lesz, másrészt az orsz. tanszermúzeum soká vajdó kérdésének könnyű és czélszerű megoldására vezet. Összegyűjti s egyrészt a kiállítás tartama alatt, másrészt a tanszermúzeumban a kiállítás után is állandóan hozzáférhetővé teszi azt az anyagot, melynek alapján az újabbkori tanítóképzés története és jelen állapota tanulmányozható és megírható lesz. Ezáltal, valamint a mintafölszerelések egybeállítása által a kiállítás a tanítóképzés jövő alakulására és helyes irányban való továbbfejlesztésére is megbecsülhetetlen hatással fog lenni.

e) *Ösztöndíjak, jutalmazások.*

A) Az összes tanítóképző intézeti növendékeket illető ösztöndíjak.

1. Alapító levelek.

2. Az ily segélyezések kimutatása.

a) Évenként hány növendék élvezte, mily összegben?

b) Hogyan oszlik ez meg tanítóképzők (jelleg és nem) szerint?

c) Mennyit tesz ki a kiosztott összeg?

B) Azon ösztöndíjak, melyekből más isk. tanulók mellett egy bizonyos tanítóképző intézet növendékei részesülhetnek.

1. Alapító levelek.

2. Az ily segélyezések kimutatása.

a) Évenként hány növendék élvezte, mily összegben, alaponként?

b) Mennyit tesz ki a kiosztott összeg alaponként és összesen?

C) Azon ösztöndíjak, melyek kizárólag valamely tanítóképző intézet növendékei részére tétettek.

1. Alapító levelek.

2. Az ily segélyezések kimutatása.

a) Évenként hány növendék élvezte s mily összegben?

b) Mennyit tesz ki a kiosztott összeg alaponként és összesen?

Az alapító levelek azon hatóság által hitelesített másolatokban állítandók ki, a mely hatóságnál az alapító levélnek valamely eredeti példánya letétben van.

A *jutalmazások* módozatai, (jutalmat tevő, neve, föltételek, összeg stb.) rövid leírásban közlendők, ívalakú füzetben.

f) *Internatus.*⁴⁾

E czímen a kiállítás a következőkép eszközendő:

1. Lakószobák, (dolgozó szoba, háló terem, mosdó szoba), betegek szobája, fürdő szobák s ezek felszerelése. Benlakó tanárok lakása. Ide tartoznak: a szobák fekvése, méretei, az ablakok száma és méretei, a benlakó növendékek száma, butorzata leírásban vagy táblázatokban. A lakószobák elrendezése s a kiválóan fontos bútordarabok mint pl. asztalok, székek, szekrények rajzban is bemutatandók. Fűtési és világítási rendszer.

2. Költségvetés az utolsó évek egyikéről.

3. Az internatus belső élete. Ide tartoznak: a házi rendszabályok, napirend, felügyelet, a növendékek szerepe a felügyeletben, az épület rendben tartását illetőleg. Kiállítandók az ifjúság tanulmányaira, testi nevelésére és szórakoztatására vonatkozó berendezések, felszerelések és intézkedések.

⁴⁾ Az internatus épületterveinek és butorzatának kiállítását lásd a VII. füzet 481—482. lapjain «A tanítóképzők helyiségeinek kiállítási terveze» czim alatt. Szerk.

g) *Externatus.*

Ugyanolyan főszempontok szerint, mint a benlakás. Feltüntetendő:

1. A lakások minősége. Milyen foglalkozású embereknél fogadtak szállást? (leírásban és táblázatokban).
2. Költségvetés.
3. Az externatusi élet (leírásokban).

h) *Köztartás.*

Ezen a címen kiállítandók:

1. A köztartás helyiségeinek felszerelése.
2. Az ellátás minősége s költségei. (Egy nyári s egy téli étlap.)
3. Ha vállalkozónak adatott ki, a bérleti szerződés.
4. Ha házilag kezeltek, a köztartást illető rendszabályok.

Tanítóképesítés.

Ezen a címen oly adatok állítandók ki, a melyek a képesítő vizsgálatok színvonalát és a képesítettek viszonyait mutatják; a vizsgálati eljárást feltüntető szabályzatok más címen («A tanítóképzésre vonatkozó törvények, rendeletek stb. gyűjteménye») állítandók ki. Kiállítandó tehát:

a) az elemi és más tanítói képesítő írásbeli vizsgálatok tételinek részletes felsorolása a különböző tantárgyakból, 1868-tól fogva;

b) az elemi és más tanítói képesítő szóbeli vizsgálatok tételiek az utolsó iskolai évről;

c) graphicus rajzban vagy táblázatban (az ide mellékelt minta szerint) feltüntetendők a következő viszonyokról szóló adatok:
Hányan nyertek 1868 óta elemi isk. tanítói képesítést évenként és mindössze? Ezek közül hányan képesítették a magyar és hányan a más nyelvű iskolákban való tanításra? Hányan készültek nyilvánosan és hányan magánúton? Hányan voltak mint tanítók alkalmazva a képesítés előtt és után?

Hányan nyertek a kántorságra képesítést évenként és mindössze?

Hányan kaptak nevelőnői-, ipar-, kézimunka- és tornatanítónői képesítést évenként és mindössze?

(Lásd a H- és F- táblázatokat.)

A tanítóképzésre vonatkozó törvények, rendeletek, egyes intézkedések, kiadott nyomtatványok gyűjteménye.

Ezen rovat alatt kiállítandók az állami és egyházi (zsinati) törvények, a kormány, az egyházi és más fentartó hatóságok által kiadott szabályzatok, rendeletek s egyes intézkedések, a melyek vagy általános érdekűek, vagy egyes tanítóképzőkre vonatkoznak. E törvények s rendeletek nyomtatványokban vagy másolatokban állítandók ki. Ha vala-

Kimutatás a tanítóképző intézetben
a különböző (tanítói) állásokra történt képzésekről 18...—1894.

Évszám	Elemi isk. tanítóra képesítte- tett	Kántor- tanítóra képesítte- tett	Nevelő- nővé képesítte- tett	Ipartanító- nővé képesítte- tett	Kézimunka tanítónővé képesítte- tett	Torna- tanítónővé képesítte- tett
1867						
1868						
1869						
1870						
1871						
1872						
1873						
1874						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
»						
1894						
Összeg ---						

mely nem állami intézetben a felvételre, a nevelésre és oktatásra, a képesítésre, az igazgatásra, a tanárok ellátására stb.-re vonatkozólag kiadott szabályzatok nincsenek, leírandó az eljárás, a mely az évek folyamán a gyakorlat alapján kifejlődött. Megjegyzendő még, hogy az általános érdekű állami törvények és rendeletek más úton fognak beszereztetni; ezért az állami intézetek a csupán nekik szóló rendeleteket állítják ki. A felekezetek és más hatóságok által fentartott intézetek ellenben a hatóságaik által kiállított összes törvényeket és rendeleteket beküldik. Részletesen a következők fognak összegyűjtetni és kiállíttatni ezen rovatban:

- a) Az egész tanítóképzést felölelő törvények és rendeletek.
- b) Felvételi szabályzatok.
- c) Az ifjúság oktatására és nevelésére vonatkozó szabályzatok, rendeletek és egyes intézkedések, tantervek, gyakorlati tanítási, rendtartási szabályzatok, egyéb rendeletek s intézkedések.
- d) Képesítési szabályzatok.
- e) Az igazgatásra, felügyeletre vonatkozó szabályzatok, rendeletek.
- f) A tanárok alkalmazását, ellátását, nyugdíjazását, szolgálatát illető szabályzatok.
- g) Felvételi, mulasztási naplók, osztálykönyvek, osztályzókönyvek, anyakönyvek, bizonyítványok, oklevelek mintái, a melyek a felekezetektől s társulatoktól fentartott képzők részéről csak az esetben állítandók ki, ha az állam által kiadott nyomtatványmintáktól eltérnek.

Budapest, 1893. augusztus 8.

dr. Kiss Áron
bizottsági elnök.

Sztankó Béla.
jegyző.

A tanítóképzés törvényeinkben.⁵⁾

A népoktatási törvények hivatalosan is megígért revíziója előmunkálatok tételét teszi szükségessé s különösen a közoktatásügy egyes csoportjait képviselő országos egyesületeknek erkölcsi kötelességük foglalkozni a körükhöz tartozó kérdésekkel, nemcsak azért, hogy az új törvény róluk, de nélkülök ne állapíttassék meg, hanem azért is, mivel szakférfiakhoz illő el nem szalasztani a döntő pillanatokat, midőn a rájuk bízott ügyben felvilágosítani és lelkesíteni hatással képesek.

A tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének is foglalozni kell a népoktatásügyi törvény revíziójának kérdésével s mindezek előtt a tanítóképzés törvényes rendezésére vonatkozó főbb irányelveket kell megállapítani, mert különben féltő, hogy a törvény egyes szakaszainak pontonként eszközölt tárgyalása csak stylaris vagy más lényegtelen reformokat fog eredményezni.

Törvényünk legnagyobb hiányaként a közvélemény már régóta azt ismerte fel, hogy nem hajtották végre kellő erővel. Tudvalevőleg csak

⁵⁾ L. a választmányi ülés jegyzőkönyvét az egyesületi rovatban,

nem tisztán papirostörvény még ma negyedszázad után is a tankötelezettség. Teljes félmillió az iskolázatlan gyermekek száma s különösen a 12—15 éves gyermekek oktatása, ha itt-ott meg van is, alig ér valamit. Törvény rendeli, hogy az iskolába fel nem adott gyermekek szülőit szigorúan kell megbüntetni, a gyakorlatban ezt a büntetést csak az iskolai mulasztásokra alkalmazzák s ott is csak a látszat kedvéért. A 8—9 hónapi szorgalomidő, a rossz felekezeti iskolák bezáratása, a községi iskolai alapok létesítése, a 8—12 □ láb terület egyes növénydekre, a megyei tanítótestületek s annyi más intézkedés jóformán csak papíron van meg.

A végrehajtásnak ilyenmő hiányait a tanítóképzésre vonatkozó szakaszokban is megtalálhatjuk. Már 25 évvel ezelőtt 20 állami tanítóképző intézet felállítását rendelte el a törvény s ma, midőn a miniszteri jelentés tanítóhiányról panaszkodik, van 17. Ugyanez a törvény elrendeli, hogy főképp a nők, felső nép- és polgári iskolai tanítókká képeztesse, de ily intézetet csak évek mulva állítanak fel egyet s ma is csak ez az egy van. A törvény követeli, hogy a tanítóképzőkben gyümölcs- és szőlőtenyésztés is taníttassék mindenütt, hogy a tanfolyam 3 évre terjedjen, hogy a nők és férfiak elkülönítve taníttassanak; ma mind a három ellen vétének s a törvény intézkedéseit miniszteri rendeletek változtatták meg.

Nem szükséges magyaráznom, hogy e változtatások némelyike megokolt volt. A gyümölcs- és szőlőtenyésztés tanításának általánossá tételét ma már nem követeli senki; bizonynal azt is helyesnek tartják legtöbben, hogy a tanfolyam 4 éves legyen s a tanítónők zöme az elemi iskolákban nyerjen alkalmazást. Ugy hiszszük azonban, hogy mindez nem oly elsőrangu kérdés, melyeknek megvitatása volna az első teendő. Hogy tisztán lássunk, magát a főtárgyat, a tanítóképzés törvényes rendezésének alapelvét kell szemügyre vennünk.

Alaphibája e tekintetben törvényünknek, hogy a tanítóképesítést jóformán mellékesnek tekinti a képzéssel szemben. Külsőleg is látszik ez a körülmény. A törvény másfél száz §-ának majdnem egy harmada a tanítóképző intézetekről szól, a tanítók képesítéséről és okleveleiről ellenben csak kettő. Az akkor még nem érett pedagógiai eszméknek hű tükre ez. De a látszólag nem nagy fontosságú hiba következményeiben végzetes lett három irányban: 1) megbénította a köztudatot arra nézve, hogy a tanítóképző csak oly szakiskola, mint a jogakadémia vagy gyógyszerészi tanfolyam s hogy ezeknek a szakiskoláknak összekapcsolása az egyetemen elvi akadályba nem ütközik; 2) megrontotta a köztudatot az által, hogy a népoktatási tanintézetek csoportjába helytelenül a tanítóképzőket is bevéve, azoknak mintegy mesterséges betetőzést teremtett, ily módon utat nyit arra, hogy az általános népnevelés nagy eszméje egész világosságában hasson, hogy továbbá a középiskolák s elemi iskolák között az összefüggés meglazuljon s hogy végre tanügyünk természetes organikus szervezetéről, mint azt most az egységes középiskola tervezésének korában látjuk, a szakférfiaknak ítéletét is megrontsa; 3) emelte a burocratismussal párhuzamosan haladó iskolai pedanteria hatalmát, mert arra fektetett súlyt; hogy ki

mit tanul, nem arra, hogy mit tud, azaz a leendő tanítók tanítását részletezve, nyitva hagyta az ajtót, melyen a magánvizsgákon képesítettek feltudakos zöme beözönölhetett, sőt a képzők felállításának jogában is bőkezűleg könnyelműséget tanusított.

Nagyon hosszasan kellene lennem, hogy a fentebbi pontban foglaltakat mindenki előtt világossá tegyem, valósággal egy kis könyvet kellene írnom a népvéls feladatáról s a közoktatás organismusról, s különösen fejtegetnem a német s angol amerikai tanítóképzés elvi ellentétét. E helyen s most nem tehetem ezt s meg kell elégednem a fentebb mondottakkal, reményelve, hogy az azokból vont gyakorlati követelések némileg az elveket is megvilágítják.

Ezek a gyakorlati követelések nagyjában a következők:

1. A tanítói oklevél megszerzésénél nem az előtanulmányok végzésére kell súlyt fektetni, hanem a tudásra. Szigorú s alapos vizsga alapján nyerhessen oklevelet az is, ki p. azelőtt esetleg iparos pályán működött.

2. A tanítói oklevél értékének biztosítása nagyfontosságú állami érdek s ezért azok kiadását az állam magának tartja fenn.

3. A tanítóképző intézetek az előképzés megkönnyítése végett ezentúl is fentartandók, de szervezetük lényegesen megváltoztatandó és pedig a szakképzésnek megfelelőbb egyéni és szeminárium vezetési elvi szerint.

Ha már most ezekből a gyakorlati követelésekből a népoktatási törvény revíziójánál szem előtt tartandó főbb elveket akarjuk levonni, önmaguktól következnek ezek:

1. A tanítói oklevél értéke (p. az érettségi bizonyítvány vagy jegyzői oklevéllel szemben) a törvényben pontosan megállapíttassék, a mi eddig hiányzott.

2. A tanítói okleveleket ezentúl kizárólag az egyes képzőintézetektől függetlenül országos vizsgáló bizottságok adják szigorú vizsga alapján, mely azonban az állami vagy hasonszervezetű tanítóképző intézeti végzett növendékekkel szemben kevésbé részletező lehet.

3. A tanítóképzés jelenlegi fokának emelése végett multhatatlanul szükséges, hogy a felvétel feltételei szigorúbbá tétessenek s különösen az életkor (a törvény szerint férfiaknál 15, leányoknál 14 év) emeltesék fel főképp azért, hogy a növendékek képesek legyenek a lélektani és módszertani elveket teljesen megérteni.

4. A tanítóképzőkben előadandó tárgyak sorozata és a tanévek száma, mint a melyek állandó megállapítása a fejlődést nehezíti, a mi tapasztalatunk szerint is kivihetetlen, a törvényből kihagyandó. Ohajtható azonban kimondása annak, hogy a tanítóképző intézetek szakiskolák s ezért főképp csak módszertani utasításokat nyújtanak.

Ezek nézetem szerint a legfontosabb követelések s ez a négy pont teljesen elegendő arra, hogy, ha az egyes intézetek tanári kara megvitatja, a beérkezett vélemények alapján az egyesület választmánya a népoktatási törvény megfelelő szakaszai helyett új javaslatot dolgozhasson ki. Tudom, hogy vannak a törvényben még más hiányok is. Szükséges például az ujabban kifejlődött igényekre tekintettel törvény-

ben gondoskodni a felső nép- és polgáriiskolai tanítók kiképzéséről, a tanító-képző tanárok, tanfelügyelők s más adminisztratív közegek képesítéséről, helyes lesz megállapítani, hogy különmemű intézetek halmaza ne egyesíttessék egy vezetés alatt az egyéni nevelés rovására, minő p. a budai úgynevezett pedagógiában van; gondoskodni kell arról, hogy az elavult igazgató tanácsok teendőinek egy részét más közegek (p. közoktatásügyi tanács vagy képesítő bizottság kiküldött tagjai) teljesítsék; ki kell mondani, hogy Magyarországon csak magyar tannyelvű s az állami közvetlen felügyeletet eltűrő képzők lehetnek; követelni kell törvényben megállapítását annak, hogy a tanítók képzésével és képesítésével foglalkozó férfiak és nők időről-időre belső szervezeti fontosabb kérdések (például internatusok, önképzőkörök, felszerelések) és a módszertan vitás pontjai felett közösen tanácskozzanak jól előre készített program alapján. Mindezekhez jöhetne még egyéni nézetem szerint a tanítóképző intézetek szakjellegének hangsúlyoztatása a részletekben is. Az új tanterv, melynek megalkotásában egyesületünk és a közoktatásügyi tanács oly régóta fáradozik, kétségkívül haladás a régihez képest s mégis ki nem érzi, hogy ez a tanterv, melyből egy kisebb tudományos encyclopaedia címszavait csaknem teljesen össze lehetne szedni, igazán véve borzasztó valami, a korunkban uralkodó iskolai pedanteria hú tükre. Miért kellene ennek így lennie? Nem segíthetünk-e a kínzott ifjakon s nem emelhetjük-e a tanítóképzőket jelentékenyen, ha a növendékektől a belépéskor magasabb kort s több tudományos előkészületet követelünk s a képző nem matematikusokat vagy történészeket oktatni, de pedagógusokat akarna nevelni?

Mindezek azonban, mint fentebbi fejtegetéseimből látszik, jóformán csak részletkérdések, melyeket gyakorlati fontosságuknál fogva megérettetni szükséges lesz, de csak azután, ha az elvekkal s az abból folyó főbb kívánatokkal tisztában vagyunk. Leghelyesebb lesz ezért a közgyűlésnek ajánlanunk a következő határozatot:

«Mondja ki a közgyűlés, hogy az egyesület a népoktatási törvény tervezett revíziójára tekintettel a törvénynek a tanítóképzésre és tanítóképesítésre vonatkozó pontjait tanulmányozni fogja s ezért, mint legfontosabb pontokat, a következőket ajánlja az egyes tantestületeknek megvitatásként:

1. A tanítói oklevél értékének megállapítása.
2. Országos tanítóképesítő bizottság szervezése.
3. A tanítóképző intézetekbe való felvétel szigorítása.
4. A tanítóképző szakiskolai jellegének hangsúlyozása.

Egyúttal megbizsa a választmányt, hogy a tantestületektől e kérdésekre vonatkozólag beérkezendő vélemények tekintetbe vételével a jövő közgyűlés elé a törvény említett pontjai helyett ajánlandó szöveget a miniszteriumhoz terjesztendő részletes memorandummal együtt bemutassa.»

Nem kételkedem, hogy ezek a pontok sok egyén előtt nagyon hiányosoknak fognak látszani. Igen helyesnek tűnnek fel p. a tanfelügyelők és tanítóképző tanárok képesítése, az igazgatótanácsok eltörlése, a nem magyar ajkú képzők megszüntetése s más hasonló kérdések

kitűzése is. Ezekről könnyű dictiózni. Azt hiszem azonban, hogy sokkal komolyabban járunk el, ha csak a fentebbi, négy alapvető elv megvitatására kérjük fel az egyesület tagjait, mert ezeknek az elveknek megértése és a köztudatba átmenetele ad érveket és pedig döntő érveket a többi kérdések megvitatására s ezekkel halad a magyar tanító-ság ügye.

Habozás nélkül kimondom itt, hogy az én eszmém még merészebb. Látom a jövőt s hiszem is, hogy egykor eljő az a kor, midőn a nemzet minden egyes polgára legalább 16-ik életévének betöltéséig rendszeres s lehetőleg egyirányú mindennapi nevelésben részesül s midőn szükségét fogják látni annak, hogy a tanító, ki akkor a nép nevelője lesz, nem mint ma, csak a kisdedek oktatója vagy legjobb esetben a szegények tanítója, hogy ez a népnevelő európai műveltséggel bíró s ideális jellemű egyén legyen. S ha eljő ez a kor, bizonyynyal nem fognak vitatkozni a felett, hogy a tanítóképzés az orvos vagy pap képzésétől fokozatilag is különböző legyen. De elismerem, hogy ha nem elvi, de súlyos, sőt csaknem elháríthatlan gyakorlati akadályt képez a 300 frtos minimum és mindaz, a mi ezzel összefügg. Az akadályt nem látni s nem érezni lehetetlen. De másrészt a teljes csüggedés vele szemben öngyilkosság volna. Lépünk legalább egyet-kettőt előre. Az egyik legyen az egységes tanítóképesítés, hogy a jóakarátú száncsalom, a felekezeti elfogultság és a nemzetiségi intrigua ne népesítse be iskoláinkat oda nem illő elemekkel és legyen a második nagy lépés a képzőintézetek új növendékei nagyobb érettsége, hogy ne magolja 14—15 éves gyermek a lélektant, de eszmét s ideális törekvést nyerjen az az ifjú, ki arra hivatott, hogy a jobb nemzedéket előkészítse.

Most van itt az idő, az új törvény alkotásának küszöbén. Most tenni kell, most nem lehetünk közönyösek. Évtizedek múlhatnak el ismét, míg alkalom akad. Ne legyen oka az utókornak, hogy vétkes mulasztással vádolhasson minket nagyon is igazán.

György Aladár.

Megemlékezés Szováthy Lajosról.

A losonczy tanítóképző-intézetnek 1883—1888-ig voltam növendéke. Négy hosszú éven át megismertem ott egy derék embert, megismertem hazafias működését ott a tót határszélen; becsülni tanultam buzgóságát, melylyel reggeltől estig tanítványainak élt; csodáltam rendkívüli erélyét, melylyel rendesen egymaga kormányozta az egész intézetet és a tanári-karnak alig maradt munkája a fegyelmi ügyek elintézésénél; és különösen bámultam azt a képességet, melylyel a tanítóképzőkbe áramló gyenge anyagból igazán nevelni tudott oly tanítókat, a kik szerették hivatásukat, takarékoságban és igénytelenségben tőle vettek példát és hasznára váltak azon községeknek, a hova letelepedtek, mert az ő nevelése folytán elméleti ismereteiken kívül kertészkedő és a kézügyességben is számottevő emberekké lettek.

Azóta öt év telt el és még csak levéllel sem kerestem fel volt igazgatómat. Az élet küzdelmei lenyüggözik az ember minden erejét és volt kedves nevelőinknek alig marad egyéb, mint a hála és becsülés érzelmeinek pusztá elgondolása. Azonban egy szomorú eset állott be, mely kötelességemmé teszi, hogy azt a hálát és becsülést, melyet volt igazgatóm, Szováthy Lajos, iránt érzek, necsak elgondoljam, hanem részletesen okadatolva és leírva nyilvánosságra is hozzam.

Ugyanis Szováthy Lajost a közoktatási miniszter degradálta és tanári minőségben Csáktornyára helyezte. Az ehhez alapul szolgáló roszakaratú vádaskodást egy elbocsátott kertész, egy bosszúálló szolga, egy vallási ellenszenvtől vezetett hitoktató és egy hiúságában megsértett tanfelügyelő szolgáltatta. Azonban Nógrádvármegye közigazgatási bizottsága ismervén azt a küzdelmes és eredményes, hazafias munkát, a mit Szováthy Losonczon, a magyarság határán, már 12 év óta teljesített, másrészt pedig kikutatván azt az alacsonylelkű áskálódást, melyből a hamis vádak merítették, felírt a közoktatási miniszterhez és Szováthynak újból Losoncra való helyezettetését kérte; a vármegyei tanfelügyelő eljárása fölött pedig kifejezte rosszaságát.

Ekképen már rendben levőnek gondoltuk egy derék ember ügyét, midőn a «Budapesti Hirlap» szept. 29-diki számában «Harcz egy tanfelügyelő ellen» cím alatt Szováthy ellenségei a fölött keseregvén, hogy a tanfelügyelő állása Nógrádmegyében tarthatatlanná lett, ismét befeketíteni igyekeznek Szováthy működését, sőt nem átalják még növendékeire is ráfogni, hogy azok is örömmel fogadták degradálása hírét. Ily tényekkel szemben elérkezettnek láttam az időt, hogy kötelességemet teljesítsem, és a vádakkal szemben egész tárgyilagosan leírjam, hogy mily becsületes munkát végzett Szováthy. Igaz ítéletem mellett tanúim lesznek volt osztálytársaim és mindazok, kik Losonczon megfordultak a jelzett időben, meg azok is, kiket Szováthy erőlyes keze nem egyszer erősen megbüntetett, mégis ma érett észszel áldva-áldják szigorúságát.

Hogy némi rend legyen leírásomban, jellemezni fogom első sorban az intézetbe való felvételt és a bentlakás módozatait és szigorú rendjét, azután az igazgató viszonyát a tanári karhoz és felügyeleti módját az egész intézeti tanításra, végül tanítónevelési módját az önképzőkör által és egyéb kiválóbb nevelési eszközeit.

Az intézetbe való felvétel megtörténtét egy nyomtatott ív adta tudtunkra, melyben különösen az ujonczok részére máris egy csomó rendszabály volt. A ki könnyelműen azt hitte, hogy azok csak a papíron vannak meg, az hamarosan csalódott. Különösen a pénzzel való bánásmód és a dohányzási tilalom voltak kiemelkedőbb pontjai a felvételi nyomtatványnak, ezeket otthon a szülőknek is tudomásul adta és hogy praktikusán fogta fel a dolgot, mutatja az, hogy eredményeket ért el vele; megtanított és példát mutatott a takarékosagra és elszoktatott bennünket a szivarozástól; én magam is egyedül Szováthynak köszönhetem, hogy még ma sem szivarozom.

Elegendő volt 2—3 napot tölteni az intézetben, hogy megérezze az ember azt, hogy ott egyáltalában nincs elhagyatva. Sőt azok a

bizonyos vándorló tanítónövendékek, a kik minden évfolyamot másutt szeretnek végezni és a kik nagyon szerették volna függetlenségöket és szabadságokat a munkátlansággal társítani, különösen kényelmetlenül érezték magukat annak tudatában, hogy van egy ember, a kinek nem tud egyéb gondja akadni, minthogy velük törődik és ki voltak téve annak, hogy ha dorbézolási hajlamokat árulnak el, akkor nem kapnak többé otthonról szabadjára pénzt, hanem az igazgatóhoz küldik a szülők és még ha 2 krra van is szükségük, még azt is csak meggyőző indoklás segélyével lehet az «öreg»-től kivenniök.

Ezen eljárásában én különösen azt a türelmet csodáltam, melylyel a jómadarak fölött kifradhatatlanul őrködött és azoknak legcsekélyebb dolgaik intézésére feláldozta szabad idejét. És merem állítani, hogy volt eredménye kitartásának, mert a kétes egzisztenciák látván, hogy számukra nem jó talaj az, hol ily gondos kertész uralkodik, hamarosan tovább álltak és nem rontották meg az intézet közszellemét, a többi pedig részben vagy egészben átalakult. Sőt nem tudok egyetérteni azokkal sem, a kik azt mondják, hogy ily módon nem lehet önálló erkölcsi jellemeket nevelni, mert — megjegyezve azt, hogy a javulás útján levőket ismét önállóan hagyta cselekedni — ily módon csak ott alkalmazta a kényszert, a hol a doktor az operációt tartja elkerülhetetlennek.

A bentlakásnak jellemvonása volt, hogy csak részben ismertük a segédtanári intézményt. Szováthy két ember munkáját végezte a legpedánsabb pontossággal és a rend fentartásáért jobbára a felügyelő növendékeket tette felelőssé. Rendkívül tágas szobáinkban 6—7-es csoportokba voltunk beosztva. Szobafelügyelőink voltak, kik rendes naplót vezettek, melyet minden pillanatban előkérhetett az igazgató, azonban vasárnap délelőtt mindenesetre jelenteni mentek az összes felügyelők és gyakran hosszan elhúzódó kikérdezések keletkeztek még abból is, ha kitudódott, hogy X. Y. ekkor és ekkor nem volt otthon és a szobafelügyelő naplójában nincs nyoma, hogy hova ment a tanulási idő alatt és miért ment el. Nem volt nap, hogy az otthonülést ne ajánlotta volna és rendszabályaival el is érte, hogy otthonülő, foglalatostkodó tanítványai voltak. Ugyanez állott a künlakókra is, kik nem kényük-kedvük szerint választhattak lakást, hanem az igazgató gondos beosztása szerint helyeztettek el — összekeverve a tót ajkút a magyarral és elválasztva különösen azokat az elemeket, a kik együtt szerették volna tölteni holmi csendes mellett a hosszú téli estéket.

Ily buzgóság mellett még őt vádolják hivatali rendetlenséggel, a kiről egész legendák forogtak közszájon, melyek mind arról szóltak, hogy az öreg mindenütt jelen van és mindent tud, a mi ránk vonatkozhatott. Reggel 7—8 órától kezdve este 8 óráig bármikor irodájában találhatta őt mindenki, foglalkozva hivatalos dolgaival és elintézve a bentlakás, köztartás és intézeti vezetés százfélé ügyeit. Legnagyobb ritkaság volt az, ha híre ment, hogy az «öreg úr» egy félórásckára kiment a városba.

Epen ilyen alaptalan a vád ellene, a mit a tisztátalanságról mondanak. Azért kergette világgá a pedellusokat, mert annak a kifogástá-

lan mértéknek, melyet ő kívánt, nem talált megfelelőt. Személyesen ellenőrizte az osztályok söprését, a szobafelügyelők feleltek a szobatisztaságáért, és volt mit hallani tőle, ha nem történt meg a szobában 2 óránként a bútoroknak portól való letörlése. Sőt még a faágyakért is őt teszik felelőssé, holott éppen Szováthy éveken át kérte a rozoga ágyaknak vaságyakkal való felcserélését. Ép így hiába sürgette rendes székek vételét, mert lakószobáink csak hosszú, támla nélküli padokkal voltak ellátva. Rendszeretete végre nem tűrhetette ezt az állapotot és kiadta a rendeletet, hogy minden növendék vegyen magának egy rendes széket, lehetőleg egyformát. Meg volt oldva a kérdés, került ugyan 1 frt 20 krajczárunkba, de szobánk rendes volt, megbecsültük saját tulajdonunkat és volt olyan osztálytársam, a kinek még ma is meg van otthon az a széke, a melyen 4 évig deákoskodott.

Mondok más példát is a pedáns, a túlzott tisztaságról, mely nálunk uralkodott. A lakószobák ajtaja a kilincsek mellett piszkozódni kezdett; addig ösztöngött bennünket, míg 2 krajczáronként pénzt szedtünk össze, viaszkos vásznat vettünk és a kilincs tájkára csinosan kiszögeztük, csak hogy tisztán maradjon az ajtónk. A többi szoba lakói nem akartak elmaradni tőlünk és minden kényszerítés nélkül követték példánkat. Ugyancsak a szoba, az osztály vagy folyosó falán egy-két karczolás elegendő volt, hogy nyomozást indítsion és ha gazdája nem akadt, akkor a bent foglalatostokók költségére nyomban megcsináltatta. Semmi kicsiség nem kerülte el figyelmét. És épen ezen kicsiségekre kiterjedő figyelme véste emlékembe azt a fáradhatatlan buzgóságot, melynek párját még máshol seholsem találtam.

Sokat beszélhetnék még a növendékekkel való bánásmódjáról. Azonban, hogy hosszú ne legyenek, csak általánosan jellemzem bánásmódját. Szováthy egyénenként nevelte 60 tanítványát; talán nem volt a 60 között kettő, a kivel egyformán bánt volna. Ő nem volt a paragrafusok merev embere és ezért becsülöm őt, mint pedagógust. Mindenünket külön alaposan kiismert, a mit könnyen tehetett, mert mindig közöttünk volt és ennek alapján nem sablon szerint dolgozott, hanem, mint a nevelés művésze, egyéniséghez szabta nemcsak bánásmódját, hanem ítéleteit is. És mindezek mellett azt merik róla ellenségei mondani, hogy intézetében felügyelet híján voltak a növendékek!

Elmondhatnám még, hogy bőven és jó minőségben voltak egyszerű ételeink, pedig évente mindig megtakarítással dolgozott; beszélhetnék az étkezésnél meghonosodott szabályokról; azonban rövidség tekintetéből csak annak elmondására szorítkozom, hogy minden étkezés előtt és után rövid ima volt (és még vallásellenességgel vádolják, a mire még visszatérek) és alig volt ebéd, hogy ő jelen nem lett volna és még arra is ügyelt, hogy ki mikép eszik és kiméletesen észrevétette az illetővel hibáját. Nem resteltem bevallani, hogy én magam is ott tanultam meg villával balkézből enni.

Lássuk azonban, hogy milyen volt a viszony közte és a tanárikar között, mert ez oldalról is több váddal illetik. Összeférhetetlennek és kíméletlennek mondják. Igen, az volt olyannal szemben, a ki nem teljesítette kötelességét. Mert, fájdalom, ez is megtörtént. (Isten ments, hogy

azon derék, jeles tanárainra értse ezt valaki, a kikre még ma is tisztelettel és hálával gondolok!) Lássuk csak az ő működését! Tudott ő összeférő és elismerő is lenni tanártársaival. Hányszor emelte ki az önképzőkori órákon vagy saját óráin, módszertani magyarázatainál egy-egy jó tanárunk kiváló módszerét és tudományát és buzdított bennünket, hogy lessük el tőle a mesterségét. És valahányszor egy új tanárunk jött, a kiről már előre valami jó hírt tudott, akkor szinte meglátszott az arczán az öröm és előre dicsekedett vele, hogy no most jön egy igazi ember, a ki pl. valódi hegedűművész, majd nagy hasznára lesz a zenekarnak; vagy jön egy kiváló rajzoló, a ki a sok, hanyag rajztanítás után végre majd rendbe hozza ezt a szakot is.

Lehettek a tanári karban alatta surlódások, mi növendékek azonban ezt ritkán sejtettük, mert soha nem volt indiszkrét tanítványai előtt; senkinek tekintélyét még akkor sem rontotta le, ha már hibát is követett el.

Különösen megszerettük őt a «Gönczi önképző kör»-ben. És ezzel elérkeztem azon ponthoz, hol azon legfőbb nevelési eszközzől beszélhetek, melylyel Szováthy bennünket tanítóvá nevelt: t. i. az önképzőkorról. Szováthy működése tulajdonképen az önképzőkörben központosult. Nem restelt szombat délutánonként 2 órától 4—5 óráig ott ülni közöttünk, meghallgatni mindazt, a mi eleinte bizony csak éretlen produkció lehetett. Türelmesen útbaigazított bennünket minden téren és nem volt oly közérdekű, szakbavágó, napirenden lévő kérdés, melyről ne beszélt volna? E mellett szigorúsága itt is megmaradt, csak hogy alkotmányos formában nyilvánult. Rövidség kedvéért vázolni fogom csupán önképzőkörünk munkáját.

Mindenkinek erkölcsi kötelessége volt évfolyamán valamit produkálni, szavalás, gyakorlati tanítás, szabad előadás, pedagógiai értekezés, könyvismertetés, vitaközlés voltak a választható ágak. A kritikát szintén alkotmányosan gyakoroltuk mi növendékek és az elnökünk. Az ő bírálatait és megjegyzéseit valóban élvezetes volt hallgatni, nemcsak érdekes és az életből közvetlenül vett tartalmuk miatt, hanem kiváló előadóképessége és zamatos magyarsága miatt. Soha nem sokaltuk mondanivalóit, pedig néha $\frac{1}{2}$ sőt $\frac{3}{4}$ óráig is elbeszélt egy produkcióról. Egy gyorsíró kollégám több ízben leírta ezeket a rögtönözve előadott és közvetlenségükkel ható beszédeit, kritikáit és csak sajnálni tudom, hogy nincs kezennél és idézésével nem bizonyíthatom mindazt, a mit mondok.

Az önképzőkör azonban nemcsak azon az egy délutánon érezette velünk jótékony hatását. Eltekintve attól, hogy hirdetett pályázatait is az ifjúság nagy részének munkát adtak és megtörtént, hogy ezekre 100—300 oldalas munkák érkeztek be csupa pedagógiai témákról, mondom, ettől eltekintve, az önképzőkörnek volt könyvtára és olvasója, mely utóbbiban 20 lap és folyóirat volt és mindkettőnek költségeit magunk fedeztük az önképzőkör pénztárából. Joga volt mindenkinek ajánlani egy-egy könyv megvételét. Könyvtárnokunk pedig év végén még arról is statisztikát csinált, hogy melyek voltak a legkeresettebb könyvek és kik azok, a kik a könyvtárt nem veszik igénybe.

Ugyancsak volt az önképzőkörnek ének- és zenekara és bármily furcsán hangozzék is, ki kell mondanom az igazság kedvéért, hogy Szovathynak köszönhetjük mindazt, a mit annak idejében zenéből és énekből produkáltunk, pedig ő maga nem értett az instrumentumokhoz, de értett az ösztönzéshez. Az énekkart egy az ifjúság köréből választott karmester vezette, kinek meg volt adva a hatalom, hogy olyanokkal szemben szigorúan járhasson el, a kik rendtelenségükkel kétségessé tehetnék az énekkar által elérhető sikert. Ugyancsak voltak külön szólam-vezetőink is és hetenként 3—4 szólamgyakorló óránk és összprobánk. Az énekkarnak kivétel nélkül mindenki tagja volt és bár a karmester folyton proponálta, hogy legalább 10 tagot tanácsos volna eltávolítani, hogy ne rontanak a többiek énekét, igazgatónk azonban nem engedte meg és mindig azt hangoztatta, hogy nem a hatás a fő, a mit ünnepélyes közgyűléseinken elérünk, hanem a fődolog az, hogy az összes tagok foglalkozzanak az egész tanév folyamán. Erre bizonyítékul kínálkoznak a «Gönczy-kör» sok évi jegyzőkönyvei, melyekből megolvasható, hogy nem a szereplés, hanem a csendben való foglalkozás volt tendenciája önképzőkörünknek.

Volt az önképzőkörnek havi folyóiratja is, melyet 2 példányban írtunk le; egyet a tanári kar, egyet az ifjúság számára. Ez már kevésbé volt általános hatású az egész ifjúságra, mégis nem egy volt közöttünk, a ki tán sohasem tanulta volna meg gondolatainak írásban való kitejezését, ha e lap nem ösztönzi a tollforgatásra.

Ugyancsak volt még önképzőkörünknek egy kis múzeuma, melybe sajátkezűleg készített szemléltetési eszközöket gyűjtöttünk. Erkölcsi kötelessége volt minden tagnak évenként legalább 1—1 szemléltetési eszközöt készíteni. A kinek kevesebb hajlama volt a kézimunkához, az eleget tett kötelességének egy egészen egyszerű eszköz készítésével, de az ügyesebbek versenyeztek egymással abban, hogy ki tud valami eredetibbet és pedagógiai szempontból használhatóbbat kigondolni és csinosan elkészíteni. Megtörtént, hogy Dávid Károly nevű társam egy egész cséplőgép-mintát, Ferencz József nevű osztálytársam pedig egy egész vizimalmot mutatott be, melyben még a malomkövek is megvoltak és csak víz kellett hozzá, hogy meginduljon; egy harmadik pedig érczúzóót csinált, stb. 1888-ban a kis múzeum leltári száma már meghaladta az 1000-et. Nem is voltunk mi sohasem megakadva azon, hogy mikép szemléltessünk valamit a gyakorlóban. A beadott tárgyakat is részletesen megbírálta elnökünk és bizony nem egyet nevetségessé tett, ha a részarányosságot és a kellő csínt nem találta meg rajta; különös ellenszenvvel viseltetett a vasszegek iránt és általában ugyancsak szigorúan megkritizálta a munkát utolsó részletéig. Legnagyobb dicséret az volt valakinek a munkájára, ha kezébe vette, figyelmesen körülnézegette és szó nélkül visszatette az elnöki asztalra.

Ilyen volt önképzőkörünk. Irodalmi, zenei, kézimunkai és különösen sok pedagógiai foglalkozásra nyújtott alkalmat egész héten át. A vezetésben elv volt, hogy mindenki legalább egy dologban kitűnjék, ezenkívül pedig másik elv volt, hogy az összes tagok vállvetve együtt tudjanak bizonyos cél elérésére munkálkodni. Így keletkezett és erő-

sődött meg köztünk olyan közszellem, mely könnyen asszimilálta az újonnan belépő első éveseket és hagyományként szállt át az utódokra.

Lehetnek sokan, a kik az önképzőköröknek nem barátai; engemet 4 évi tapasztalat arról győzött meg, hogy minden más intézetben kevésbé, de egy tanítóképzőben feltétlenül szükséges önképzőkör úgy, hogy ez egyenesen a szervezetben volna kimondható. Még pedig ennek az önképzőkörnek a losonczihoz kellene hasonlítania, mely kizárta a maga köréből holmi éretlen poémákkal és novellisztikus dolgozatokkal való foglalkozást. Ezen állításomat első sorban avval indokolom, hogy a hivatalos, szakszerű és kötelező tanórák ismereteket nyújthatnak ugyan, de nem képesek tanítót nevelni. Ha vizsgálom a losonczi deákságomra és önképzőkör nélkül képelem el azt — eltekintve attól, hogy mily szintelenül válik e nélkül a tanulói élet — magát a tanítást, a gyakorlóiskolát kivéve, alig találok különbözönek a középiskolai tanítástól; itt sincs *tanítói* nevelés, ott sem fedezhetnék fel ilyent és ily módon szinte eltogadható volna Földes Gézának a «Magyar Hírlap»-ban többször hangoztatott ama terve, hogy mire valók a tanítóképzőintézetek, végezzen mindenki középiskolát, tegyen érettségét és ezután elegendő egy rövid év elsajátítani a pedagógiai szakismereteket, éppen mint a postásnak vagy vasútsáknak. Csakhogy a tanítóra nézve a pedagógiai ismeretknél fontosabb az, hogy nevelve legyen a tanítói pályára, és ez nem lehet csupán egy év munkája és nézetem szerint ezt a nevelést csupán az önképzőkör adhatja meg, mely kiválóképen pedagógiai kérdésekkel foglalkozzék.

Kétszeresen emelkedik az önképzőkör értéke idegen ajkú növendékeknél. Losonczon egyrészt tótajkúak voltak a növendékek, a kik a nyelv elsajátítása céljából különösen a «szabad előadások»-ban gyakorolták magukat. A nyelvtanulásban oly előhaladást tett némelyik, hogy a márcz. 15-diki hazafias ünnepély alkalmával tót fiú szavalta el a «Talpra magyar»-t. E mellett az igaz magyar érzést egyedül az önképzőkör szelleme és az elnök magyaros vezetése plántálta beléjük. A tótok egymásután magyarosították meg neveiket és ma már tót falvaikban magyar név alatt szerepelnek és sok szép eredményt mutatnak fel a magyarosításban. Ezek magyarazzák meg azt, hogy Szováthy elhelyeztetése és lefokozása alkalmával miért fejezték ki sajnálatukat az ottani közművelődési egyesületek.

Szembe kell szállanom még azon váddal is, hogy türelmetlen lett volna más vallásúak iránt. Magam sem vagyok az ő hitén és így elfogulatlanul beszélhetek. Vádolói egy-egy szavába kapaszkodnak és mert néhány növendéke kath. dogmákba ütköző dolgokat írt egy büntetési dolgozatban, melyet az igazgató át sem nézett, meg sem bíralt, mégis őt teszik felelőssé. Bizonyosan volt alkalma már azóta Szováthy-nak kifejtetni az illetékes fórum előtt, hogy a tanítványok tévedései miatt igazságtalan dolog a direktort büntetni. Részemről csak a mellett bizonyíthatok, hogy Szováthy az én időmben a kath. hitoktatókkal is jó viszonyban volt. Sőt mikor Borbás hitoktató urat egy közeli községbe plébánossá nevezték ki, igen sokszor rándult ki hozzá és a mint híre ment, igen kedélyes összejövetelek voltak ezek. Ép ilyen jó barát-

ságban volt dr. Valihora, losonczy r. k. plébános úrral. Ebben az időben volt 25 éves tanári jubileuma, mely alkalommal a plébános úr is felköszöntötte őt, még ma is emlékszem a tótos akcentussal előadott beszédre, melynek tartalma a lehető legbarátságosabb és dícséretekben bővelkedő volt. Ugyanekkor a rozsnói püspök is megküldte gratulációját a jubilánsnak. Ugyancsak ottlétem alatt vallási különbség nélkül — még reformatusok és zsidók is — körülbelül 10-en önkényesen vettünk részt a zenés misékben is.

Ha pedig a tanítás folyamán, pl. a neveléstörténetben, vagy egyebütt az önképzőkörben vallási dolgokról kellett nyilatkoznia, nem tért ki kötelessége elől, nem hímezett-hámozott, mert magyar ember volt, de nem is sértette meg senkinek a dogmáját, azt még egy hitoktató túlérzékenysége sem állíthatja. Csak akkor kelt ki erősen, ha azt kellett szellőztetnie, hogy miként folynak a nemzetellenes üzelmek; ő még e téren is csupán hazafias czélokat szolgált.

Végül nem lenne jellemzésem kerek egész, ha nem emlékezném meg a kerti munkalatookról is, melyeket a növények az állami kertben végeztek és melyek miatt szintén megtámadták Szováthyt. Négy éven át én magam is sok kapavágást tettem a magam részletében, sok fának gondját viseltem és sok csemetét beoltottam; de a sok fáradságos munka dacára velem együtt a növények munkaszerető fele, soha el nem ítéltük eljárását, hanem bámultuk csak azt az embert, a ki meg itt a kertben is egymaga intézkedett, mert nem volt hozzávaló értelmes és elég szorgalmas kertésze.

A kerti munkák a lehető legigazságosabban voltak közöttünk megosztva. Mindenkinek volt külön farészlete, veteményes- és útrészlete, melyet egész éven át gondozott, sőt sokan több tanéven át is ugyanazon részleteket kapták. Kijelölt határidőig kellett az egyes munkákat bevégezni. Tanév végén azután alaposan megvizsgálta az igazgató mindenkinek részletét és addig senkit el nem bocsátott, míg azt rendben nem találta. Különben is, a ki a kijelölt időben: szerdán délután és szombaton 5 óra után rendszeren kijárt a kertbe és ott nem lopta a napot, az mindennemű földmunkával, ültetéssel, tisztogatással és oltással elkészülhetett. Ezenkívül megkívánta még minden növendéktől, hogy évente legalább 10 cserép virágot neveljen magának és azt tavasszal átengedje az intézeti udvar feldíszítésére. Ősszel azután megint megkapta mindenki a magáét és télen át lakószobáink ablakait díszítettük fel vele. Annnyira mentünk a virágkertészetben, hogy némelyek ebből szereztek zsebpénzt. Ugyanis a közeli erdőben sok vadrózsafa volt; az élelmesebbek kimentek, hoztak vagy 20—30 drbot, beoltották, beszemezték és annak idején forintjával adták el darabját. A közvetítést a kertész vállalta magára.

A kerti munkáknál uralkodott szigor és azt az eljárást, hogy mindenkinek meg kellett fognia a kapa nyelét, a legteljesebb mértékben kell helyeselnünk, mert egyebütt, a hol a kertész csak mutat, a növények pedig csak úri nézők, vagy legfeljebb kurjózumból koczkáztatnak meg egy-egy oltást, ott csak játékot úznek és nem fogják soha elérni azt, a mit az állam elérni akart, mikor a képzők mellé

kerteket rendeztetett be. Ily helyeken nem munkára, hanem írhatnám-ságra, és az ezzel együtt járó cifranyomorúságra nevelik a tanítói nemzedéket. Az volt Szováthynak egyik legfőbb érdeme, hogy megtanított bennünket arra a nehéz tudományra, hogy művelt embernek nincs miért szégyelnie megfogni a kapa nyelét. Ő nem henyélő és folyton a fizetés miatt panaszkodó proletárokat, hanem igénytelen, munkás, jó falusi tanítókat adott a környéknek.

Tudom, hogy sok mindent kifejejtettem jellemzésemből. Azt is érzem, hogy öt évvel ezelőtt hívebben, meggyőzőbben és ennél fogva Szováthyra nézve még kedvezőbben tudtam volna mindezt leírni. Ugy hiszem azonban, hogy e hézagos részletek is teljes mértékben kiemelik ama igazságot, hogy Szováthy Lajos nemcsak minden ízében oly tulajdonságokkal rendelkezett, melyek őt egyenesen tanítónevelésre, tanítóképzői igazgatóságra predesztinálták; hanem ezeket a tulajdonokat érvényesítette is azzal a buzgósággal, azzal a nyílt bátorsággal, melylyel csak azok dolgozhatnak, kik becsületet czélok szolgálatában állanak.

Annál nagyobb keserűséget okozhatott nemes lelkének a méltatlan meghurczoltatás, melyet ellene elkövettek. Azonban meg vagyok győződve, hogy sokszorosan kárpótolni fogja őt az a tudat, hogy nemcsak azok ítélnék 12 évi munkája felett, a kik megsértett hiusagukból és bosszúálló lelkükből merítik vádjukat és informálják a felsőbbiséget; hanem legilletékesebb bírái volt tanítványai, kik önmagukon érzik becsületet munkájának hatását, mindenkoron mellette fognak állást foglalni.

Ennyit erkölcsi kötelességem volt elmondani, nemcsak Szováthy iránt mélyen érzett hálám kifejezése gyanánt, mint volt tanítványa; hanem első sorban már pusztá igazságérvetből is.⁶⁾

Budapest.

Ssiklás Adolf.

⁶⁾ Habár személyi ügyekkel nem szoktunk foglalkozni, közöltük ezt a lapunknak ajánlott cikket. Közöltük, mert ezzel is elégtételt véltünk szerezni egy méltatlanul meghurczolt kartársunknak s mert nem akartuk újtár állani a tanítványi hála és elismerés nyilvánulásának. Külömben is a cikk, mint egy volt tanítóképző intézeti növendék s jelenlegi tanító visszaemlékezése érdekes, tanulságos és jellemző a képzőintézeti beléltre.

Azon ritka, talán példátlan esettel állunk itt szemben, hogy egy büntetett tanár érdekében volt tanítványai szállnak síkra s indítanak országra szóló mozgalmat. S ez a leg-hathatósabb bizonyíték Szováthy mellett, mert a tanítványok általánosan elismerő vagy ócsárló véleménye a legbecselesebb, legtanulságosabb s rendszeren a legigazságosabb, mert a közvetlen tapasztalaton alapuló kritika a tanár működéséről. Mi, megvalljuk őszintén, kezdetben azon nézetben voltunk, hogy nem ismervén az ügy minden részletét, teljesen a hivatalos, szabályszerű vizsgálatra hagyjuk annak eldöntését, hogy ki nek van igaza; de a történet után kénytelenek vagyunk Szováthy pártjára állani. A ki az őszinte ragaszkodás, tisztelet és hála érzelmeit annyira be tudta oltani tanítványaiba, a kiről tanítványai annyi szépet tudnak mondani, mint Szováthyról; az hibái mellett is csak igazságos, buzgó, kitérő tanár s igazgató lehet. Csak az tud másokba is lelkesedést önteni, a ki maga is telve van azzal. Ez a mozgalom dicsőségére válik tehát tanárnak és tanítványnak egyaránt.

Igen valószínű az, hogy Sz. személyes bosszú aldozata lett s a kormány, habár teljesen jóhiszeműleg, de egyoldalú és hamis információ alapján intézkedett. A mi pedig azt a felfogást illeti, hogy Sz. nem «degradáltatott, hanem «áthelyezett», megjegyzésünk az, hogy feltéve, hogy Sz. nem volt igazgató, hanem csak igazgatóssal megbízott tanár, micsoda anomália az, hogy egy tanítóképző intézet törvény ellenére 12 esztendeig igazgató nélkül legyen!

A legkisebb, a mit kívánnunk lehet, hogy adassék az ártatlanul büntetettnek teljes elégtétel az által, hogy azt, a ki hivatalos hatalmával visszaélt, érje méltó büntetés.

Szemelvények az 1891-diki közoktatási állami költségvetésből.

Általában.

Az 1894-dik évre előirányzott összes állami kiadások összege 464,992.254 frt,
 az összes bevételek összege 465,063.942 frt,
 fölösleg tehát 11.688 frt.

Tanulóságosabb ránk nézve a rendes kiadások emelkedése.

Az 1893-dik évben a rendes állami kiadások kitettek 377,877.203 frtot,
 az 1894-ik évben 394,532.835 „
 a rendes kiadások emelkedtek tehát . . . 16,655.632 frttal.

A magyar állam tehát kerek szám 16,600.000 frttal szándékozik többet költeni a közszükségletekre, mint a jelen évben költ. Ez a 16 millió 6 százezer forint a tárczák között a következőkép oszlik meg: a miniszterelnökségnél 8000 frt többlet mutatkozik, a belügyi tárcza költségei 1,164.000 forinttal emelkednek, a pénzügyminiszterium költségei 1,868.000 frttal, a kereskedelmi miniszterium pedig 5,297.000 frttal költ többet, a földművelési tárcza többlete 1,469.000 frt, az igazságügyi 1,286.232 frt, még a közösügyi kiadások is 1,032.000 frttal emelkednek, ellenben a vallás- és közoktatási miniszteriumnak 815.000 frt költségzaporulattal kell megelégednie.

Ezen adatokból korántsem az következik, hogy nálunk a kultúrának van legkevesebb szükséglete s azért igényel legkevesebb költségzaporulatot; nagyon jól tudjuk, hogy éppen a kulturális viszonyok a legelhanyagoltabbak: következik tehát az, hogy ez a kormányzati ág az, a melyet a kormány valamennyi között a legkevesebbre becsül.

Egyébként a közoktatási rendes kiadásokra előirányoztak összesen 8,681.659 frtot, tavaly 7,866.059-et; ezenkívül e tárcza keretében még a következő rendkívüli kiadások szerepelnek: nyugdíjakra 335,000 frt, tehát 20,000 frttal több, mint tavaly, átmeneti kiadásokra 168.243 frt, 88.668 frttal több és a beruházásokra 1,387.255 frttal több vétetett fel, 215.551 frttal kevesebb, mint tavaly.

Részletesen fogjuk ismertetni: 1. a középponti igazgatás, 2. a népnevelési tanfelügyelőségek, 3. az elemi és polgári férfitanítóképzők, 4. az elemi és polgári tanítónőképzők, 5. a népnevelés, 6. a kisded-óvónő- és dajkaképzők, 7. a kisdedóvás és 8. az emberbaráti intézetek költségvetését.

Ez az eset különben bizonyos szempontból igen tanulóságos. Mutatja azt, hogy mennyire rendezetlen és hiányos a tanítóképző intézetek igazgatását és felügyeletét s a kelető viszonyát meghatározó szabályzat s mennyire ki vagyunk téve a bevádolásnak, a rosszulindult önkénynek. Reformálni és részletesen rendezni kell a szolgálati és felügyeleti viszonyokat, hatásköröket, a fegyelmi eljárásokat. Felvetjük azon eszmét, nem volna-e igazságos gondoskodni arról, hogy fegyelmi ügyeinkben a felettes közegekből és a nem érdekelt tanító-képző tanárokból vegyessen összeállított fegyelmi bíróság ítélkezék.

Szerkesztő.

Középponti igazgatás.

Az 1893. évre megszavaztak	273.238 frtot,
1894-re előirányoztak	311.990 frtot,
a többlet tehát	38.752 frt.

Ezt a többletet a következő szükségletek okozzák:

1. A fizetésszabályozásról szóló 1893. IV. t. cz. végrehajtásával fölmerült 33.092 frt.

2. Személyzet szaporítás, és pedig:

a) I oszt. tanácsosi állás	3.800 frt,
b) I irodatiszt	1.150 »
c) I irodasegéd-tiszt	900 »
d) 2 fogalmazó-gyakornok	1000 »
e) I könyvnyomdász	500 »

A miniszter ezt a személyzetszaporítást, a melyet egyáltalán nem tekint véglegesnek, azzal okolja meg, hogy a személyzet a mai létszám mellett nem képes ellátni a kultuszminiszteriumnak óriási mértékben fokozódott ügyforgalmát. A személyzeti létszám felemelése annyival inkább szükséges, mert «a miniszterium mindkét ágában fontos törvényhozási intézkedés előkészítése és végrehajtása van folyamatban.»

Erdekesek az indokolásban felhozott adatok.

1869-ben 25.000 ügyszámhoz 12 osztálytanácsos volt, 1892-ben 62.000 ügyszámhoz 8 osztálytanácsos van alkalmazva, s míg 1869-ben a fogalmazói szakot a titkárok beszámításával 29 egyén képviselte, addig most 25 egyén végzi az akkori ügyforgalom kétszeresét is meghaladó szellemi munkát. A kultuszminiszterium kilencz ügyosztályát ma nyolcz osztálytanácsos látja el; van pedig olyan osztálya is, a népnevelési, a mely a miniszterium számbeli egész ügyforgalmának egy harmadát önmaga felöleli, a melylyel tehát két vezető is nehezen küzdhet meg. Szükséges, hogy az ügyek rendes vezetésének biztosítására (a nagyobb szakosztályok vezetésére hivatott miniszteri tanácsosoktól eltekintve) minden ügyosztály élén egy osztálytanácsos legyen.

Tanfelügyelőségek.

1893-ra engedélyeztek	216,668 frtot,
1894-re előirányoztak	242,136 »
többlet	25,468 frt.

Ezen növekvés leginkább az illetményeknek az 1893. IV. t. cz. szabványainak megfelelő rendezéséből származik, egy része pedig egyszerű áthelyezésből származik.

A költségvetésbe 3 Budapesten székelő tanfelügyelő helyett 4 van felvéve. Ez onnan ered, hogy az országos ipariskolai felügyelőt a tanfelügyelők közé osztották be.

Nagy- és Kis-Küküllő vármegyék az egyedüliek voltak, a melyeknek még közös tanfelügyelőjük van. Ezen tanfelügyelőséget megosztják és Kis-Küküllő számára külön felügyelőséget szerveznek.

Maros-Torda és Krassó-Szörény vármegyék tanfelügyelői hivatalaiban egy-egy tollnoki állást rendszeresítenek.

A költségvetés még egy más baj megszüntetéséről is gondoskodik. Eddig ugyanis 15 vármegyei tanfelügyelőségnek nincs díjoktartási átalánya. Ezen megyék tanfelügyelői vagy maguk végezték a másolatokat, vagy a saját pénzükből tartottak díjokokat. Ezen bajt megszüntetendő a miniszter a 17.920 frt díjoktartási díjat 20.000 frtra emelte fel.

A miniszter a szolgáltatételre berendelt tanítók díjazására első ízben felvett 4000 frtnyi összeget 7.910 frtra emelte fel. Az indokolás megjegyzi, hogy «e többletet teljesen igazolják azok a jó szolgálatok, amelyek az ily berendelt tanítóktól a népiskolai adminisztráció terén várhatunk.» Ezen tétel emelése örvendetes haladást jelent a szakszerű tanfelügyelet terén és a miniszteri kijelentés egyúttal szép dicsérete a tanfelügyelőségekben buzgalommal működő tanítóknak!

A tanfelügyelők személyi járandóságainak részletezése a következő:

A 4 budapesti és 62 vidéki, összesen 66 tanfelügyelő személyi járandóságai:

2, 3.000 frttal	} I, 400 frt	2, 800 frt	} lakás- pénzzel	
15, 2.000 »		I, 100 frt		1, 600 »
8, 1.800 »		személyi		1, 500 »
17, 1.600 »		pótlékkal		2, 420 »
24, 1.400 »				9, 360 »
		5, 350 »		
		27, 300 »		
		19, 250 »		
		7, 50 frt		
		lakáspénzpótl.		

Egy tanfelügyelő 600 frt tiszteletdíjat kap.

A 3 fővárosi és 25 vidéki, összesen 28 segéd tanfelügyelő járandóságai:

1, 1.200 frttal	} 2, 100 frt szem. pótl.	1, 400 »	} lakás- pénzzel
7, 1.100 »		2, 350 »	
9, 900 »		1, 280 »	
1, 800 »		4, 245 »	
		5, 240 »	
	10, 210 »		
	1, 200 »		
	4, 175 »		

Egy segéd tanfelügyelő 250 frt tiszteletdíjat kap.

A 3 fővárosi és 12 vidéki, összesen 15 tollnok járandóságai:

1, 700 frttal	} 2, 300 frt	2, 210 »	} lakás- pénzzel
4, 600 »		7, 180 »	
10, 500 »		4, 150 »	
		1, 100 »	
		1, 48 »	
		lakásp. pótl.	

Elemi és polgári tanító- és tanítónőképzők.

Altalában.

A tanító- és tanítónőképzők költségvetése külön van választva, mi is külön fogjuk ismertetni; azonban az összegezést összefoglalva adjuk.

A tanító- és tanítónőképző-intézetek számára

1893-ra előirányoztak összesen	662.228 frtot,
1894-re » » »	698.948 »
többlet	36.720 frt.

Ha azt vesszük figyelembe, hogy az 1892-ik évre a tanító- és tanítónőképző-intézetek rendes kiadását 2.300 frttal csökkentették, s 1893-ra csak 14.500 frttal emelték, úgy ezen kerekszám 36.700 frt többletet örvendetes haladásnak mondhatnók; azonban a képzőintézetek dologi és személyi szükségleteihez képest ez az emelkedés vajmi kevés. Nem ennyi, hanem tetemes költségszaporulatra volna szükség, hogy állami képzőink a működésüket megbénító bajokból kivergődjének.

Állami tanító- és tanítónőképzőink, mondhatni, majdnem húsz év óta koplalnak, vagy legalább is nem tartottak lépést közigazgatási, de még kulturális rohamos fejlődésünkkel sem; mert 1874-ben az állami tanítóképzők rendes kiadása kerekszám 366.000 frtot tett ki, tehát csak 24.000 frttal költöttek kevesebbet rájuk, mint 1893-ban; tanítónőképzőink rendes kiadása pedig 1878-ban, 15 évvel ezelőtt, 254.000 frt volt, csak 19.000 frttal kevesebb, mint ebben az évben. Innen van az, hogy néhány tanítóképzőnknek tanügyi felszerelése, tapasztalatok alapján mondhatjuk, ma sem több és jobb, mint 20 évvel ezelőtt.

Elemi és polgári tanítóképzők.

Az 1893-dik évre előirányoztak	389.052 frtot,
az 1894-dik » » »	417.483 »
tehát a többlet	28.431 frt.

A költségvetés indokolását egész terjedelmében közöljük.

«A kiadási többletből 24.431 frt a személyi járandóságokra, 4000 frt a dologi kiadásokra esik.»

«A személyi járandóságok nagymérvű emelkedése főleg az 1893. évi IV. t. cz. rendelkezéseinek végrehajtásából származik, mely 20.421 frttal szaporítja a fizetésekre, pótlékokra és lakáspénzekre szükséges összeget.»

«Ezenfelül két intézkedés okoz jelentékenyebb kiadási többletet. Első az ének- és zenetanárok fizetésének javítása. Ezen tanárok közül azok, a kik a zenén kívül más tantárgyat nem tanítottak, eddigelé 700 frt fizetést és megfelelő lakáspénzt húztak, mely javadalmazás csekélyebb mérvű elfoglaltságukhoz képest volt megállapítva. Újabban azonban az egyházi ének és zene tanításának az állami tanítóképzőkbe történt behozatala folytán, az énekekre és zenére fordított órák száma emelkedett s a munkában levő új tanterv értelmében még emel-

kedni fog; annál fogva méltányos, hogy a szóban lévő ének- és zene-tanárok fizetése és lakáspénze javíttassék.»

«A tanítóképzőknél mindössze 11 egyénre terjed ki ezen intézkedés, a kik valamennyien a XI. fizetési osztályban voltak s az 1894-ik évi költségvetés szerint a segédtanárok közé a X. fizetési osztályba soroztatnak. Illetményeiknek ily módon való javítása 1.380 frt több-költséget kíván.⁷⁾

«Második intézkedés, mely jelentékenyebb kiadási többletet okoz, a tanítóképzők tanári személyzetének szaporítása. Nehány tanítóképzőt kivéve, a többen a tanári testület még ma is annyi tagból áll, amennyi az 1868. XXXVIII. t. cikkben az ott három évfolyamunak tervezett képző számára minimum gyanánt meg volt állapítva. Azóta azonban az állami tanítóképzők négyosztályúakká tételtek, az óraszám emelkedett, sőt a kidolgozás alatt levő új tanítóképző tanterv szerint még emeltetni fog. Mindez, továbbá a testületek helyes szakai arány szerinti összeállítása az előforduló helyettesítések eszközölhetése stb. szükségessé teszi, hogy ott, a hol a tanári létszám még mindig a minimális, a tanárok száma még egygyel szaporíttassék.»

«A tanári személyzet szaporítását az új tanterv életbeléptetésével párhuzamosan, fokozatosan szándékozom keresztülvinni. Ezért az 1894-iki költségvetésben még csak három új tanári állás rendszeresítését hozom javaslatba, mind a hármát a X. fizetési osztályban. kettőt 1000—1000, egyet 800 frt fizetéssel. Ezen intézkedés 2.800 frt kiadási többletet okoz.»⁸⁾

«Az említetteken kívül változik az 1894-iki évi költségvetésben az évtödös pótlékokra előirányzott összeg (+ 249 frt), a jutalmakra és segélyekre előirányzott összeg (— 330 frt.)»

«A dologi kiadásoknál 1000 frttal nagyobb összeget vettem előirányzatba az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire, miután azt tapasztaltam, hogy a tanítóképzők ebben a részben nem voltak megfelelő módon ellátva. Hasonló okból emeltem a kertészeti és gazdasági oktatás szükségleteire előirányzott összeget (1000 frttal), a fűtésre és világításra előirányzott összeget (500 frttal). A köztartási költségekre tekintettel arra, hogy három helyen új internatus keletkezett,⁹⁾ 3000 frttal magasabb összeget vettem előirányzatba.»

⁷⁾ Ezen intézkedés által az összes (tanító- és tanítónőképző) zene-tanárok, kiknek eddig 700 frt fizetésük volt, belekerülnek 800 frt fizetéssel a X. fizetési osztályba. Habár egyáltalában nem tekintjük ezáltal véglegesen rendezettnek a zene-tanárok ügyét, mindazáltal ezt a csekély javítást is köszönettel és elismeréssel vesszük és kérjük a kormányt, hogy a megkezdett úton tovább haladva, minél előbb adja meg a zene-tanároknak, valamint a rajztanároknak és a gyakorlóiskolai tanítóknak a rendes tanári fizetést.

Az indokolás azon kifejezését, hogy a «zene-tanárok a segéd-tanárok közé a X. fiz. osztályba soroztatnak», úgy értelmezzük, hogy a beosztásnál nem ezen előléptetés ideje, hanem a tanári kinevezés ideje vétetik alapul, vagyis, hogy a zene-tanárt nem fogja a segéd-tanár megelőzni, mert segéd-tanár, hanem, mert esetleg régebbi keletű kinevezése van. Egyedül így igazságos. Szerk.

⁸⁾ Igen indokoltnak tartjuk a miniszter úrnak ezt az intézkedését is, és ha szándékát keresztülvizsi, a tanítóképzőknél régen érzett hiányán fog segíteni. Szerk.

⁹⁾ Déva, Baja, Temesvár.

«A házbérek tételénél a zilahi állami tanítóképző bérszerződésének megszüntetése folytán, 1200 frt megtakarítás mutatkozik.»

A kiadások részletezése a következő:

Személyi járandóságok. Fizetések, pótlékok és lakáspénzek: 237.505 frt (24.761 frttal több); tiszteletdíjak és helyettesítési díjak: 19.174; jutalmak és segélyek: 670 frt (330 frttal kevesebb.) Összeg: 257.349 frt (24.431 frttal több).

Dologi kiadások. Köztartási költségek: 78.000 frt (3000 frttal több); ösztöndíjak: 15.000 frt; elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei: 9000 frt (csak 200 frttal több); kertészeti és gazdasági szükségletek: 6000 frt (1000 frttal több); a bútorzat jókarban tartása, evő- és konyhaszerek pótlása: 1500 frt (500 frttal kevesebb); irodai szükségletek: 1200 frt; tan- és lakhelyiségek tisztántartása: 2000 frt; mosatás: 2600 frt; fűtés és világítás: 15.000 frt (500 frttal több); betegápolás, gyógyszerek: 2000 frt; épületek fentartása: 9000 frt (1000 frttal több); házbérek: 10.334 frt (1200 frttal kevesebb); utazási és átköltözési költségek: 1000 frt (500 frttal több); különféle kiadások: 5000 frt. Összeg: 160.134 frt (4000 frttal több).

Bevétel: 26.030 frt (1000 frttal kevesebb).

A személyi járandóságok részletezése.

A 2 fővárosi és 16 vidéki, összesen 18 igazgató járandóságai:

4, 2000 frttal	}	1, 600 frt	}	lakáspénzzel	}	1, 100 frt személyi pótlékkal.
		1, 300 »				
14, 1.400 frttal		3, 300 »				
		2, 250 »				

A 23 fővárosi és 42 vidéki, összesen 65 rendes tanár személyi járandóságai:

1, 1.800 frttal	}	12, 500 frt	}	lakáspénzzel	}	1, 200 frt személyi pótlékkal.
		9, 400 »				
		1, 350 »				
11, 1.600 »		1, 300 »				
		3, 280 »				
9, 1.400 »		5, 250 »				
		12, 240 »				
44, 1.200 »		19, 200 »				

A 2 fővárosi és 32 vidéki segéd és zenetanár járandóságai:

5, 1.000 frttal	}	1, 200 frt	}	szem. pótl.	}	lakáspénzzel.
1, 900 »		1, 100 »				
28, 800 »						

A 25 vidéki tanító járandóságai:

18, 700 frttal	}	1, 100 frt	}	szem. pótl.	}	lakáspénzzel.
5, 600 »		1, 210 frt				
2, 500 »		8, 180 »				

I fővárosi és 13 vidéki tornatanító járandóságai:

1, 900 frttal	}	1, 150 frt	}	lakáspénzzel.
13, 400 »		1, 100 »		
2 tornatanító	}	1, 300	}	frt tiszteletdíjjal.
		1, 200		

Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszter az állami tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával kijelentette a képviselőházban: «A legközelebbi költségvetésben a rendes tanárok egyharmada a VII. fizetési fokozatba jönse az létszám 10 év alatt felemelkedhetnek az egész létszám feléig.» Az igazgatókra nézve pedig ezt mondá: «Azok egyharmada a legközelebbi költségvetés fonalán a VII. fizetési osztályzatba fognak felvétetni, tíz év lejártával pedig a létszámnak fele.»

Lássuk, megtörtént-e?

A 65 rendes tanár közül 21, tehát közel egyharmad csakugyan felvétetett a VIII. fizetési osztályba, de a helyzet ennek következtében csak annyira javult meg, hogy a 9 legidősebb vidéki rendes tanár fizetése 1200 frtről 1400-ra emelkedik.

Ellenben a 18 igazgató közül 4, tehát az igazgatóknak csak 22%-a lép elő a VII. fizetési osztályba, vagyis a 2 fővárosi igazgatón kívül 2 vidéki igazgató fizetése 1400 frtről 2000-re emelkedik. A miniszter úr tehát a miniszteri kijelentést az igazgatókra nézve csak részben érvényesítette.

Az 1893. IV. t. cz. 3. §-ának b) pontja szerint a tanítóképző-tanárok a IX. fizetési osztálynak «két magasabb fizetési fokozatba sorolandók.»

Lássuk, megtörtént-e?

A IX. fizetési osztály két magasabb fokozata 1200 és 1300 frt törzsfizetéssel jár. A 65 rendes tanár közül 44 marad a IX. fokozatban s ezek mindenkének fizetése — a költségvetés szerint jövőre is 1200 marad, tehát egyetlenegy sem kerül az 1300 frtos törzsfizetésű fokozatba!

Ezzel is csak azt kívántuk konstatálni, hogy a törvény idézett követelményének nem tettek eleget. De azon elv sincs keresztülvéve, hogy a tanítóképző-tanárokat a középiskolai tanárokkal egyenlő fizetés illeti meg. A június hóban felterjesztett folyamodványunknak pedig a tanítóképző-tanárokra nézve eddigelé csak az eredménye látszik, hogy a zenetanárokat a XI. fizetési osztályból kivették és a X-ikbe léptették elő.

Elemi és polgári tanítóképzők.

Az 1893-dik évre engedélyeztek . . .	273.176 frtot,
Az 1894-dik évre előirányoztak . . .	281.465 »
a többlet tehát . . .	8.289 frt.

Az indokolás egész terjedelmében a következő:

«A kiadási többletből 3.989 frt a személyi járandóságokra esik. Az 1893. évi IV. t. cz. rendelkezéseinek végrehajtása a fizetések, pótlékok és lakpénzek tételénél 2.679 frt többletet eredményezett. Négy zenetanár fizetésének és lakbérének javítása (az előbbi rovatnál előzetten indokolás alapján) 524 frt több kiadást okoz. A budapesti áll. polgáriskolai tanítónőképzővel kapcsolatos leányiskolánál szükségesnek mutatkozik egy zenetanítónői állást szervezni, évi 800 frt fizetéssel, miáltal egyúttal a benlakó nevelőnői személyzet elégtelenségén is segítve lesz; de ugyanezen intézkedés folytán az óraadók díjaira felvett összeg 600 frttal csökken. — Az évötödös pótlékokra előirányzott összeg 695 frttal emelkedik, a jutalmakra és segélyekre 80 frttal kevesebb vétetett előirányzatba.»

«A dologi kiadásoknál 4.300 frt többlet mutatkozik. Ebből 2000 frt a köztartási költségekre esik. E magasabb előirányzat a fizető benlakó növények számanak szaporítása által vált szükségessé, a mi azonban a bevételek között az internatusok jövedelménél is 2.000 frt emelkedést fog eredményezni.»

A költségvetés részletezése a következő:

Személyi járandóságok. Fizetések, pótlékok és lakpénzek: 99.707 frt (2.679 frttal több); tiszteletdíjak és helyettesítési díjak: 18.130 frt (600 frttal kevesebb); jutalmak és segélyek: 170 frt (80 frttal kevesebb). Összeg: 118.007 frt (3.989 frttal több).

Dologi kiadások. Köztartási költségek: 94.000 frt (2000 frttal több); ösztöndíjak: 1.500 frt; az elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei: 5.500 frt; kertészeti és gazdasági szükségletek: 1.200 frt (200 frttal kevesebb); butorzat, evő- és konyhaszerek pótlása: 2.500 frt; irodai szükségletek: 1.000 frt; helyiségek tisztántartása: 1.600 frt; mosatás: 6000 frt (1000 frttal kevesebb); fűtés, világítás: 20.000 frt; cselédek bérei: 12.000 frt (2000 frttal több); betegapólas, gyógyszerek: 1.500 frt; épületek fentartása: 5.000 frt (1.500 frttal több); házbérek: 6.458 frt; utazás és átköltözködés: 200 frt; külföldiek: 5.000 frt. Összeg: 163.458 frt (4.300 frttal több).

Bevétel: 84.750 frt (2.500 frttal több).

A személyi járandóságok részletezése.

A 2 fővárosi és 4 vidéki, összesen 6 igazgatónő járandóságai: 2, 2000 frttal. 4, 1.400 frttal.

A 19 fővárosi és 8 vidéki, összesen 27 rendes tanár járandóságai:

10, 1600 frttal	}	11, 500 frt	}	lakáspénzzel	}	szem.				
		6, 400 »					}	2, 200 frt	}	pótl.
		4, 280 »								
17, 1200 »		5, 240 »								

A 7 fővárosi és 8 vidéki, összesen 15 rendes tanítónő és zenetanár járandóságai:

4, 1000 frttal	}	1, 350 frt	}	lakáspénzzel.
		3, 240 »		
11, 800 »		1, 210 »		

A 6 fővárosi és 13 vidéki, összesen 19 segéd tanítónő járandóságai:

$$\begin{array}{l} 4, 700 \text{ frttal} \\ 6, 600 \text{ } > \\ 9, 500 \text{ } > \end{array} \left\{ \begin{array}{l} 4, 210 \text{ frt} \\ 1, 180 \text{ } > \end{array} \right\} \text{ lakáspénzzel.}$$

1 tornatanító fizetése: 600 frt.

Óraadó-tanárok díjai: 5,880 frt.

Nyelvtanítók díjai: 5,700 frt.

A tanítónőképzőknél az igazgatók létszámának egyharmada a VII-dik, és a rendes tanárok létszámának egyharmada a VIII-dik fizetési osztályba van felvéve. A kormány azonban még sem tett eleget a közérdekeknek; mert a magasabb fizetési osztályba sorozottak létszáma egészen a fővárosiakból kerül ki s a vidékiekből egyetlenegy sem lépett elő a magasabb osztályba s nincs is rá kilátás, hogy helyzetök egyhamar javulni fog. Ez a vidéki tanítónőképző tanárookra nézve méltánytalan és a tanítóképző-intézetiakkal szemben hátrányos helyzet onnan ered, hogy a költségvetés külön csoportosítja a tanítóképző és a tanítónőképző tanárokat, pedig a «rangsorozatban» egy statusba vannak csoportosítva. Ezen a visszas helyzetten segíteni kell, ha egyébert nem, a «rangsorozat» tekintélye érdekében, mert ha azt a költségvetés már az első alkalommal meghazudtolja, akkor csak személynyvesztéssé válik előttünk.

Építkezések és beruházások.

Mióta gróf Csáky Albin a vallás- és közoktatási miniszter, mondhatni, egy év sem múlt el nagyobb építkezések nélkül, a melyeket képzőinken eszközölt. Örömmel ismerjük el ezt és bízunk abban, hogy az ő minisztersége alatt mindegyik képző alkalmas, modern épületet és internatust kap. Egetően szükséges volna, a mint már előbb kifejeztük, a tanügyi felszerelés nagy hiányain is segíteni.

Az 1894-dik évre tervezett építkezések és felszerelések a következők:

1. A temesvári tanítóképző épületének létesítésére 40.000 frtot vettek fel a következő indokolással: «A délmagyarországi népoktatási viszonyok szükségessé tevén egy állami tanítóképző-intézetnek az ország ezen részében való felállítását, elhatároztam, hogy az eddigi helyén nélkülözhető zilahi állami tanítóképző-intézetet áthelyezem Temesvárra, a hol a város közönsége erre a célra nemes áldozatkészséggel nemcsak az intézet céljaira szükséges telket és kertet, hanem az épület költségeire 50.000, a vármegye meg 20.000 forintot szavazott meg, úgy, hogy a mintaszerűnek tervezett intézet és internatusa épületének költségeihez az állampénztárnak még csak 40.000 frttal kell hozzájárulnia.»

2. A budapesti II. ker. tanítónőképző épületének kibővítésére, valamint az új helyiségek felszerelésére 80.000 forintot irányoztak elő a következő okok alapján: «A budapesti VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképzővel kapcsolatosan szervezett nevelőnőképző-

intézet a hozzáfűzött várakozásokat csak részben valósította meg. A benne nevelt nevelők között kevesen jutottak el oda, a hová az intézet rendeltetésénél fogva el kellett volna jutniok; nagyobb részek a nevelői pálya helyett a tanítónői pályát választotta. Másfelől az áll. elemi iskolai tanítónőképző-intézetek által szolgáltatott tanítónők, ha egy-két idegen nyelvet és zenét tudnak, könnyen találnak alkalmazást nevelői minőségben.»

«E két tapasztalat és a nevelőnőképzőnek az elemi iskolai tanítónőképzővel való szervezeti rokonsága arra az elhatározásra indított, hogy a nevelőnőképzőt a VI. ker. áll. polgáriskolai tanítónőképzőtől (a melylyel különben sem áll semmiféle szerves kapcsolatban) elválasztom és a II. ker. áll. el. iskolai tanítónőképzővel egybeolvasztom olyformán, hogy az utóbbi intézetben az arra való növendékek nemcsak tanítónőkké, hanem idegen nyelvek és zene tanítása által egyúttal nevelőnőkké is képeztessenek.»

«Ezen terv végrehajtása céljából szükségesnek mutatkozik mindenekelőtt a II. ker. tanítónőképző földszintes épületét egy emeletnek ráépítése által megfelelően kibővíteni. Ezen kibővítés máskülönben is szükséges azon okból, hogy az említett intézettel kapcsolatos népes internatus az egészségügyi követelményeknek megfelelő helyiségeket kapjon. A benlakó növendékeknek jelenleg nincsenek külön nappali szobaik; e miatt őket egész nap a tantermekben kell tartani. Az intézet azonfelül az egészségügyi követelményeknek megfelelő tornateremnek híjjával van; nincsenek fürdőszobái stb.»

Az indoklás végül megjegyzi, hogy a «nevelőnőképző kitelepítése folytán a VI. ker. képző jelenlegi helyszűkén is segítve s az ottani nevelőintézet fejlődhetése biztosítva lesz.»

3. A b a j a i tanítóképző internátussal kibővített épületének belső felszerelésére, az internatusi épületeknek, tantermeknek és szertáraknak gázvilágítással való ellátására 9.000 frtot vettek fel.

4. A m á r a m a r o s i - s z i g e t i áll. tanítóképző-intézet az 1893. évben internatust és gázvilágítást kapott. Ezen új helyiségek bebútorzása, belső felszerelésére 7.000 frtot irányoztak elő.

5. A t e m e s v á r i új tanítóképző az első felszerelésre 5.000 frtot kapott.

6. A d é v a i állami tanítóképző az utóbbi években a követelményeknek megfelelő tan- és benlakási helyiségeket nyervén, még csupán néhány kisebb hiány pótlása szükséges, hogy ezen fontos hivatást teljesítő intézet el legyen látva a feladata teljesítéséhez szükséges minden eszközzel. Ezen kisebb pótlások közé tartozik a telek megfelelő bekerítése, továbbá egy melléképület építése, a mely magában foglalja a kertész lakását, az ipartanításhoz szükséges műhelyt és szertárt, meg egy helyiséget a selyemhernyó-tenyésztés számára. A kerítésre 1.900, a melléképületre 5.164 frt, együtt 7.064 forint szükséges.

7. A m o d o r i állami tanítóképző részére újabban emelt díszes épületet környező telek oly kicsiny és szabálytalan, hogy annak kibővítése és kikerekítése elodázhatatlan. A kibővítéshez szükséges telek-

részek egyikét a város fogja díjtalanul átengedni; ezenkívül magánbirtokosoktól 2 telekrészletet kelle beszerezni. Erre, valamint a kőfalkerítés és kertészlakás kibővítésére felvettek összesen 5.020 frtot.

Népnevelés.

Ennél a rovatnál találjuk a legnagyobb költségszaporulatot, ugyanis	
az 1893. évre engedélyeztek . . .	1,673.192 frtot,
az 1894. évre előirányoztak . . .	1,970.847 »
a többlet tehát . . .	297.355 frt.

«Ezen többlet első sorban onnan származik, hogy a községi, valamint a hitfelekezetek által fentartott elemi iskolákban működő tanítók és tanítónők fizetésének rendezéséről szóló törvény rendelkezéséhez képest, ezen célokra már az 1894. évre tulajdonképpen 200.000 frtot kellett volna előirányozni. Hogy a már fennálló községi és felekezeti iskolák segélyezésére előirányzott összeg a mult évihez képest nem 200.000 frtnyi, hanem csak 170.000 frtnyi növekedést mutatott, annak indoka az, hogy az új törvény végrehajtására az intézkedések csak ezentúl tétethetvén meg, nem hihető, hogy már az első évben teljes 200.000 frtnyi összeg kerüljön e törvény alapján utalványozás alá; a még hiányzó 30.000 frt kikerül a mult évben is előirányozva volt 200.000 frtból, mivel jövőre számos, eddig más alapon segélyezett iskola is az idézett törvény szabványainak irányadóul vétele mellett, ezen törvény alapján fog segélyeztetni.»

«Továbbá emelni kellett az állami népiskolák javadalmát és pedig legalább is oly mérvben, hogy a nem magyar ajkú népességekkel bíró községekben lakó jelentékeny magyar kisebbségek ezúttal bár egy részének számára, ott, hol annak magyar nyelven való oktatásáról nincsen kellően gondoskodva, megfelelő magyar tannyelvű iskolák legyenek létesíthetők.»

«Ezenkívül Hatvanban és esetleg Csongrádon egy-egy állami polgári fiúiskolának, Nagy-Károlyban, Nagy-Bányán és Gyöngyösön egy-egy polgári leányiskolának felállítása, a dévai, zilahi, keszthelyi és szászvárosi felső leányiskolának polgári leányiskolává átalakítása, s a nagy-beckereki, kismárki, veszprémi és dobsinai polgári iskolának továbbfejlesztése olyannyira elodázhatatlan, hogy az illető tételt megfelelően emelni kellett.»

A népnevelési kiadások részletezése a következő:

Elemi iskolák. Állami iskoláknál a tanítók fizetésére: 690.000 frt; az állami népiskolák dologi kiadásaira: 110.000 frt, összesen 800.000 frt (57.200 frttal több); községi és felekezeti iskolák segélyezésére: 370.000 frt (170.000 frttal több); testületek, egyletek és magánszemélyek által fentartott iskolák segélyezésére: 16 000 frt.

Felső nép- és polgári iskolák. A tanítók fizetésére: 574.655 frt, a dologi szükségletekre: 60.500 frt, összesen 635.155 frt (44.155 frttal több.)

A népoktatási tanintézetek közös szükségletei. Állami iskolák épületeinek átalakítására, helyreállítására, kibővítésére s. b. 71.000 frt (26.000

frttal több); állami új iskolák épületeinek felállítására felvett kölcsön törlesztésére: 37.692 frt; jutalmak és segélyek: 7.000 frt; tankönyvek, taneszközök: 10.000 frt; Országos Tanszermúzeum költségeire: 2.000 frt; helyettesítések, óradíjak stb. 22.000 frt.

Állami és elemi polgári iskolák építése. A közoktatási kormány belátva azt, hogy az állami elemi polgári iskolák hiányos épületeiknél és felszerelésöknél fogva nem felelhetnek meg fontos állami és pedagógiai feladataiknak, úgy látszik ezentúl nagyobb erélyt szándékozik kifejteni ezen iskolák jobb karba helyezése és alkalmas épületekkel való ellátása körül. Már az 1893-dik évre 96.000 frtos kölcsön felvételét javasolta a miniszter, az 1894-dik évre pedig egy 300.000 frtos kölcsön felvételéről van szó, a melynek kamataira és törlesztési részletére 21.780 frtot irányoztak elő.

A költségvetés indokolása szerint «habár 300.000 forint még nem elegendő arra, hogy azzal már valamennyi iskolának czélszerű elhelyezéséről gondoskodni lehessen, azonban a kívánható összeg megállapításánál csak az oly építkezések voltak figyelembe vehetők, melyek már most égetően szükségesek s melyek annyira előkészítvők, hogy az 1894-dik évben műszakilag is foganatosíthatók.»

«Ezek közül nevezetesebbek: a fehértemplomi állami elemi és felső leányiskola, a pancsovai áll. elemi és polgári iskola, az aldobolyi, brassói, molnári, malaczkai, petrozsényi és ungvári áll. elemi iskola. Annál kevésbbé haboztam ezeket az építkezéseket törlesztési kölcsönképen irányozni elő, mert a szóban forgó iskolák nagy része jelenleg bérhelyiségben lévén elhelyezve, itt részben állandó tehernek hosszabb lejáratú kölcsönre való átváltoztatásáról lesz szó.»

A brassói állami elemi és polgári leányiskolát is új épülettel szándékozik ellátni a miniszter, mert «a brassói állami elemi és polgári leányiskolák jeleuleg czélszerűtlen és szűk helyiségekben vannak elhelyezve s az alkalmas helyiség hiánya a jelentkező tanulók felvételét gátolja, de a tanítás eredményének is nagy hátrányára szolgál. Mint hogy Brassóban ily célra megfelelő épület rendelkezésre nem áll, csakis építés által oldható meg az állami leányiskolák teljesen kifogástalan elhelyezésének kérdése.» Az indokolás azután elmondja, hogy a kedvezőtlen helyi viszonyok dacára sikerült a leányiskolák számára egy jól felhasználható alkalmas telket találni. A miniszter egyelőre a telekvételekről kíván gondoskodni, s erre a célra 12.870 frtot irányoz elő.

Kisededóvóképző intézetek.

Az 1893. évre megszavaztak	35.200 frtot,
Az 1894. évre előirányoztak	51.540 »
a többlet tehát	16.340 frt.

«Ezen költség-többlet nagyobb része az Eperjesen felállított kisededóvóképző személyi és dologi kiadásából ered.»

Az indokolásból közöljük az eperjesi kisededóvóképző felállítására vonatkozó következő érdekes részt: «Az új intézet helyének megállapí-

tása végett tárgyalást tartván, annak eredményéhez képest Eperjesen állítottam fel az állami kisdedovónőképző-intézetet, mert Eperjesen lehetett az intézet elhelyezéséről legczélszerűbben gondoskodni, itt lehet az internátust legkevesebb költséggel fentartani s a Sáros vármegye és Eperjes városa részéről biztosított támogatás lehetővé tették, hogy az intézet felállítása az említett városban előnyös módozatok mellett legyen keresztülvihető, a mellett az intézet benépesítésére a város és környéke is elegendő számú, megbízható és kellő előképzettséggel bíró növendéket képes szolgáltatni.»

Fontos még az indokolásnak a személyi járandóságok emeléséről szóló következő része: «A járandóságoknál annyiban mutatkozik emelkedés, hogy állami tanítónőképző-intézeti igazgatók és tanárok javadalmainak megfelelően az említett két intézet igazgatóját is az 1893. évi IV. törvényczikkben meghatározott VIII. fizetési osztályba, a rendes tanárokat pedig a IX. fizetési osztályba soroztam. A hódmezővásárhelyi kisdedovó fizetésének fel-emeléséhez a város 800 frt járulékot biztosítván, ezen járulék igénybe vétele mellett a kisdedovó teljes fizetését 1.200 frttal irányoztam elő.»

Ismeretes dolog, hogy az állami kisdedovóképző igazgatók és tanárok a f. é. június havában kiadott rangsorozati listából — feledékenységből — kihagyattak. Ezen a hibán segített a miniszter úr az idézett rendelkezés által, még pedig egészen oly értelemben, a mint azt egyesületünknek a minisztériumhoz benyújtott folyamodványa (l. a szeptemberi füzetet) megjelöli és kéri.

Figyelemre méltó intézkedése még a miniszternek, hogy Hódmezővásárhely 800 frtos hozzájárulásával a mintaóvót 1200 frtnyi, vagyis rendes tanári fizetésben részesíti. Elismerés illeti ezért különösen a nemes lelkű várost, a mely példát adott a mintaóvói állás megbecsülésére. Kívánatos, hogy közoktatási kormányunk ezen üdvösnek elismert intézkedést a másik állami kisdedovóképzőre s a tanítóképzőkre is alkalmazza s a gyakorlóiskolai tanítókat is rendes tanári fizetéssel lássa el.

A költségvetés részletezése a következő: *személyi járandóságok.* Fizetések: 11.140 frt (6.240 frttal több); tiszteletdíjak: 1.400 frt (700 frttal több).

Dologi kiadások. Köztartási költségek: 15.000 frt (7.050 frttal több); az oktatás szükségletei: 400 frt (200 frttal több); butorzat, evő- és konyhaszerek: 600 frt (300 frttal több); irodai szükségletek: 200 frt (100 frttal több); tisztogatás és épületfenntartás: 400 frt (200 frttal több); mosatás: 1.400 frt (600 frttal több); tűtés és világítás: 3.400 frt (1.700 frttal több); dajka és cselédek bérei: 1.700 frt (850 frttal több); betegápolás: 400 frt (200 frttal több); vegyesek: 500 frt (200 frttal több). Kisdedovóképző-intézetek segélyezése: 10.000 frt (2000 frttal több); dajkák kiképzetésére 5.000 frt.

Személyi járandóságok:

2 igazgató 1.400 frttal	} 1, 200 frt évöt. pótlékkal 1, 300 » lakaspénzzel.

2 rendes tanár 1.200 frttal	} 1, 240 frt } } 1, 200 » }	lakáspénzzel.
1 rendes tanítónő 800 frttal.		
2 kiseddóvó	} 1, 1.200 frttal } } 1, 700 frttal }	1, 100 frt lakáspénzzel.

Beruházások. A kiseddóvóképzők ezen a czímen is szerepelnek 7.000 frttal, a melynek első részlete 3.500 frt. A miniszter a hódmezővásárhelyi és eperjesi állami kiseddóvóképzők s a pozsonyi tanítónőképzővel kapcsolatos kiseddóvónői tanfolyam tanhelyiségeinek, internátusának felszerelésére és bebútorozására szándékozik ezen összeget fordítani.

Kiseddóvás.

Az 1893. évre megszavaztak	130.000 frtot,
Az 1894. évre előirányoztak	158.000 »
a többlet tehát	28.000 frt.

«A 28.000 frt többletből 22.000 frt esik a kiseddóvodák és menedékházak fentartására, felállítására és segélyezésekre fordítandó költségekre. A kérdéses kiadások ily emelése feltétlenül szükséges, hogy a nélkülözhetetlen állami kiseddóvodák és menedékházak felállításával és más jellegű intézetek segélyezésével a kiseddóvásról szóló 1891. évi XV. t. cz. végrehajtása fokozatosan előrehaladjon.»

A sovány költségvetés részletezése a következő: kiseddóvók és menedékházak fentartására, felállítására és segélyezésére: 140.000 frt (22.000 frttal több); kiseddóvók és menedékházak épületeinek költségeire, kisebb építkezésekre és átalakításokra: 18.000 frt (6000 frttal több).

Ez a költségvetés is szomorú jele annak, hogy a kiseddóvás nagy nemzeti ügye nem részesül a méltó felkarolásban.

Egyéb népnevelési célok.

A néptanítók nyugdíjintézete segélyezésére: 150 000 frt. A «Néptanítók Lapja» kiadására: 10.000 frt. A néptanítói árvaház segélyezésére: 2000 frt.

Emberbaráti intézetek.

A budapesti I. ker. tanítóképzővel kapcsolatos siketnéma oktatói tanfolyam költségvetése a következő:

az 1893. évre engedélyeztek	6000 frtot,
az 1894. évre előirányoztak	6357 »
a többlet tehát	357 frt.

Ezen többletből a személyi járandóságokra 150 frt esik, a mely összeget azonban a vezető tanító drágasági pótlék gyanánt eddig is élvezte.

A dologiaknál a házbér mutat 207 frt emelkedést, mert az intézet nagyobb bérhelyiségbe költözött át.

A költségvetés részletezése. Személyi járandóságok. Fizetésekre 1350 frt (150 frttal több); ösztöndíjakra 700 frt; napidíjakra 150 frt. Dologi kiadások. Az oktatás szükségletei 120 frt; ételmezés 1500 frt; házbér és vízfogyasztás 1770 frt (207 frttal több); fűtés, világítás és tisztogatás 500 frt; tanszerek és irodai eszközök 200 frt; vegyesek 67 frt.

A személyi járandóságok részletezése: vezető tanár 1000 frttal, 150 frt lakáspénz pótlékkal; gyakornok 700 frttal, kézimunka tanítónő 100 frttal, rajztanár 100 frttal, felügyelő-bizottsági tagok napidíjaira 150 frt.

Az intézet egyedüli bevétele a főváros által adott 4000 frt.

A siketnémák intézete Vácson. Ezen intézet kibővítésére és berendezésére a jelen évben 23.000 frtot költöttek; a jövő évi költségvetés kiadásai azonban csekély emelkedést mutatnak. Ugyanis

az 1893. évre engedélyeztek . . .	38.880 frtot,
az 1894. » » » . . .	40.150 »

a többlet tehát . . . 1.270 »

A személyi járandóságok rovatán, mert új igazgatót neveztek ki s egy tanítót nyugdíjaztak, a pótlékok czímén 800 frt megtakarítás mutatkozik. Ezzel szemben új segédtanítói allást szerveztek 800 frt fizetéssel és 200 frt lakásbérrrel. A párhuzamos osztályt megszüntették, a mi 300 frtnyi megtakarítást okozott. A szolgák fizetését 270 frttal emelték. Az ételmezési kiadások rovata is 1000 frttal javult az élelmi cikkek drágulása miatt. Az igazgató utazási átalánya is emelkedett 100 frttal. Egyebekben változatlan maradt az 1892-iki költségvetés. (L. e közlöny 1892. évi IX. füzetének 462. lapját).

A személyi járandóságok részletezése: igazgató 1200 frttal és 400 frt igazgatói pótlékkal; tanító 1000 frt fizetéssel, 200 frt lakáspénzzel, egy 400 frt ötödéves pótlékkal; rajztanító 800 frttal; segédtanító 800 frt fizetéssel és 200 frt lakáspénzzel; kézimunka-tanítónő 500 frttal; gondnok 800 frttal; gyakornok 300 frt ösztöndíjjal.

A vakok országos intézete Budapesten. Ezen intézet költségvetése is csak csekély emelkedést mutat:

az 1893. évre engedélyeztek . . .	45.326 frtot,
az 1894. évre előirányoztak . . .	46.886 »

a többlet tehát . . . 1.560 frt.

Ugyanis 350 frttal emelték a zongoratanító illetményét, mert több lett a növendékek az óraszám is. A hangolás tanítója szintén 50 frttal kap többet; egy tanító ötödéves pótléka 60 frttal emelkedett. Végül az intézet alkalmazottjainak fizetését, mert az általános fizetésrendezés miatt drágasági pótlékuakat elvesztették, ennek megfelelőleg 600 frttal emelték. A dologi kiadásoknál csak az ételmezési költségeket javították 500 frttal, a többi tételek ellenben megmaradtak úgy, a mint közlönyünk múlt évi novemberi számában közöltük.

A személyi járandóságok részletezése. Egy igazgató

kap 1200 frt fizetést, 400 frt igazgatói pótlékot és 500 frt évötödös pótlékot. Két tanító mindenike kap 1000 frt fizetést, 200 frt pótlékot, 400 frt lakáspénzt, azonkívül az egyik 500, a másik 300 frt évötödös pótlékot; egy zenekari tanító 800 frtot; egy ének- és orgonatanító 600 frtot; 2 zongoratanító mindenike 800 frtot, az egyik 400 frt, a másik 350 frt lakáspénzt, s az egyik 230 frt évötödös pótlékot; egy hegedűtanító 600 frtot; egy külső zenetanító (az intézetből kilépett vak zenészek karmestere) 360 frtot; tornatanító 500 frtot; a 2 rendes kézimunkatanítónő mindenike 500 frt fizetést, 200 frt lakáspénzt, egy 200 frt és egy 150 frt évötödös pótlékot; egy rendes tanítónő az előkészítő osztályban 500 frtot; egy tanító a hangolás és zeneelmélet tanítására 350 frt tiszteletdíjat; egy segédtanító 800 frtot; egy kosárfonómester 500 frtot.

A vakok országos intézetéből kilépők segélyezésére 2917 frtot vettek fel a költségvetésbe (csak 2 frttal többet, mint a múlt évben), a mi a vakok ápol dai alapjöv edelméből fedeztetik.

A balatonfüredi szeretetház költségvetése:

az 1893. évben kitett	12,123 frtot,
az 1894. évre előirányoztak	13,198 »
a többlet tehát	1,075 frt.

Ezen többletből csak 75 frt esik a személyi járandóságokra, a mit a családtanítók fizetésének a fennálló szabály értelmében évenként 25 frt emelkedése okoz. A dologi kiadások 1000 frttal növekedtek. Az ételmezési és háztartási költségeket ugyan 1000 frttal szállították le, de a többi dologi kiadások majd mind emelkedtek. Ezen dologi kiadások a következők: ételmezésre és háztartásra 7000 frt (1000 frttal kevesebb); ruházatra 800 frt (800 frttal több); fűtésre és világításra 600 frt (200 frttal több); gyógyításra 300 frt (50 frttal több); gazdasági kiadások 1200 frt (100 frttal több); iskolai könyvekre és irodai költségekre 250 frt (50 frttal több); épületfenntartásra 300 frt (300 frttal több); vegyesekre 500 frt (500 frttal több). A bevétel: 3700 frt.

A személyi járandóságok részletezése. Igazgató 800 frt, egy családtanító 450 frttal, egy 400 frttal és egy 350 frttal.

Emberbaráti intézetek segélyezése.

Az 1893. évre engedélyeztek	8600 frtot,
az 1894. évre előirányoztak	9800 »
a többlet tehát	1200 frt.

«Ebből a többletből a siketnémák kolozsvári intézetének fejlesztésére 700 frt esik. A siketnémák temesvári iskolája, a mely eddig a városi elemi iskolával állott kapcsolatban, Bonnaz püspök végrendelete értelmében, a mely 20.000 frtot biztosít ennek az iskolának, önállósítandó volt s intézetté alakult; ezen átalakuláshoz részemről a f. évben 500 frttal járultam s jövőre fokozottabb támogatást helyeztem kilátásba.»

A költségvetés részletezése szerint a kolozsvári siketnémák intézete segélyezésére 2400 frtot fordítanak, miből az igazgató fizetése

1200 frt, s egy rendes tanár fizetése 1000 frt 200 frt lakáspénzzel. A kormány a siketnémák aradi intézetét 500 frttal, a temesvárit 1500 frttal, s a hülyék és gyenge elméjűek országos intézetét 3000 frttal segíti.

Egyidőre esik Temesvárt a tanítóképző- és a siketnéma-intézet szervezése; alkalomszerű volna ezen két intézet összekapcsolása, s a temesvári képzőnek siketnéma-tanfolyammal való kiegészítése, a mint az a budapesti képzőnél történt az emberparáti ügy nagy hasznára.

N. L.

NÉPOKTATÁS.

Néhány szó a magyar nyelv érdekében.

Melegen üdvözöljük gr. Csáky Albin vallás- és közoktatási minisztert a magyar nyelv tanítása ügyében kibocsátott rendeletéért. Homlokára új babérlevelet szerzett bátor és erélyes intézkedésével. Minden magyar ember részéről elismerés illeti őt azért, hogy tiszteletet törekszik szerezni a törvénynek, a melyet a magyar állami érdekek megóvása és a nép jóléte szempontjából hoztak és szigorúan bánik el azokkal, a kik a törvényből csúfot űztek. Általában nagyon lehet helyeselni gr. Csáky közoktatási politikájában azt, hogy érvenyt igyekszik szerezni a népoktatás érdekében megalkotott törvényeknek, a melyeket méltán neveztek el «papirostörvényeknek», mert a magyar nemzet, a magyar kormány megelégedett azoknak létezésével, de végrehajtásukkal már komolyan nem törődtek. Tizennégy éve, hogy meghozták a magyar nyelv kötelező oktatásáról a törvényt a népiskolákban, s még mindig 2387 iskolában sikertelenül, vagy egyáltalában nem is tanítják a magyar nyelvet; huszonöt esztendeje, hogy a törvény csakis az okleveles tanítók alkalmazását engedte meg s még ma is 2984 oklevél nélküli tanító kon-tárkodik az iskolákban. Mily lábbal tiprása a törvénynek! Már nagyon ideje volt, hogy a kormány erélyesen közbe lépjen a magyar állam tekintélyének fentartása és a népműveltség terjesztése érdekében? Sőt e téren már kötelezőmulasztás is történt, mert gondoljuk el, mennyivel előbb volnánk, hogy ha közoktatási kormányaink ép oly buzgalmat fejtettek volna ki eleitől fogva a népoktatási törvények végrehajtásában mint azok megalkotásában. Ezért örvendünk, hogy végre-valahára akadt egy közoktatási kormány, a mely komolyan veszi a népoktatási törvény rendelkezéseit és erélyesen fáradozik annak végrehajtásán.

Reméljük azonban, hogy a közoktatási miniszter nem fog megállani a félüton, hanem meg fogja tenni mindazon intézkedéseket, a melyeket éppen a magyar nyelv oktatása és a népműveltség fejlesztése érdekében a törvény szerint meg lehet és meg kell tennie. Ezekhez az intézkedésekhez számítjuk az általános tankötelezettségnek az eddiginél pontosabb és szigorúbb végrehaj-

tását. Mert nem visszaélés-e az, hogy a 709. 322 tanköteles 12—15 éves gyermek közül csak 491.513, vagyis a tanköteleseknek csak 60%-a részesül oktatásban? Nem szomorú tény-e az, hogy a népiskola ötödik és hatodik osztálya nincsen kifejlesztve s iskoláink nagy többségében csak a négy elemi osztályt veszik komolyan, az ötödik és hatodik osztály pedig csak névleg, vagy sehogy sem létezik? Lehet-e ilyen körülmények között azt várni, hogy a magyar nyelvi oktatásnak gyakorlati sikere legyen? Mikor a gyermek a magyar nyelv tanulásában túlesett a kezdet nehézségein, a mikor éppen a folyékony beszédben és fogalmazásban való gyakorlása kezdődne, éppen akkor szüntetjük be a kiképzést. Bizonyos, hogy a népiskola ilyen viszonyok között nem tölti be és nem is fogja soha betölteni nagy nemzeti hivatását. A legtöbb nem magyar ajkú falusi népiskolában nem tanulnak meg többet, mint írni, olvasni és kissé számolni, a magyar nyelvből pedig nem beszélnek, hanem csak dadogni.

Hogy vagyunk a tanítóképzéssel? Bizony itt sincs minden rendén. A felekezetieknek csak bizonyos része és az államiak teljesítik híven kötelességöket az 1879. XIX. törvénycikk szempontjából. Némelyik képzőből úgy kerülnek ki a tanítók, hogy nem tudnak magyarul és nem is lelkesednek a magyar nyelvért s a tanfelügyelők, ha csak a jelöltek kétharmadát nem akarják megbuktatni, kénytelenek e tekintetben kisebb mértéket alkalmazni, mint a mennyit a törvény értelmében meg kellene kívánni. De nem is tanulhatnak meg magyarul a növendékek egyes képzőkben, mert felveszik őket, ha nem is tudnak egy kukkot sem magyarul; a képzőben pedig a magyar nyelven és irodalmon kívül minden tárgyat szintén más nyelven tanulnak.

Ha célzt akarunk érni, nem elégséges hát a jelenleg működő tanítók ellen alkalmazandó drákói szigorúság. Sőt a kormány rendelete nem is vihető teljesen keresztül, mert nem lehet 3000 népiskolát a tanítótól egyszerre megfosztani. Hanem, igenis, a kérdés megoldásának kulcsa a tanítóképzőben van, ezekben kell minden áron minden nemű biztosítékot szerezni, hogy a belőlök kikerülő tanítói nemzedék nemcsak hogy meg tud, hanem meg is akar felelni az 1879-diki törvény követelményeinek.

Kérdjük, mikor fogják már a tanítóképzőkbe való felvételi szabályzatot módosítani az 1879-diki XIX. törvénycikkre tekintettel? Mikor fog a kormány törvényhozás útján intézkedni, hogy a magyarországi tanítóképző intézetekben a tanítás nyelve magyar legyen, s csak kivételesen taníttassanak egyes tárgyak más nyelven? Mikor fogja a kormány a munkálatokat megindítani az országos képesítő vizsgáló bizottságok felállítására érdekében? Ne halogassák sokáig a szükséges intézkedések megtételét, mert drágán fizetünk meg minden elvesztett évet.

Hiábavaló azonban a kormánynak minden intézkedése, ha a társadalomban nem talál erős támogatásra; mert hiszen a kormány is innen meríti az erőt. Szükséges, hogy a magyar társadalmat áldozatkészség s hatalmas, egységes nemzeti érzület hassa át, erősebb s egységesebb a mostaninál; ne fusson a magyarság hátrányára az idegen

után, ne helyezze az idegen műveltséget a magyar elé, hanem törekedjék különösen a magyar nyelv jogainak érvényesítésére a köz- és magánélet minden ízében. Sokat tehetnek e tekintetben a közoktatás munkásai. Hathatnak az által, hogy folyton felszinen tartják a magyar nyelv ügyét. Foglalkozzanak minden egyesületi gyűlésükön a magyar nyelv tanításának ügyével, tüzzenek ki róla pályatételeket és jutalmazzák a törekvőt, a buzgón és sikeresen oktatót. De hathatnak leginkább az iskolában, ha beleoltják az ifjúságba a magyar nyelv tudását és szeretetét s a magyarság iránti lelkesedést.

Legtöbbet tehetünk a magyar nyelv érdekében mi, tanítóképző tanárok, a tanítók tanítói: mert a mi eszméink, gondolkozásmódunk közvetve kihatnak az egész népre, a nemzetre. Nem lehet mondani, hogy a tanítóképző tanárok egyáltalában nem teljesítették volna ez irányban is kötelességüket. Többnyire törekesznek a növendékek lelkébe minden iránt, a mi nemzeti, szeretetet oltani és a magyar nyelv tanításának módszerével a nem magyar ajkú iskolákban elméletileg, sőt néhol gyakorlatilag is foglalkoznak; a tanítóképző tanárok egyesületének érdeme, hogy az új tantervbe felvették a magyar nyelv tanításának módszerét a más ajkú iskolákban. De ha tettünk is valamit, nem sokat és főleg nem eleget tettünk. Foglalkozzunk behatóbban és részletesebben ezen nagy fontosságú módszertani tétellel, és pedig első sorban az iskolában; de vitassuk meg nyilvánosan is és állapítsuk meg a magyar nyelv tanításának módszerét a nem magyar nyelvű iskolákban, valamint azt is, hogy általában mely intézkedések volnának szükségesek különösen a tanítóképző intézetekre nézve, a melyek biztosítanák azt a sikert, hogy a tanítóképző intézetekből kikerült tanítók buzgón és szakértelemmel tudjanak megfelelni az 1879-diki törvényczikk követelményeinek.

Tartsuk e kérdést mi is magunk között állandóan evidenciában és ne hagyjuk elmúlni közeledő közgyűlésünket sem a nélkül, hogy azzal nem foglalkoztunk legyen. Ne sajnáljuk az időt és a munkát ott, a hol fontos nemzeti érdekekről van szó!

Nagy László.

A rendelet a magyar nyelv tanításáról.

— Kiadatott valamennyi megyei és városi közigazgatási bizottságnak 1873. szeptember 25-én 43.760 sz. a. —

A magyar nyelv tanításáról szóló 1879. évi XVIII: t.-cz. pontos végrehajtása tárgyában ismételten kiadott rendeletek daczára a népoktatási tanintézetek 1891—2. tanévi működéséről beérkezett adatokból megállapítottam, hogy az említett tanévben az ország 25.505 tanítója közül 1601 nem bírta a magyar nyelvet oktató képességgel és 2387 népiskola volt, melyben a magyar nyelv sikertelenül vagy egyáltalában nem tanított, sőt ugyanakkor 2984 tanítói oklevéllel nem bíró egyén alkalmaztatott tanítói allomásokra.

Ezen adatok kétségtelenné teszik, hogy az említett törvényczikk rendelkezéseinek végrehajtása iránt az iskolatentartók és a hatóságok

még most sem tették meg mindazon intézkedéseket, melyeket a törvény és a rendeletek szigorú köteleességökül szabtak meg.

Felhívom ennél fogva a bizottságot, hogy az 1885. évi május hó 28-án 20.301. sz. a. kiadott körrendelet alapján gondoskodjék arról, mikép a tapasztalt bajok orvosoltassanak. E végett az idézett számú körrendelet szerint állapítsa meg, hogy a törvényhatóság területén működő összes népiskolai tanítók közül melyik magyarul nem tudó tanító alkalmazása tekintendő semmisnek és érvénytelennek.

Értesítve arról az érdekelt iskolafentartót, illetőleg annak iskolai főhatóságát, s ha a kifogásolt tanító helyett a közigazgatási bizottság által kitűzendő határidő alatt nem alkalmaztatnék magyarul tudó, kellő képesítéssel bíró tanító, akkor az illető magyarul nem tudó tanítónak a tanítástól való eltiltása iránt azonnal tegyen jelentést hozzám.

Hasonlóan kell eljárni az 1868 év óta tanítókul alkalmazott, de tanképesítő oklevéllel nem bíró egyénekre nézve.

Felhívom továbbá a közoktatási bizottságot, hogy állapítsa meg, mely népiskolákban nem felel meg a magyar nyelv tanításának eredménye az 1879. évi XVIII. t.-cz. követelményeinek s azután szólítsa fel az érdekelt iskola főhatóságát, hogy a közigazgatási bizottság által megállapítandó határidő alatt tegye meg a szükséges intézkedést a magyar nyelv tanításának eredményesebbé tétele iránt.

Ha a kívánt intézkedés ez alatt meg nem történék, vagy a magyar nyelv tanításának azontúl sem lenne több sikere, akkor a közigazgatási bizottság tegyen hozzám jelentést, hogy az 1879. évi XVIII t.-cz. 6. §-ának 3. pontja értelmében eljárassak.

A kir. tanfelügyelőt egyidejűleg megbízam, hogy az említett körülményekre vonatkozó és birtokában levő adatokat a közigazgatási bizottság rendelkezésére bocsássa.

Jelen rendeletem végrehajtása iránt teendő összes intézkedéseiről f. é. december végeig az egész törvényhatóságra vonatkozó általános jelentést tegyen hozzám.

Budapest, 1893. szeptember hó 25-én.

ISMERTETÉSEK.

Románia közoktatása.

(Folytatás)

IV.

A közoktatás szervezete.

— Az 1892-ben szentesített törvény és végrehajtási szabályzat alapján. —

A vallás- és közoktatási minisztérium a legfelsőbb hatósága a magán és nyilvános jellegű oktatásnak és képviselője az államnak vallási ügyekben.

A vallási ügyek és a közoktatás igazgatása magában foglalja:

- a) a középponti igazgatást;
- b) az országos közoktatási tanácsot;
- c) az állandó közoktatási tanácsot;
- d) a közoktatás ellenőrzését.

Ez ismertetés keretébe e három utóbbi tartozik nemkülönben a tanítószemélyzet alkalmazása, kötelességei és jogai.

a) Az országos közoktatási tanács.

Az országos közoktatási tanács három osztályból áll: az elemi, közép- és felsőbb oktatás osztályaiból.

Az elemi oktatás osztálya áll:

- 1) 2 falusi tanítóból, kiket a király nevez ki;
- 2) 4 városi tanítóból, kiket a király nevez ki azon tanítók névlajstromából, kiket kettejével a főgimnáziummal vagy főreáliskolával bíró városok tanítótestületei választanak meg;
- 3) 3 városi- és falusi tanítóképző tanárból, kiket a király nevez ki azon tanárok közül, kiket a tanítóképzők tanártestületei maguk közül — intézetekként egyet — megválasztanak;
- 4) az elemi oktatás minisztériumi igazgatójából azaz a népoktatási osztály vezetőjéből;
- 5) az elemi oktatás országos tanfelügyelőjéből.

A középoktatás osztálya áll:

- 1) 2 középiskolai tanárból, kiket a király nevez ki azon tanárok névlajstromából, kiket — minden főgimnáziumból egyet az irodalmi, egyet a reálismeretek szakából — a fő és aligimnáziumi tanárok testületei választanak meg;
- 2) 1 reáliskolai tanárból, kit a király nevez ki azon reáliskolai tanárok közül, kiket a fő- és alreáliskolák tanártestületei — iskolánként egyet — választanak meg;
- 3) 1 másodfokú (felsőbb teológiai tanfolyamon előadó) papnöveldei tanárból, kit a király nevez ki;
- 4) 2 egyetemi tanárból, kiket a király nevez ki azon tanárok közül, kiket mindkét egyetem fakultásainak tanártestületei — fakultás-kint kettőt, egyet a nyelv-, egyet a tudomány szakkörből — választanak meg;
- 5) 2 szakiskolai tanárból, kiket a király nevez ki;
- 6) 1 vizsgált középiskolai tanárból a magánoktatás köréből, kit a király nevez ki;
- 7) a középoktatási osztály vezetőjéből a minisztériumban;
- 8) a középoktatás országos tanfelügyelőjéből.

A felsőbb oktatás osztálya áll:

- 1) 9 egyetemi tanárból (5 bukaresti és 4 jasi-i), kiket a király nevez ki azon egyetemi tanárok közül, kiket — kettőnkint minden tud. karból — a két egyetem karainak tanártestületei választanak meg;
- 2) a felsőbb oktatás országos tanfelügyelőjéből.

Az országos közoktatási tanács tagjai 5 évre neveztetnek ki;

minden 5 évnek eltelve után új választások és új kinevezések történnek. A volt tagok újból megválaszthatók. Megszűnven valamely tag működni az 5 év tartama alatt, helyébe a választási lajstromokból új tag neveztetik ki.

Az országos közoktatási tanács tagjai az ülések tartamára napidíjakat húznak, még pedig: a bukarestiek naponként 10 Lent, a vidékiek utazásiköltségeik megtérítésén kívül 20 Len-t. Napidíjakat nem kapnak a minisztériumi osztályvezetők és a tanfelügyelők.

Az országos közoktatási tanács osztályai külön tanácskoznak. A miniszter az osztályokat egyenkint vagy mindhármat egyszerre is bármily időben összehívhatja; egy tanácskozás tartama a szükséghez képest állapíttatik meg, de 20 napot meg nem haladhat.

Az elemi oktatás osztálya az elemi oktatás és tanítóképzés tanterveit és az ezekre vonatkozó utasításokat állapítja meg; a közép-oktatás osztálya ugyanezt teszi a közép-, ipar- és szakiskolák tanterveivel s az ezekre vonatkozó utasításokkal; a felsőbb oktatás osztálya véleményt ad a miniszter által eléje terjesztett felsőbb oktatási kérdésekre. Az országos közoktatási tanács osztályai által tárgyalandó ügyek minden tanulmányozásukra szükséges adattal együtt a gyűlés előtt három hónappal közöltetnek a tagokkal.

Az országos közoktatási tanács elnöke a miniszter, szükség esetén az általa kijelölt osztálytag. A határozatok a jelenlevő tagok abszolút többségével hozatnak.

b) Az állandó közoktatási tanács.

Az állandó közoktatási tanács a volt, vagy tényleges szolgálatban levő, véglegesített tanítóképzői, középiskolai és egyetemi tanárok közül a király által három évre kinevezett három tagból áll, kik csak indokolt felterjesztésre mozdíthatók el ugyancsak a király által. Elnöke a miniszter, hetenként egy ülést tart, de rendkívülig is összehívható. A tagok ülésenként 25 Len tiszteletdíjat húznak. Az állandó közoktatási tanács gyűléseiben tanácskozó szavazattal résztvehetnek az elemi- és középoktatási osztályok vezetői a miniszteriumból, az országos tanfelügyelők, valamint a miniszter által véleményadás végett meghívott szakértő egyének. Tantervi kérdések tárgyalásánál az állandó közoktatási tanács kiegészül az országos tanfelügyelőkkel.

Az állandó közoktatási tanács tanácskozásának tárgyai a következők:

- 1) közép és felsőbb iskolák felállítása;
- 2) tankönyvek megvizsgálása közvetlenül vagy közvetve;
- 3) iskolai szabályzatok;
- 4) tantervek;
- 5) kérdések, melyeket a miniszter eléje terjeszteni jónak lát.

Az állandó közoktatási tanács megállapításai a tantervek kivételével tanácsoló természetűek, a tantervek sem léphetnek életbe csak királyi határozat által történt szentesítés és közzététel után.

c) A közoktatás ellenőrzése.

A nyilvános jellegű és magániskolákra a vallás- és közoktatási miniszter rendeletére és örködése alatt a tanfelügyeleti szolgálat ügyel fel.

A nyilvános és magánjellegű elemi oktatás és tanítóképzés felügyelete áll:

- 1) az elemi oktatás és tanítóképzés egy országos tanfelügyelőjéből;
- 2) három kerületi tanfelügyelőből;
- 3) legalább annyi iskolavizsgálóból, a hány megye van és egy fővárosiból;
- 4) annyi al-iskolavizsgálóból, a hányat a szolgálat érdeke megkíván.

A nyilvános és magánjellegű közép- és szakoktatás felügyelete áll:

- 1) a középoktatásnak két (gimnáziumi és reáliskolai) országos tanfelügyelőjéből;
- 2) két kerületi tanfelügyelőből.

A felsőbboktatás és művelődési intézetek s alapítványok felügyeletét végzi egy felsőbb oktatási országos tanfelügyelő.

Az elemi és közép leányiskolák számára tanfelügyelő is van alkalmazva.

A kormányt felhatalmazza a törvény a modern nyelvek, zene, rajz, torna, valamint leány és ipariskoláknál a kézimunka tanításának felügyeletére külön szakfelügyeleteket szervezni.

A tanfelügyelet személyzete a miniszter ajánlatára a király által neveztetik ki s ugyancsak így mozdítható is el. *Senki sem nevezhető ki al-iskolavizsgálónak, ha nem volt vagy nem tagja a tanítói testületnek mint legalább is tanító, ha nem végzett tanítóképzőt s nincs mint falusi vagy városi végleges tanítónak legalább 4 évi szolgálata. Senki sem nevezhető ki iskolavizsgálónak, ha nem volt vagy nem tagja a városi tanítók testületének, nem végzett városi tanítóképzőt vagy főgimnáziumot s nincs legalább 4 évi szolgálata a városi tanítóságtól kezdve felfelé.*

Kerületi tanfelügyelők nem lehetnek csak volt vagy tényleges, végleges vagy ideiglenes egyetemi, középiskolai és tanítóképző tanárok, kiknek legalább 4 évi tanári szolgálatuk van és nyelv- vagy tudománysszakbeli tudorok, ha legalább 3 évi iskolavizsgálói szolgálatuk van.

Középiskolai kerületi tanfelügyelők nem lehetnek csak volt vagy tényleges szolgálatban levő egyetemi és középiskolai tanárok, kiknek legalább 10 évi szolgálatuk van.

Elemi és középoktatás országos tanfelügyelője csak egyetemi tanár és oly kerületi tanfelügyelő lehet, kinek e minőségben legalább 5 évi szolgálata van.

A felsőbb oktatás országos tanfelügyelője csak rektori vagy dékáni méltóságot viselt, volt vagy tényleges szolgálatban levő egyetemi tanár, vagy elemi és középoktatási országos tanfelügyelők lehetnek.

Az országos tanfelügyelők, mindegyik a maga hatáskörében, meglátogatják a nyilvános és magántanintézeteket, utasításokat és felvilá-

gosításokat adnak az otthelyi iskolai előljáróságoknak, kerületi tanfelügyelőknek, iskolavizsgálóknak és aliskolavizsgálóknak, kik közvetlen hatóságuk alá vannak rendelve s kötelesek rendelkezésük alá adni mindazon adatokat, melyekre vizsgálataik alkalmával szükségök van. Ok állapítják meg a tanintézetekben előforduló hiányokat és tesznek azokról jelentést a miniszternek, véleményt és javaslatot terjesztvén elő egyúttal azoknak megszüntetése módjáról. Fentartják a vádat azon törvény által szervezett esküdtszékek előtt, melyeknek rendeltetésök a tanárok felett ítélni. Tanítási értekezéseket tartanak. Joguk van figyelmeztetni és meginteni a felügyeletök alá tartozó intézetek tanárait és iskolavizsgálókat kötelességök teljesítése körül elkövetett hibák és mulasztásokért. Kivételt képeznek e tekintetben az egyetemi tanárok, kiknek hibái és mulasztásairól a felsőbb oktatás országos tanfelügyelője a miniszternek tesz jelentést. Az országos tanfelügyelők utólagos miniszteri jóváhagyás feltétele mellett felfüggeszthetnek vagy megszüntethetnek minden intézkedést és határozatot, a melyet valamely felügyeletök alatt álló tanintézetben a törvény és iskolai szabályzat ellenére bárki tett, illetve hozott. A tanfelügyelők a minisztert képviselik s minden iskolai hatóság, nemkülömben a tanítói személyzet bármely tagja, tisztelettel tartoznak nekik s segítségökre lenni hivatalok teljesítése körül.

Az országos és kerületi tanfelügyelők csak a minisztertől függenek. A miniszter bármikor tanácskozára hívhatja őket az általa vagy bármely tanfelügyelő által felvetett tanügyi kérdések felett. Minden tanfelügyelőnek jogában áll bármely iskolai ügyben észrevételeket és javaslatokat terjeszteni be a miniszterhez. A tanfelügyelők testületének minden tagja havonkint legalább 10 napot iskolalátogatással tölt. A tanfelügyelők, valamennyiszer szükségesnek tartják, jelentést tesznek a miniszternek iskolalátogatásaik és vizsgálataik eredményéről: 3 havonkint azonban kötelesek ily jelentéseket beterjeszteni. Az országos tanfelügyelők és a leányiskolák tanfelügyelőnöje minden év szeptember hava 1-én évi jelentést tartoznak beterjeszteni a miniszterhez a tanügy állapotáról és a szükségesnek vélt s tapasztalt intézkedésekről és javításokról. *Ezen jelentések közzétételnek.*

A tanfelügyelői személyzet hivatalosan az országban lévő bármely hatósághoz fordulhat s megteheti megjegyzéseit mindazon hatóságoknak, melyek a törvény értelmében iskolai helyiségeket előállítani és berendezni vagy tanszereket beszerezni kötelesek. Az országos és kerületi tanfelügyelőségek a megfelelő másoló és kezelő személyzettel vannak ellátva.

Az elemi oktatás három kerületi tanfelügyelősége közül a crajovai Craiova székhelylyel 9, a bucuressci-i Bukarest székhelylyel 12 és a jási-i Jási székhelylyel 11 megyére terjed ki.

A felsőbb oktatás országos tanfelügyelője az egyetemek és azokhoz tartozó intézetek anyagi és igazgatási ellenőrzését gyakorolja: felügyel a törvények és iskolai szabályzatok szigorú alkalmazására; a tanárok és hallgatók rendes iskola-látogatására; az egyetemi alapítvá-

nyok kezelésére és hováfordítására; a helyiségek, bútorok, könyvtárak és tudományos célú gyűjtemények állapotára; az állami költségvetésben egyetemi célokra felvetett összegek hová és mire történt kiadására; a laboratóriumokban dolgozó hallgatók és tanárok szorgalmára, az előállított mű- vagy tudományos célú tárgyakra, a megjelenő tudományos közleményekre; a felsőbb oktatás által elért eredményekre, a mennyiben az arányban áll vagy nem áll az állam által érte hozott áldozatokkal. Résztvesz az állandó közoktatási tanács tanácskozásain, valahányszor az egyetemi oktatással kapcsolatos vagy általános érdekű oktatási kérdésekről szó van; véleménye kéretik ki a hallgatók fegyelmi és a tanárok közt előfordulható összeütközések ügyeiben. Évenként jelentést tesznek a miniszterhez a felsőbb oktatás állapotáról, javaslatokat is tévén annak előmozdítása érdekében.

A középoktatás országos tanfelügyelői a felügyelők alá helyezett középiskolákat évenként legalább kétszer meglátogatják és ez alkalommal megvizsgálják:

a) a helyiséget, butorzatot, taneszközöket és felszerelvényeket, a könyvtárt és gyűjteményeket, valamint ezek gondozása módját;

b) a tisztaságot, különösen a belakó növendékek egészségi és erkölcsi állapotát;

c) mindegyik tanfelügyelő igyekszik magának az intézetben nyújtott oktatásról és adott nevelésről teljes képet szerezni, meggyőződést alkotván a tanítás terjedelméről, módszeréről és általános eredményéről; mégis az irodalmi szak tanfelügyelője különös figyelmét a humanisticus, a tudomány szaké pedig a realismeretekben elért eredményre fordítja;

d) figyelnek arra, hogy kellő ismeretek nélkül a tanulók ne vitessenek feljebb; továbbá, hogy a tanítás lélekölő gépiességgé ne váljék s hogy egyes tárgyak a többiek rovására ne műveltesse.

e) megvizsgálják az alkalmazott módszeres- és kézikönyveket s betiltják a kéziratokat;

f) meggyőződnek, hogy a tanárok a nevelési és oktatási tudomány és saját szakjuk színvonalán tartják-e magukat;

g) örködnék a tanárok erkölcsi és társadalmi maguktartása felett;

h) nyilvántartják azon tanárokat, kiknek az iskolán kívül is van elfoglaltságuk;

i) látogatás után a tanfelügyelő az iskola tanáraival gyűlést tart, a melyben megteszi megjegyzéseit s megadja az általa szükségeseknek ítélt utasításokat egyeseknek és általában.

A középiskolai országos tanfelügyelők hivatalból kiküldöttei a miniszternek az érettségi vizsgát megejtő bizottságban. Indokolt véleményt adnak a középiskolai tanárok ítélőszék elé állítása felett s velők szemben fentartják a vádat a törvény értelmében. Figyelemmel kísérik a nevelés- és oktatás terén felmerülő mozgalmakat s a tanszerek tökéletesedését. Kötelesség nem teljesítés esetén miniszteri utólagos jóváhagyás feltételével felfüggeszthetik a középiskolai igazgatót s más, arra alkalmasnak ítélt személyt tehetnek helyébe.

Az elemi oktatás országos tanfelügyelője mind-

azon jogok és köteleességekkel bír az elemi iskolákkal és tanítóképzőkkel szemben, melyekkel a középoktatás országos tanfelügyelője a középiskolákkal szemben. Hivatalból elnöke a tanképesítő vizsgák megejtésére kiküldött bizottságoknak. Különös figyelmet fordít a tanítóképzők melletti gyakorló iskolára és a tanítóképzői növendékek gyakorlati kiképzésére. Az elemi oktatás országos tanfelügyelője vagy maga végzi ezen teendőket, vagy a kerületi tanfelügyelőkkel végezteti.

A leányiskolák tanfelügyelőnöje ugyanazon jogokkal és köteleességekkel bír az alája rendelt iskolák felett, mint a férfi tanfelügyelők. Észrevételeit közvetlen a miniszterhez nyújtja be; azonban a mi a tanításra és nevelésre vonatkozó észrevételeit illeti, ezeket a miniszter az országos tanfelügyelőkkel közli, kik egyedül intézkedhetnek s ajánlhatják a miniszternek a szükséges rendszabályokat.

A szaktanfelügyelők szakjukban ugyanazon jogokkal és köteleességekkel bírnak, mint a többi tanfelügyelők s az országos tanfelügyelőknél közvetlen rendelkezése alatt állanak.

Az iskolavizsgálók a kerületi tanfelügyelők közvetlen rendelkezése alatt állanak s felügyelnek az iskolai törvények s miniszteri rendeletek szigorú és pontos végrehajtására; tudomásukra hozzák a kerületi tanfelügyelőknél a hatáskörükben észrevett hiányokat s javaslatokat tesznek azok megszüntetése iránt; segítik a tanítókat hivatásuk teljesítésében, ellátván őket a szükséges útbiztosításokkal és tanácsokkal a tanítás módszerét, a fegyelmezést, nevelést, rendtartást stb. illetőleg. Szigorúan felügyelnek a pontos iskolalátogatásra; elnökölnék a tanítói gyűléseken; ellenőrzik a tanítókat tanítás és magaviselet tekintetében; ítélnék a tanítók ellen felmerülő könnyebb természetű panaszokban; a nehezebb természetűekről véleményök kíséretében jelentést tesznek a kerületi tanfelügyelőknél; havi jelentéseket terjesztenek fel iskolalátogatásaik eredményéről, az év végén pedig a megyéjük területén lévő iskolák állapotáról évi jelentést a miniszternek és a felettes kerületi tanfelügyelőnek; hivatalaikba igtatják az ujonnan kinevezett tanítókat; véleményt adnak a tanítók helyettesítése, áthelyezése, jutalmazása és büntetése tárgyában. Az iskolavizsgálók havonként legalább 12 napot tartoznak iskolalátogatással tölteni; a helybeli iskolák látogatása e 12 napba nem számítatik. Jelentéseikben számot adnak az iskolalátogatási napok miképp töltéséről.

Minden iskolában egy a miniszterium által parafirozott lajstrom van, melybe az iskolavizsgáló a vizsgálat eredményét beírni, vagy legalább a vizsgálat megtörténtét jelezni tartozik. Az iskolavizsgálók irodája a megyeházban van s kiszolgálattal s tüzelőanyaggal is ezáltal látatik el.

Az aliskolavizsgálók ugyanazon jogokkal és köteleességekkel bírnak, mint a vizsgálók, kiknek vizsgálateik eredményéről jelentést tesznek; kerületeik és székhelyeik az illető kerületi tanfelügyelő által jelöltetnek ki.

A felsőbb oktatás országos tanfelügyelőjének havi fizetése 1000 Len = 450 frt és 200 Len = 90 frt utazási átalány.

Az elemi- és középoktatási országos tanfelügyelőké 800 Len = 360 frt és 400 Len. = 180 frt utazási átalány.

A kerületi tanfelügyelőké 500 Len = 225 frt és 400 Len = 180 frt utazási átalány.

Az iskolavizsgálóké 300 Len = 135 frt és 200 Len = 90 frt utazási átalány.

Az aliskolavizsgálóké 150 Len = 67 frt 50 és 100 Len = 45 frt utazási átalány.

d) A tanítószemélyzet alkalmazása, kötelességei és jogai.

Az állami, megyei és községi liceumok és gimnáziumok tanárai tanulmányaikat az ország egyetemlein vagy külföldön végzett, de az ország egyetemei által is elismert oklevéllel bíró egyének közül pályázat útján s vizsga alapján neveztetnek ki.

Megüresedvén valamely tanszék, az illető intézet előljáróságáról azonnal értesíti a minisztert, ki a pályázatot vizsga határideje előtt három hóval a hivatalos lapokban pályázatot hirdet, megnevezvén az üresedésbe jött tanszék helyét és tárgyát. A pályázók legalább nyolcz nappal a pályázati vizsga határnapja előtt a miniszterhez adják be folyamodványaikat, melyekben végzett tanulmányaikat felemlítik, az ezekről szóló okmányokat a pályázati vizsgáló-bizottságnak tartozván beterjeszteni. A pályázati vizsgát megelőző napon azon egyetem rektora, a melynél a pályázati vizsga tartatik, sorshúzás útján kijelöl az illető tudományi karból két egyént, egyet pedig az állandó közoktatási bizottság s ezen három egyén képezi a pályázati vizsga-bizottságát. melynek elnöke az állandó közoktatási bizottság által kijelölt tag; Rendben találta a pályázók okmányai, a pályázók írásbeli vizsgának vettetnek alá, melyre 3 óranyi idő engedtetik.

Az írásbeli dolgozatok számát és tételeit a vizsgáló-bizottság állapítja meg, az utóbbiakat úgy, hogy minden vizsgáló-bizottsági tag 10 tételt tűz ki kizárólagosan az üresedésben lévő tanszéken előadandó ismeretkörből s ezek egy kézírással egyféle papírra leíratván, a pályázók által választott pályázótárs által a megállapított számban kihúztatnak. Az elsőnek kihúzott tétel dolgoztatik ki először, a többiek, míg sor kerül reájok, lepecsételve állanak. Minden új tétel a pályázók előtt bontatik fel. A pályázók az egyik vizsgáló-bizottsági tag, kit a sors ér, szigorú ellenőrzése mellett dolgoznak legfeljebb három óráig egy tételen, neveiket a dolgozat egyik behajtott sarkára írják s ezt saját pecsétjökkel lepecsételik. A pályázók dolgozás közben senkivel sem érintkezhetnek. egyszerre hagyják el a termet, miután az ellenőrző a dolgozatokat beszedte, becsomagolta, a csomagot valamennyi pályázó a saját pecsétjével elátta s ő a tételt a csomagra ragasztotta. A vizsgáló-bizottság minden csomagot a pályázók előtt bont fel, kiknek távozása után megvizsgálván — a dolgozó nevét tar-

talmazó behajtás fel nem bontása mellett — a dolgozatokat, azokra azonnal bírálatot s érdemjegyet állapít meg s csak azután nézi meg a pályázó nevét. Az egész eljárásról jegyzőkönyv vétetik fel. A ki az írásbeli dolgozatokból legalább 7 érdemjegyet nem kapott — 10 a legjobb — szóbelire nem bocsáttatik.

A szóbeli vizsga tárgya a vizsgáló-bizottság által megállapított egy vagy több, $\frac{3}{4}$ óráig tartó, előadás kizárólag az illető tanszékhez tartozó ismeretkörből a pályázók előadási és tanítási ügyességének megítélhetése végett. Ezen szóbeli előadások előkészíthetésére a pályázóknak 24 órai idő adatik.

Az írásbeli- és szóbeli vizsgák kiállta után a bizottság megállapítja a pályázók általános képességi fokát s kijelöli közülök a tanszékre legérdemesebbnek ítéltet, azután az összes iratokat a miniszteriumhoz terjeszti be. A miniszter az egész eljárás és ítélet felülbíralása végett az okmányokat az állandó közoktatási tanácshoz teszi át, mely azokat a saját véleménye kíséretében terjeszti vissza a miniszterhez vagy — az eljárás körül szabálytalanságokat tapasztalván — az egész pályázati eljárást megsemmisíti; egyébként a miniszter maga is betekintvén az iratokba, az ajánlott legérdemesebb pályázót az üresedésben lévő tanszékre ideiglenesen kinevezi.

Ha csak egy pályázó jelentkezik is az üresedésben levő tanszékre, a pályázati vizsgák mégis megtartatnak a jelentkező képességének megbírálhatása végett. A pályázati vizsgákat sikeresen kiállott, de tanszéket nem nyert egyéneket a miniszterium nyilván tartja s három éven belől megfelelő tanszékre kinevezheti; a három év leforgása után, ha tanszéket akarnak nyerni, az illetők ismét pályázati vizsgát tartoznak tenni.

Megüresedett tanszékre a miniszter kinevezhet — kérésére — más, ugyanazon tanszéket betöltő és ahhoz rendes pályázati vizsga útján jutott rendes tanárt, vagy három éven belől pályázati vizsgát sikerrel kiállott jelöltet.

A tanszék rendes betöltéseig, vagy a pályázat sikertelensége esetén a miniszter egy vagy több helyettessel töltheti be a tanszéket; e helyettes vagy helyettesek a tanszékkel összekötött teljes fizetéssel — a pótlékokat kivéve — díjaztatnak.

Ily módon töltenek be Romániában minden tanszék azon különbséggel, hogy a három szavazó tagból álló pályázati vizsgáló-bizottságnak a vizsgát megelőző napon való megállapításáról a törvény az egyes tanszékek és szakoknál különféleképen rendelkezik. A pályázati feltételek, illetőleg a tanszéket elnyerni kívánóval szemben tamasztott igények, az illető intézet tanári karának ajánlatára az állandó közoktatási tanács által állapíttatnak meg.

Az újabb népoktatási törvény szerint a tanképesítőt sikerrel letett városi- és falusi tanítókról a miniszteriumban nyilvántartást vezetnek s ezen nyilvántartásból a tanképesítés foka szerint neveztetnek ki a tanítók a miniszterium által. Ha a tanképesítő-vizsga kiállása után három év alatt nem nyerne valamely tanító alkalmazást, új tanképesítő-vizsgát tartozik tenni, mely, ha ezután sem nyerne alkalmazást, ismét csak

három évre érvényes. A jobban vizsgázottak hamarabb neveztetnek ki, mint a gyenge képesítő okmányokkal bírók, az egyformán végzettek közül a régebben vizsgázott.

A tanító egyelőre csak ideiglenes alkalmazást nyer. Három évi ideiglenes szolgálat s ez idő alatt vele szemben alkalmazott szigorú megfigyelés után a miniszter által kinevezett bizottság előtt új vizsgát tesz a tanító és csak ennek sikeres kiállása után neveztetik ki véglegesen.

A tanár az előadásokon és gyűléseken pontosan megjelenni s köteleinek buzgósággal megfelelni köteles. Mulasztás, hanyagság, a fegyelmezés körül elkövetett nagyobb visszaélés és botrányos magaviselet esetén a tanár megintés, megfeddés, pénzbírság, ideiglenes felüggesztés vagy elbocsátással büntetetik. *A megintést kivéve minden büntetésnemet egy e célra szervezett ítélőszék mondja ki, mely előtt a vádat az országos tanfelügyelő tartja fenn és a tanár szabadon védekezhetik.*

Minden tanár — különben Romániában minden köztisztviselő — 30 évig tartozik szolgálni s — mint előbb említettett — négy 15⁰/₀-os ötödéves fizetési pótlékot kap. 25 éves szolgálat után, ha hivatalos vizsgálat alapján a szolgálatra nézve előnyösnek találtatnék és szolgálatképtelenség esetén a miniszter hivatalból nyugdíjazhatja a tanárt vagy bármely tisztviselőt. A nyugdíjra jogosult kor az 54. életév. 10 évi szolgálat után 30⁰/₀, 15 évi után 40⁰/₀-át kapja a nyugdíjra jogosult három utolsó évi átlagos fizetésének, 20 év után 60⁰/₀, 25 év után 75⁰/₀ és 30 év után teljes összegét az öt utolsó évben élvezett fizetések átlagának. A legnagyobb nyugdíj sem haladhatja meg az évi 9000 Lent vagy a 45 frt 4050 frtot.

Az özvegy, ha gyermektelen, a férjét megillető nyugdíj felét, ha gyermekes, az egészet húzza halála vagy férjhezmeneteléig. Férjhezmenetele esetén a kiskorúak kapják, ha egynél több van, a férjét megillető nyugdíj $\frac{3}{4}$ -ét mindaddig, míg egyetlen kiskorú van; ha csak egy van, felét. A különböző házasságokból származott kiskorúaknak is joguk van a nyugdíjhoz.

A nyugdíjalapba fizeti minden tisztviselő és így tanár is: 1., fizetésének 10⁰/₀-át, 2., az ujon kinevezettek a két első hónapra eső fizetések egy negyedét, 3., előléptetés esetén egy havi fizetési többletet, 4., a nyugdíj 18⁰/₀-át.

Triff Gábor.

(Folytatjuk).

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

Kisdedővőképző-intézetek kézikönyvei. Szerkesztik *Dr. Kiss Áron, Péterfy Sándor, Pósa Lajos, Tihanyi (Luttenberger) Ágost.* I. Rész: Dalos-könyv. II. Rész: Verses-könyv. III. Rész: Mesés-könyv. Budapest, 1893. Singer és Wolfner kiadása. A 3 kötet mindegyikének ára 80—80 kr.

I.

E három könyvben oly gyűjteményt mutatok be, mely hivatva van arra, hogy fordulópontot képezzen kisednevelésünk történetében, az által, hogy azt helyes pedagógiai és igazi nemzeti alapra helyezze.

A nevelés célja az, hogy az egyes egyének a testi és szellemi erőit kifejteni segítse oly célból, hogy az egyén a létért való küzdelemben magát fentarthassa, boldogságát munkálhassa s egyszersmind a közügynek is javára lehessen. A nevelés azonban nem általános embert akar képezni, hanem olyat, a ki bizonyos a dott viszonyok között képes legyen a maga és mások iránti kötelességeit teljesíteni. Tedd át a felnőtt francziát Angliába, vagy az orosz az Egyesült Államokba: működésében, sikereiben nagyon megérzi ez átültetést; előhaladásában, erőinek minden oldalú érvényesítésében minden esetre akadályozva leszen. Jól mondja a költő:

«Mas berekben máskép szól az ének,
Ott nem értik a ti nyelvetek.»

Hogy a magyar föld szülötte e hazának boldog polgára lehessen, magyarrá kell azt nevelni. Nemcsak testét kell hozzáedzeni ennek a klimának sajátos viszonyaihoz, hanem át kell rája szállítani, vagy legalább hozzáférhetőkké kell tenni számára azokat a szellemi kincseket, melyeket őseink ránk hagytak, hogy e kincsekkel megkönnyíthessük neki egyéni boldogulása s a közjó munkálását.

E kincsek között első a nemzeti nyelv, a nemzeti gondolkodás kifejezője; aztán a nemzeti költészet, mint a nemzeti eszmények hordozója; a zene, a nemzeti kedély nyilvánulása; a nemzeti szokások. Magyarrá nevelni gyermekeinket annyi, mint őket mindenelőtt e kincsek birtokába juttatni. Csak e kincsek közös birtoka fűzheti szorosan egymáshoz e haza összes szülötteit s eszközölheti azt, hogy közös nagy célokért hevülni képesek legyenek.

Tárgyamtól messzire eltérítene s szomorú eredményekre vezetne annak vizsgálata, mennyire van megvalósulva a nemzeti nevelés eszménye különböző fokú iskoláinkban. Csak kisednevelésünk ügyére akarom itt e kérdést alkalmazni.

Ha valahol, úgy épen a kisedóvó-intézetekben, melyek a 3—6 éves gyermekeket veszik gondozás alá, van szükség a nevelés valódi nemzeti irányára, hogy itt ama hagyományos szellemi kincseknek legtisztább essentiáját adjuk a fejleni kezdő gyermeki léleknek. Ha a nevelés kiindulópontján megadjuk a léleknek a helyes irányt, bizonyos ösztönszerűséggel fog azon tovább haladni; míg a ferde irány mind jobban divergenssé lesz, s erről aztán vagy nagy erőlködéssel, vagy sehogysen lehet visszatérni a helyesre... Mondjuk ki röviden, hogy kisedóvóintézeteink, melyeknek története 1828-al kezdődik hazánkban, a múltban nem igen felelhettek meg e kívánalmaknak. Küzdöttek a fejlődés nehézségeivel, s ez kimentti őket. Nem a magyar föld termette, idegenből voltak átültetve, s ha meg volt is nálunk a vágy, hogy nemzeti szellemben fejlesszük őket, nem fordultak e tér felé nagyobb alkotótehetségek, kik e vágyat megvalósulni segítették volna.

Igy történt, hogy sem mű-, sem népköltésünk, sem a magyar gyermekjátékok és mondókák, sem a magyar dal, sőt néhol a kifogástalan magyar nyelv sem szolgálták e fontos ügyet. Költőinket hazánk zivataros évtizedeiben sokkal inkább elfoglalta a politikai költészet, semhogy a nemzet kicsinyeihez leszállani idejük lett volna; népköltésünk kincsei nem voltak összegyűjtve s a pedagógiai elmélet még nem is sürgette e kincseknek az iskolai nevelésben való felhasználását; éppen így volt a dolog nemzeti gyermekjátékainkkal is. Ha a magyar dalt próbálgatták is bevinni kisdedóvóinkba: a felnőttek hangjához való nótákat nem alakították át a kis gyermek csekély hangterjedelméhez; a népdaloknak csak szövegét változtatták meg, de ezzel éppen lerontották költői hatásukat; s ha próbáltak e célra készített versecskéket bevinni, azokban nem a költő tanított, hanem a tanító költött; nagyobbára költőietlen, az élet üdeségének, a költői lélek melegének híjával levő kísérletek voltak azok. Bezerédy Amália, Wargha István, Ney Ferencz, Gáspár János, s egyebek kétségkívül hasznos úttörő munkát végeztek versecskéikkel és gyűjtéseikkel, de ezekben nincs meg a naiv költésnek az a varázsa, mely csak ihletett költőtől eredhet s kellő hatást gyakorolhat a gyermek naiv lelkére.

Csak legújabbán kezdődtek és lassan haladtak az előmunkálatok a helyes irány felé. Gyulai Pálé a helyes út kijelölésének érdeme, ki népköltési anyagot először dolgozott fel költői művészettel a magyar gyermekvilág számára; de ő csak az utat mutatta meg s tüzetesen nem művelte e mezőt. Szász Károly és Vargha Gyula, Győry Vilmos csak néhány darabbal gazdagították ez irodalmi ágat; Fekete Mihály erdélyi professzor inkább tanító volt e téren, mint költő. Népköltési gyűjteményeink kiadása a 40-es évek vége felé megkezdődött, de Rado Vimos előtt senkinek se jutott eszébe népmeséink közül az arra valókat a gyermekvilág számára átalakítva, tömegesen közrebocsátani. («Magyar Gyermekmesék» a 80-as években¹⁰). A magyar gyermekjátékok terjedelmes és mind költészeti, mind pedagógiai tekintetben igen érdekes gyűjteményét 1891-ben kiadta Dr. Kiss Áron, de ez természetesen, nem a kisdednevelés céljaira volt még összeállítva.

Azonban ezen a mezőn Pósa Lajosé a legnagyobb érdem. Ő tett nálunk legtöbbet arra nézve, hogy hazánk gyermekvilága a nemzeti hagyományok költői részének birtokába juthasson s e kincscsel a magyar nemzeti kultúra útjára lépjen. Hogy a mi nagy nemzeti költőink a multban igen keveset írtak olyat, melyet az apró gyermekek nevelésében az iskola értékesíthetne: igen jól tudják mindazok, a kik kis gyermekek számára isk. olvasókönyvek szerkesztésével foglalkoztak. A költőktől természetesen senki sem veheti rossz néven, ha, midőn lelkük szabad röptét követik, nem nyűgöztetik magukat pedagógiai szempontoktól; de hogy a költészet termékeire már az apró gyermekeknek nagy szükségük van, ezt ösztönszerűen megérezte a népköltés

¹⁰) Az első kiadás évszáma nincs megjelölve.

és termelt meséket, versecskéket, mondókákat a kicsinyek számára. Midőn Pósa a népköltésnek ez ösztönszerű működését tudatosan bevitte a műköltészetbe, hasonlót tett ahhoz, a mit Arany tett, midőn a népballadát műballadává emelte, vagy midőn általában bevitte műköltésünk elbeszélő ágába azt a műalkotást, mely (különös!) műköltészetünkben sokszor hiányzott, de mindig megvolt és megvan a népnél.

És Pósa meg lévén győződve arról, hogy ezzel fontos nemzeti munkát végez, 1884-től kezdve, midőn «Dalok, regék az ifjúság számára» című könyve megjelent, költői lelkének egész erejével, hazafiságának teljes buzgalmával ezt a tért műveli s valóban «nemzeti missiót» tölt be, mint a Petőfi Társaság tagjává választásakor e társaság titkárja találóan mondta. Ezóta évről-évre jelennek meg gyermekvers-kötetei, s mióta az «Én Ujságomat» is szerkeszti s részben írja, nincs a magyar gyermekvilág előtt kedveltebb és nagyobb ember, mint «Pósa bácsi.» És a gyermekek ösztönszerű ragaszkodásában az igazság nyilatkozik meg. Kevés ember szereti a gyermeket, az egyént és a fogalmat, úgy, mint a «Szeresd a gyermekét» költője: s ez mutatja kedélyének üdeségét; kevés ember ösmeri úgy fel, mint ő, mi való a gyermeknek ethikai szempontból, hogy sérelem ne essék a gyermeki lélek ártatlanságán; kevés ember tud, nálunk manapság senki sem, úgy mint ő, nyelvben, gondolkozásban a gyermekhez leereszkedni s mégis magas költői színvonalon maradni; mindez a pedagógusra, a psychologusra s a nyelv művésztére vall benne; az meg, hogy magához emelni s lelkesíteni tudja kis olvasóit, s gyönyörködtetni minden művelt embert a nemzetet és művészt egybeolvasztó költészetével, mutatja benne a hivatott költőt.

De nem lehet itt feladatomból Pósa költészetét részletesen méltatnom; nem is szorult az az én tollamra. Érdemeit sem kell emlegetnem a népoktatás emberei előtt, hisz ismerik és becsülik azokat országsherte. Azonban annak fölemlítése mégis czélomhoz tartozik, hogy Pósa nemcsak maga tesz, hanem példája és buzdítása által másokkal is sokat tetet ez irodalmi ág művelésére. Az Én Ujságomban egész iskolát teremtett a maga irányának, mely oly jeles elbeszélő tehetségeket vall magáénak, mint a minők pl. Mikszáth Kálmán, Herczeg Ferencz, Bródy Sándor, Tóth Béla, Gaál Mózes, Sebők Zsigmond, Murai Károly, Tábori Róbert, Szabóné. Nog áll Janka s többen.

II.

Pósa ideje óta bőven terem alsóbbiokú iskoláink számára a költészet mezeje, s különös, hogy kiseddóv-intézeteinkbe mégsem igen hatolt be onnan az üde légáramlat! Azok nagy részében meg ma sem hallatszik helyes magyar beszéd, költői gyermekvers, magyar (és a gyermek hangterjedelméhez való) dal, s nem hódított sokat a magyar gyermekjáték. Mindjárt bebizonyítom.

A «Kiseddnevelés» című lap a mi kiseddnevelésünk egyedüli és hivatalos organuma. Közöl e lap az elméleti fejtegetéseken kívül a kis-

dedőví nevelés gyakorlati céljára készített verseket, dalokat, játékokat és meséket is, s ezek még, fájdalom, nagyrészt a Pósa előtti fontebb nem helyeselt álláspontot mutatják. Ime egy pár példa a sok közül a jelen évfolyam lapjairól.

«A telhetetlen farkas» (13. szám.) Tartalma ez: A farkas és a róka elmennek három ízben eleséget lopni; az ügyes róka mindig jókor eloson az emberek büntető keze elől, de a farkas, mely nem tud betelni a sok evéssel, s ügyetlen is, mindig kikapja részét az ütlegből s utoljára is agyon verik. Mi ennek az ethikai értéke? Ezek meg: az öreg bárány (?) iszonyúan ordítani (!) kezdett»; «No, te engem felültettél (e h. rászedtél); oda vittél, a hol puhára vertek»; «Egy paraszt asszony gombócokat (többes!) sütött, ha beéred, hozok számodra azokból»; «a farkasnak még a két lábát is majd leütötték» (e. h. leütötték a lábáról); azután meg a farkasnak «a lábait majd letörték»; A róka aztán visszajött» (e h. visszament) — — helyes magyarsággal vannak-e mondva? Az egész mesét elolvastva azt a hatást nyerjük, hogy az németből van gyarlón lefordítva; de eredetiben sem lehet pedagógiai értéke. Van nekünk szükségünk, rászorulunk mi az ilyenekre? Hát az olyan importált s felnőttek közt divatos játékra, a milyen «Vadász-játék» címen a 14. számban van leírva? A gyermekek a vadászathoz szükséges tárgyak nevét kapják. Az óvónő, mint vadász, egy vadászatot beszél el, s a melyik gyermeknek a nevét említi, az feláll s követi a tanítónőt. Ez többek közt így beszél: «Egy farkast pillantottam meg s fegyveremhez kaptam. Cézoltam, de rosszúl találtam; a farkas felém jött s én vadászkeszemet kirántva, a farkast leszúrtam. [Ezt egy nő mondja.] Aztán jön a cselédem, s hazahív, mert ég a házam. [Ilyen rémregény!] Ekkor az óvónő futásnak ered, utána a gyermekek s midőn a termet párszor körülfutották, helyet foglalnak. Egy gyermek hely nélkül marad s az büntetést kap; pl. hogy fél lábon sántikáljon, vagy verset mondjon, énekeljen» (tehát ez büntetés számba megy?) Nincsenek nekünk magyar gyermekjátékaink?

Lássunk egy pár minta-verset a «Kisdednevelés»-ből!

Téli dalok (1. szám).

I.

Varjú, holló károg: kár, kár!	Az ablakon jég virága,
Meghozták a telet immár;	<i>Mintha volna télnek álma;</i>
Esik, a hó, fut a fakó,	<i>Az övé is olyan lehet</i>
Csineg-csünög a sok szánkó.	<i>Mint a mienk: szép kikelet.</i>

2.

A két első versszakban el van mondva, hogy a gyermekek csuskálnak, szánkáznak, hógolyókkal dobálóznak s egyik sem didereg. Aztán következik ez:

Úgy bánnak a téllal
Itt is, ott is, *mintha*
Unokákkal játszó
Öregajjuk volna.

Van örömjaj köztük,
Van kaczágás rajta,

Egy-egy vigyázatlan
Ha magát *elcsapta* (!)

A felhők fölöttük
Nyomtalan elszállnak:
Nincs tele a boldog
Gyermek-vidámságnak.

A béka (9. sz.)

Kuruttjolás a nótája,
Egész nyáron csak ez járja.
Kezdi: kim-kum, végzi: kvá-kvá!
Ebből áll a béka lá-lá(?)

Rút a hangja, rút maga is,
Félni tőle minek mégis?
Nem bántja az senki fiát,
Csak legyekre kapja magát(!)

Kis építész (13. sz.)

Én most épí | tész vagyok,
Koczkákat ösz | sze rakok,
Házat, hidat építék,
Pedig nincse | nek kövek.

Se szerszámok, se szegek
Nekem mind nem kellenek;
És ha most ösz | sze nem roskad,
Építményem fenmarad.

Mindezekhez, hogy a képek 3–6 éves gyermek eszéhez valók-e, hogy a nyelv magyaros-e, hogy a rhythmus hibátlan-e, nem kell kommentár. Csak azt említem még fel, hogy a «Kis építész» meg is van zenésítve s az énekhangok között van egy első segédvonal alatti *h* s egy 4-ik vonalon levő *d*. Vajjon tekintetbe van itt véve a 3–6 éves gyermekek hangjának a terjedelme?

III.

Hazánkban a kiseddóvás ügye 1891-ben új stádiumba lépett. E fontos ügyet, melyet a jelen század elejétől fogva a társadalom ápolt, most az állam vette gondozása alá. Közoktatásügyünk bölcs és erélyes vezetője, Csáky Albin gróf, megalkotta a kiseddóvásról szóló 1891. évi XV. törvényczikket s ennek alapján először is egy rendkívüli tanfolyamot szervezett a felállítandó kiseddóvónő-képző intézetek leendő tanárainak és tanítónőinek kiképzésére. E tanfolyam vezetésével, mely a mult évben a «Magyarországi Központi Fröbel-Nőegylet» gyermekkertésznő-képző intézetében tartatott meg. — a miniszter oly férfiút bizott meg, a ki e fontos szerep betöltésére úgy is, mint hazánk egyik széles látáskörű pedagógusa, úgyis mint közelebről a kiseddóvás terén (a most említett gyermekkertésznő-képző intézetnek évek hosszú során át levén igazgatója) kiváló szaktekintély, — valóban hivatott volt. Péterfy Sándornak e felső helyről jövő megbizással azon feladat jutott, hogy kiseddóvásunk törvényvel szabályozott új intézményébe szellemet öntsön, hogy kimutassa azokat az utakat és módokat, a melyeken ezentúl kiseddóvó-intézeteinkben a nevelésnek és oktatásnak a modern pedagogiai elméletek és a nemzeti szellem követelményei

szerint haladnia kell. Péterfy azonban e tanfolyam vezetése s ott tartott előadásai által csak részben oldhatta meg eme feladatát. Élénken kellett éreznie annak szükségét, hogy az óvónők kezébe minél előbb oly könyveket kell adni, melyek segítségével ezek majd a gyakorlatban megvalósíthatják az elméletileg elsajátított helyes nevelési elveket.

Íme, ez a szükségérzet adott lételt annak a három könyvnek, melynek címét cikkem elé írtam. Péterfynek s a másik tervezőnek, Dr. Kiss Áronnak, sikerült az ő tervük keresztúlvitelére maguk mellé oly társakat megnyerni, kiknek neve már előre is kezeskedett a sikerről, s így alkotta meg hazafias buzgalom, szakértelem és tehetség e könyveket, melyek hivatva vannak kisdiednevelésünkbe jótékony reformokat bevinni, s melyeket nemzeti nevelésrendszerünk három alapkövének mondhatunk.

E könyvek elseje a *Daloskönyv*, mely 137 megzenésített kisebb-nagyobb dalt foglal magában. E dalok szövegének egy része a Dr. Kiss Áron Magyar Gyermekjáték-gyűjteményéből van gondosan kiválogatva, tehát a népköltészet terméke; más része Pósa és mások gyermekverseiből. A dallamok Tihanyi (Luttenberger) Ágosttól valók, kinek pár év alatt országszerte elterjedtek azon dallamai, melyeket népdalmotívumokból Pósanak néhány gyermekversére írt s melyek Zengő Arany Ábécze cím alatt jelentek meg. A Daloskönyv dallamai is magyar népdalok motívumaiból vannak alakítva s gondosan hozzá vannak alkalmazva a 3—6 éves gyermekek hangterjedelméhez. Könnyed menetű, fülbe csengő s a kis gyermekek által is gyorsan elsajátítható nemzeti dallamok ezek s méltók rá, hogy zeneértő ember bővebben ismertesse őket. E könyv felosztása a következő: I. Szakasz. Felnőttek játékaí ölbeli gyermekekkel. — II. Szakasz. Mondókák: állatcsalogatók, állatriasztók. — III. Szakasz. Játékok pl. Cziczázás, Kint a bárány stb. Aranykapu-játék. — IV. Szakasz. Vegyes tartalmú dalok.

A *Verseskönyv* 229 darabja következő fejezetek alá van foglalva: Imádságok. Köszöntők. — Ház. Család. Kert. — Verses mondókák. Játékok. Időszakok. Erdő-mező. Mesterségek. Párbeszédék. Állathangok. — A verseknek felénél több Pósa-tól való, melyek egy részét a költő ép e célra (3—6 éves gyermekek számára) alakította át; a többi más költőktől és a népköltészetből való.

A *Meséskönyvbe* összes népköltési gyűjteményeinkből kiválogatták a szerzők s a célhoz képest át is alakították azokat a meséket, melyeket a 3—6 éves gyermekek számára legalkalmasabbnak találtak; felvették továbbá legújabb gyermek-irodalmunkból a legszebb elbeszéléseket, melyek irodalmilag is, pedagógiailag is kellő színvonalon állanak. Néhány mesének verses feldolgozását és kötetlen formában való elbeszélését egymás mellett közlik, hogy az óvónő lássa, miként kell a verses elbeszélést kötetlen alakban előadni a gyermekeknek. Különösen ki kell e kötetből emelnem azokat a kiváló elbeszélőinktől (Herczeg Ferencz, Sebők Zsigmond) írt gyermekmeséket, melyek néhány jellemző vonással művészileg, megkapó közvetlenséggel rajzolják a gyermek lelke elé az állatokat s azok fősajátságait, s melyek mindegyikéből kiérzi a gyermek, bár nincs kimondva, vagy erőltetéssel

rámutatva, az erkölcsi tanulságot; s a melyek végre mind művészi esen kikerekednek s az ösztönszerű szépérzéknek is táplálékot nyujtanak. Azokat a német, érzelgős, rikató, jó és rossz gyermekekről szóló történeteket akarták ezekkel a szerzők kiszorítani, a minőkben eddig bőven volt részük a kicsinyeknek, de a melyek sem irodalmi, sem pedagógiai tekintetben nem ütik meg a mértéket.

*

Azt hiszem, a fentebbiekben eléggé megjelöltem azt az irányt, melynek e könyvek képviselői akarnak lenni; reménylem, hogy e gyűjteménynek, melyhez hasonlót nemcsak a mi szegény, de a németek gazdag pedagógiai irodalmában sem találunk, jótékony hatása nemsokára meg fog látszani kisednevelésünkben.

Végre nem mulaszthatom el annak kijelentését, hogy elismerés illeti meg a kiadókat azért a hazafias buzgalmukért, hogy ez aránylag csekély anyagi jövedelemmel járó vállalatba belefogtak s a könyveket izléses formában kiállították.

Komáromy Lajos.

Beküldött művek jegyzéke.

Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. I—2 füzet. 1893. Szerkeszti és kiadja *Herrmann Antal*, tanítóképző tanár. Kulturhistoria szempontból is érdekes adat az, hogy ezen világhírű folyóirat, a melyet egy magyar tanítóképző tanár szerkeszt, *Főzsef főherceg* protectorutasa és közreműködése mellett jelenik meg. A füzet rendkívül becses tartalmából megemlítjük a következő nagyérdékű közleményeket: *Mittheilungen über die in Alcsúth angesiedelten Zelt-Zigeuner*; *József főherceg* közleménye. *Der palaeolithische Fund aus Miskolcz, und die Frage des diluvischen Menschen in Ungarn* dr. *Török Auréltól*. *Neue Beiträge zur Volkskunde der Siebenbürger Sachsen* *Wlislöcki Henriktől*. *König Mathias und Péter Geréb.* (Ein bulgarisches Guslarenlied aus Bosnien.) dr. *Kraus Frigyestől* stb.

Az Északi Határon. Karczolatok *Lubló-Füred* életéből. Irta dr. *Walter Gyula*. Nyolcz képpel. Esztergom. 1893. A szerző tulajdona. Ára 80 kr.

Katolikus egyháztörténelem a Szentlélek eljövételétől korunkig. Középtanodák, tanítóképezdek, polgári és felsőbb népiskolák használatára. Irta *Répassy Fános* képezdei tanár. Negyedik javított kiadás. Eger. Szolcsányi Gyula kiadása. Ára 40 kr.

Szemelvények a magyar nemzeti lyra köréből. Szerkesztette dr. *Zlinszky Aladár*; áll. főgimnáziumi tanár. Budapest. A Franklin-Társulat kiadása. 1893. Ára 1 frt.

Közönséges számtan. Középtanodák használatára készítette dr. *Lutter Nándor*. Tizenharmadik átdolgozott kiadás. Budapest, a Franklin-Társulat kiadása. 1893. Ára 1 frt 20 kr.

Egyetemes történelem. A felsőbb kereskedelmi iskolák és akadémiák részére írta *Laukó Albert*. Budapest, 1894. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára 90 kr.

Algebra a polgári iskolák IV. osztálya számára Mocnik-Szabóky tankönyve nyomán szerkesztette dr. *Schmidt Ágoston*, kegyesrendi tanár. Budapest, 1894. Lampel Róbert kiadása. Ára 50 kr.

Tell Vilmos. Színmű öt felvonásban. Irta Schiller Ferencz, fordította *Tomor Ferencz*. Második kiadás. Budapest, 1893. Lampel Róbert kiadása. Ára 80 kr.

Álló-írás. Szépirási minták. Módszertanilag rendezte *Vajda Pál* fővárosi tanár. Magyar és német írás, 1893. Lampel Róbert kiadása. Ára 40 kr.

Számvetési gyakorlókönyv. Különös tekintettel a vidéki városok s más községek iskoláinak szükségletére. I. füzet (a népiskola második osztálya számára.) II. füzet (a harmadik osztály számára.) III. füzet (a negyedik osztály számára.) Irta *Faludi (Fuchs) János* fővárosi néptanító. Harmadik kiadás. Budapest, 1894. Lampel Róbert kiadása. Ára 30 fillér.

Falusi iskolások olvasó- és tankönyve. Az osztatlan népiskolák 3–6 osztályai és az ismétlő iskolák számára. A miniszteri terv szerint az összes tantárgyak fel vannak dolgozva. Szerkesztette *Györffy János*. Budapest, 1894. Lampel Róbert kiadása. Ára 40 kr.

Népiskolai számoló-könyv. Koronaérték szerint írta *Szirmai József*. I. füzet (a második osztály számára.) II. füzet (a harmadik osztály számára.) Budapest. A Franklin-Társulat kiadása. Ára 20 kr.

Die Simultanschule, — warum muss sie die Schule der Zukunft sein. Irta *Scherer H.* tanfelügyelő Wormsban. Bielefeld. Helmich A. kiadása. Ára 1 M.

Szerkesztéstan. A stilisztika második része. A középiskolák V. osztálya számára írta *Góbi Imre* gimn. tanár. Második javított kiadás. Budapest. A Franklin-Társulat kiadása 1892. Ára 1 frt.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tartsunk Eötvös-ünnepet!

— Felhívás a tanári testületekhez és tanítóegyesületekhez. —

Deczember 5-én lesz 25 éve annak, hogy a népoktatási törvény szentesítettett.

Az 1868. XXXVIII. törvényczikk eddigi alkotmányos életünknek egyik legbecsesebb és legüdvösebb alkotása. Megvetette népoktatásunk fejlődésének alapját hosszú időre. Gazdag, kiapadhatatlan forrásává vált a népművelődésnek, a humanus és felvilágosodott gondolkozás elterjedésének, állami életünk megerősödésének s nemzeti életünk egységes irányban való fejlődésének. Ha nem kapja meg Magyarország huszonöt évvel ezelőtt népoktatási törvényét, akkor ma nincs nemzeti eszméktől áthatott és fejlett politikai, közgazdasági és kulturális élete.

Báró Eötvös József nevéhez fűződik ez az alapvető alko-

tása törvényhozásunknak. Az ő örök érdeme marad, hogy akkor, mikor még a külföldi államok jórésze csak rendeletek vagy kisebb törvények által szabályozta népoktatását, Magyarország büszkén mutathatott a népoktatást a maga összességében felölölő törvényére. Az ő államtérftüi bölcsességének lehet tulajdonítani, hogy törvényhozó testületünk a közoktatás rendezését a népnevelésen kezdte s meghozta erre nézve a törvényt, mikor még a közép- és felső iskolák ilyennel nem dicsekedhettek.

Illó, hogy halával emlegesse minden magyar ember báró Eötvös József nevét s kegyelettel őrizze emléket Magyarország népoktatásának minden munkása; hogy tiszteljük benne a nagy államférfiút, a kiváló író t és szónokot, s hogy mintaképeül válaszsza minden tanítóember az ő jellemének nagy vonasait: az eszmék szeretetét, az önzetlen hazafiasságot, a kitartást, türelmet az eszmék megvalósításában s a törhetetlen munkakedvet.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete áthatva a népoktatási törvény fontosságának tudatától s az Eötvös József iránti kegyeletes érzéstől, felhívja az állami és felekezeti tanítóképző intézetek tanári testületeit, hogy ünnepeljék meg a népoktatási törvény huszonötéves fordulóját s adják ez által is jelét hála és kegyeletérzelmeiknek az iránt, a ki az állami tanítóképző intézeteket életre hívta s a ki a törvény megalkotása által a felekezeti tanítóképzés színvonalát is emelte. Ébreszszük fel és tápláljuk tanítványainkban, a leendő tanítóknban is emez érzelmeket, hogy Eötvös József tettei és nagy jelleme mindenkor útmutatóul és buzdítóul szolgáljanak rögös pályájukon.

Felhívjuk a tanítóegyesületek figyelmét is a népoktatási törvény huszonötéves fordulójára és kérjük, hogy gondoskodjanak a magok körében annak megünnepléséről.

Emlékezzünk meg mindnyájan: tanítók s a tanítóképzőtanárok báró Eötvös Józsefről, szíveink forrjanak össze ebben az érzelemben is, emelkedünk fel egy napra az ő nagy szelleméhez s merítsünk annak üde tisztaságából, magasztosságából lelki erőt hivatásunk méltó betöltéséhez!

Budapest, 1893. november 2.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének nevében

Péterfy Sándor
elnök.

Nagy László
titkár.

Megújított kérelem.

Az internátusok ügyében a tanári testületekhez és tanítóegyesületekhez intézett felhívásunknak eddig kevés sikere volt. A tanári testületek közül eddig csak a győri áll. tanítóképző, az aradi, székelykeresztúri, iglói állami és a soproni ág. ev. tanítóképző intézetek tanári testületei küldték be javaslatukat, a melyek között behatóan és szépen indokoltak is vannak. A tanári testületi javaslatokat és jegyzőkönyveket a jövő számban fogjuk közölni. A tanító-

egyesületek közül eddig tudunkkal csak a Népnevelők Budapesti Egyesülete tűzte ki tárgyalásra e tételt.¹¹⁾

Ez a politikai és pedagógiai szempontból nagyon fontos ügy a közöny helyett megérdemelné az általános érdeklődést és a tartalmas vitát. A tétel alapos közgyűlési előkészítése is szükségessé teszi, hogy tanári testületeink a tárgyról szerzett bő tapasztalatainknak és nézeteinknek nyilvánosan kifejezést adjanak.

Tisztelettel kérjük ezért újra a tekintetes tanári testületeket és tanítóegyesületeket, méltóztassanak az egyesület elnöksége által kibocsátott körlevélre mielőbb válaszolni.

Kérjük egyúttal a tisztelt tagtársakat, hogy a tanárképzésnek s egyéb szönyegen levő ügyeknek helyes megoldását is segítsék elő becses nézeteiknek kifejtésével.

Budapest, 1893. november 5.

Jegyzőkönyv

a választmánynak 1893. október 16-án tartott üléséről.

Jelen vannak: Péterfy Sándor elnök, Thuránszky Irén, Lubinszky Emília, Nagy László, Komáromy Lajos, Radó Vilmos, Málnai Mihály, Léderer Ábrahám, Sebestyén Gyula, György Aladár, Lakics Vendel, Zsigány Zoltán, Sztankó Béla, utóbbi jegyző.

37. Elnök a gyűlést megnyitván, üdvözli a választmányt ezen iskolai évben először tartott ülésén, sikert kíván ez évi munkálkodásához.

38. Elnök jelenti, hogy a nagym. miniszterium az egyesületnek legutóbbi közgyűlésén módosított alapszabályait f. é. július 27-én 27.747 szám alatt kelt felső rendeletével jóváhagyta. — Öröndetes tudomásul vétetik.

A választmány felszólítja a titkár-szerkesztőt, hogy a módosított s immár jóváhagyott alapszabályzatot az egyesület hivatalos közlönyében tegye közzé s egyúttal készíttessen kellő számú különlenyomatot is az ezután belépendő tagok számára. (A jövő számban közöljük. Szerk.)

39. Elnök jelenti, hogy a nméltóságú kereskedelmi m. kir. miniszter úr, mint az 1896-iki ezredéves kiállítás országos bizottságának elnöke 375. sz. a. leiratot intézett az elnökséghez, melyben kérdést intéz az iránt, hogy a millenniumi kiállítás ideje alatt tartandó egyesületi közgyűlést (kongressust), milyen formában óhajtja az egyesület megtartani.

A szóban levő leirat egész terjedelmében felolvastatván, tudomásul vétetik s javaslattétel végett kiadatik azon albizottságnak, mely az egyesületnek a kiállításban való résztvétele ügyében a májusi választmányi ülésén kiküldetett.

40. Elnök jelenti, hogy az egyesület II. Emlékiratában benyújtott tantervi munkálat az orsz. közoktatási tanács által a képzőintézeti

¹¹⁾ Lapunk zártakor kaptuk a csurgói állami tanítóképző tanári testületének munkálatát, a mely az externatusok érdekében szólal fel. Szerk.

tanterv-revizió alapjául elfogadtatván, a nevezett tanács a tanterv-javaslatot elkészítette¹²⁾, e tanterv-javaslatból egy példány az elnökséghez küldetett.

A választmány fölkéri Thuránszky Irént, mint az általános óraterv elkészítésére annak idején kiküldött bizottság elnökét, hogy az akkori bizottságot véleményes jelentéssel végett újlag összehívni sziveskedjék.

41. Elnök részletes jelentést tesz azon intézkedésekről, a melyeket az elnökség a választmány felhatalmazása következtében az állami tanítóképző-intézeti tanárok rangsorozatának kedvezőbbé tételéért végrehajtott (l. a mozgalom részletes leírását a «M. Tanítóképző» f. é. VII. füzetének egyesületi rovatában); egyúttal felemlíti az állami tanítóképző tanároknak az állami költségvetésben kitüntetett fizetésjavulását.

A választmány helyeslőleg veszi tudomásul az elnök intézkedéseit, és örömmel értesül arról, hogy az állami tanítóképző intézeteknél működő zenetanárok részére a jövő évi költségvetés-javaslat fizetés-emelést helyez kilátásba, a mennyiben az említett tanárok a XI. fizetési osztályból a X. fizetési osztályba fognak áttétni. Hasonlóképp örömmel vétetett tudomásul a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak azon kegyes intézkedése, melylyel az autonom felekezetek, törvényhatóságok, községek és alapítványok által fentartott középiskolai tanárok részére tervezett nyugdíjintézetbe a felekezeti tanító- és tanítónőképző intézetek tanárait is felvenni méltóztatott.¹³⁾

A választmány ezzel kapcsolatban felkéri az elnökséget, hogy egyesületünk tagjainak anyagi ügyeit továbbra is szíven viselve, kísérje figyelemmel ez ügyek továbbfejlődését, s — a hol szükségét látja — tegye meg a lépéseket arra nézve, hogy a tanítóképző intézeti tanárok anyagi helyzete mentől jobbra váljon.

42. Nagy László titkár a következő belépésekről tesz jelentést: *Stark Vilmos*, áll. tanítónőképző intézeti tanár, Kolozsvár.

Hahóthy Sándor, fővárosi polg. isk. tanár, Budapest, Lipót-utcai polg. isk.

Korányi Sarolta, áll. tanítónőképző-intézeti tanítónő, Budapest, II. Csalogány-utca 43.

Amberg József, állami tanítóképző-intézeti segédtanár, Budapest, Pedagógium.

A választmány a bejelentetteket örömmel üdvözli tagjai sorába.

43. Nagy László betérjeszti a bajai állami tanítóképző intézet átalakítására, illetőleg kibővítésére vonatkozó s a nevezett tanítóképző igazgatósága által beküldött tervrajzokat.

A választmány a bajai áll. tanítóképző-intézet igazgatóságának szíves figyelméért köszönetét nyilvánítja s egyszersmind fölkérendőnek tartja a nevezett képzőintézet igazgatóságát, hogy a beküldött terv-illetőleg alaprajzokhoz szövegmagyarázatot (épület-ismertetést) is adni sziveskedjék, mely közlendő lesz az egyesület hivatalos közlönyében.

¹²⁾ L. «Magyar Tanítóképző» f. é. VII. f. 427—432. l.

¹³⁾ L. «Magyar Tanítóképző» f. é. VII. füzetét, 476—479. l.

Ezzel kapcsolatban a választmány általában kívánatosnak mondotta ki, hogy hasonló (hazai és külföldi) tanítóképzők épület-rajzai, főként a beosztásukat feltüntető alaprajzok, a jövő év folyamán a «Magyar Tanítóképző»-ben mentől nagyobb számmal közöltetnének.

44. Komáromy Lajos, pénztári jelentését a következőkben terjeszti a választmány elé:

«Pénztárunk állását röviden úgy körvonalozhatom, hogy a kiadásokat illetőleg pontosan megtartottuk a jelen évi költségvetésben elfogadott mértéket: a tagsági díjakból való bevételek azonban a kellő mértéket korántsem közelítik meg, a mennyiben ezek az évi követelésnek csak 32⁰/₀-át teszik. Tehát az év vége felé esedékes fizetéseinket nem teljesíthetjük, ha a hátralékos és jelen évi tagdíjak már e napokban tömegesen be nem fizettetnek.»

«De szóljanak a számok:

A) Bevételek 1893-ban:

Pénztári maradvány a múlt évről	129	frt	04	kr.
Állami segély	400	»	—	»
Kamatok	21	»	08	»
Szerk. honorariumául a kiadótól	150	»	—	»
Előbbi évi tagdíjhátralékok	94	»	—	»
Jelen évi tagdíjak	383	»	—	»
Összesen	1177	frt	12	kr.

B) Kiadások 1893-ban:

Ügyviteli kiadások	109	frt	50	kr.
Szerk. honoráriuma	200	»	—	»
A folyóirat kiadójának 295 ¹ / ₄ tag után	442	»	75	»
11 ¹ / ₂ ív többletért	276	»	—	»
Nyomatványokért	78	»	—	»
Összesen	1106	frt	25	kr.

Vagyis: 1177·12 — 1106 25 — 70 frt 87 kr. Ez jelenleg pénztárunk készlete s ezzel szemben áll mintegy 700 frt, mely a jelen év vége előtt egyesületünk által kifizetendő.»

A választmány tudomásul veszi a pénztáros jelentését s felkéri őt, hogy a hátralékosokat tagsági kötelezettségük teljesítésére szólítsa fel s a mennyiben ez eredményre nem vezetne, az alapszabályokban megszabott módon, vagyis póstai megbízások alapján lesznek a tagsági díjak beszedendők. Egyúttal határozatilag kimondja a választmány, hogy azon tagoknak, kik — a jelen évet is beszámítva — már 3 év óta nem fizették be tagsági díjaikat, a jövő 1894. év kezdetétől fogva az egyesületi közlöny ne küldessék meg mindaddig, míg fizetési kötelezettségöknek eleget nem tesznek. — Hátralékaik pedig birói uton hajtandók be.

Ezzel kapcsolatosan fölkéri a választmány a pénztárost, hogy a jövő évi költségvetést készítse el s terjeszse azt a közelebbi választmányi ülés elé. Hasonlóképp felkéri az elnökséget, hogy a jövő évi államsegély kieszközlése iránt a szükséges lépéseket annak idején megtenni sziveskedjék.

45. A millenniumi kiállításon való részvétel módozatainak megállapítására kiküldött bizottság jegyzője, Sztankó Béla a következő előterjesztést teszi:

«Tisztelt választmány! A t. választmánynak ez évi május 15-én tartott ülésén küldetett ki azon bizottság, melynek feladata volt előlegesen tanácskozni úgy az egyesületnek, mint az egyes tanítóképzőknek a millenniumi kiállításban való részvétele tárgyában.

«Ezen bizottságnak elnöke volt Dr. Kiss Áron, tagjai voltak Sebestyén Gyula, Kozocsa Tivadar, Nagy László és Sztankó Béla.»

«A bizottság az iskolai nagy szünet alatt négy ízben tartott értekezletet.»

«Munkálkodásáról a következőkben van szerencsém beszámolni.»

«Első értekezletén, július hó 13-án, megállapodott abban, hogy az egyesület eddigi kiadványaival, másfelől a magyarországi tanítóképzés történetére vonatkozó monumenták összegyűjtésével vegyen részt a millennaris kiállításon. Erre vonatkozólag a bizottság, a választmánytól kapott utasításnak megfelelőleg a monumenták összegyűjtésében, a vidéki érdekelt intézetek felszólításában, s a gyűjtés módozatainak megállapításában készséggel fog eljárni.»

«Ugyanekkor megállapítottak azon főbb szempontok, melyek szerint az egyes tanítóképzők legcélszerűbben vehetnének részt a kiállításon.»

«A másod-, harmad- és negyedikben tartott üléseken megállapította az egyes tanítóképzők által eszközendő kiállítás általános tervezetét, még pedig úgy a régi, mint a jelenkori magyar tanítóképzésre vonatkozólag. Az elébbinek határául az 1867. évet, az utóbbinak az 1867—1894. évig terjedő időközt tűzván ki s az előbbit a történeti, utóbbit a jelenkori csoportba óhajtván beosztatni és elhelyeztetni.»

«Ezen általános tervezet közzé volt téve az «Egyetértés» f. é. augusztus 6-iki számának tanügyi rovatában, de megjelent egyesületünk hivatalos közlönyében a «Magyar Tanítóképző» f. é. szeptemberi számában is.»

«A jelenkori kiállítás keretébe helyezett s a tanítóképzés mai állapotát feltüntető kiállítást illetőleg, a bizottság az általános tervezet részletezését is kidolgozta. Szövegmagyarázattal, táblázatokkal, fölvilágosító megjegyzésekkel kísérte, azon pontozatokat, melyek az általános tervezetből a m. t. választmány előtt is bizonyára már ismeretesek lesznek. Ezen részletezés közlését a «Magyar Tanítóképző» f. é. okt. fuzete kezdte meg, jelenleg a közlés folyamatban van.»

«Ha végül megemlítem azt, hogy az egész munkálatot a bizottság Kozocsa Tivadarnak a kiállítási bizottság egyik előadójának rendelkezésére bocsájtotta a végből, hogy azt a tanítóképzők kiállítását illetőleg dönteni hivatott bizottság elé terjessze: szerencsém volt elmondani minden lényegest, melyet bizottságunk munkálata gyanánt tisztelettel bejelenthetek.»

A választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentést, s örömmel értesül az elnök útján arról is, hogy a bizottság munkálata majd-

nem egész terjedelmében felhasználtatott a népoktatás kiállítás bizottsága által, a kiállítási tervezetnek azon részéhez, mely a magyarországi tanítóképzők kiállításáról intézkedik. Egyben megbízta a választmány a bizottságot, hogy tegyen jelentést a legközelebbi alkalommal arról is, hogy egyesületünk miként vegyen részt az ezred-éves kiállításon.

46. Elnök a jövő évi közgyűlés tárgysorozatának megállapítására hívja föl a választmány figyelmét. A választmány többek hozzászólása után abban állapodott meg, hogy a jövő évi közgyűlés tárgyaiul: a) az egyesületnek a millenniumi kiállításon való részvétele, b) a tanítóképzőtanárok képzésének ügye, c) az internatusok szervezésének kérdése s d) a lélektan tanításának köréből vett egy tételnek fejtegetése tűzessék ki; végül óhajtja a választmány, hogy Szvorényi József, egyesületünk elhunyt tiszteletbeli tagja fölött rövid emlékbeszéd tartassék. Felkéri egyben az elnökséget, hogy a kitűzött tárgyak előadására egyesületünk tagjai közül előadókat fölkérni sziveskedjék.

A választmány a tanítóképzők szervezeti ügyeinek fölvetése és tárgyalása fölött is tanácskozáni, György Aladár azon indítványt teszi, hogy az egyesület már most indítsa meg a munkálatot a népoktatási törvény azon részének revíziójára nézve, a melyek a tanítóképzők szervezetét határozzák meg s ezt a munkálatot is vegye fel a választmány a közgyűlés tárgyai közé. A választmány ez ügyben felkéri György Aladárt, hogy állítsa össze azon főbb pontokat és kérdéseket, melyek a népoktatási törvény majdani revíziójánál a tanítóképzőket közelebbről érintik, hogy e kérdések a közgyűlésen, mint egy következő közgyűlés tárgyai kitűzhetők legyenek.

47. Elnök előterjesztést tesz egy a f. év december havában tartandó rendkívüli közgyűlés összehívása tárgyában, melynek egyedüli tárgya Jókai Mórnak tiszteletbeli taggá történendő választatása lenne. — A választmány örömmel járul hozzá az elnök előterjesztéséhez s határozatképen kimondja, hogy a decz. havi választmányi üléssel kapcsolatban rendkívüli közgyűlés tartassék, melynek tárgya Jókai érdemeinek méltatása s nagy irónknak egyesületünk tiszteletbeli taggá történendő megválasztatása lesz.

48. Radó Vilmos indítványára a választmány elhatározza, hogy körlevél útján intéztessék fölhívás a tanítóképző intézetek testületeihez, hogy az 1868. évi XXXVIII. t. cikk szentesítésének decz. 5-én bekövetkező 25 éves évfordulója alkalmával iskolai kegyeletes jubilaris ünnepélyeket tartsanak báró Eötvös Józsefről, a népoktatási törvény lánglélkű megalkotójáról.

Budapest, 1893. október 16-án.

Péterfy Sándor, elnök.

Sztankó Béla, jegyző.

VEGYESEK.

Személyi hírek. *dr. Walter Gyulát*, az esztergomi tanítóképző intézet igazgatóját, Vaszary Kolos herczegprimás primási titkárrá nevezte ki. *dr. Walter Gyula* csak három év óta vezette az esztergomi képzőt, de ezen rövid idő alatt is kiváló érdemeket szerzett a viszontagságos életű képző tapintatos, hazafias és vallásos szellemű kormányzása és fejlesztése körül; ő eszközölt ki a múlt évben a kormánytól nem csekély utánjárással 1200 frtot, a melyen az intézeti szertárt ujonnan berendezte. Mint egyesületünknek választmányi tagja s a Magyar Tanítóképzőnek jeles tollú munkatársa is buzgón szolgálta a tanítóképzés ügyét. Egyháza szolgálatában mint író és szónok tüntette ki magát. Jól megérdemelt előléptetéséért szívből üdvözöljük őt; kartársunk megszűnt ugyan lenni, de a tanítóképzés ügye bizonyára nem veszítette el őt, sőt most már reményünk fokozódik, hogy az ő támogatásával az esztergomi képző régóta vajdó ügye nem-sokára megoldást fog nyerni.

Képzőintézeti hírek. *A csáktornyai állami tanítóképző-intézetbe* a f. évben 112 növendék jelentkezett. Felvétetett 98, kik közül 52 az internátusban van elhelyezve, a többi magánházaknál; 72 a köztartásnál étkezik. A tanári személyzetben változás történt. Ugyanis: Grézló János gyakorló iskolai tanító a losonczy áll. iskolához neveztetett ki. Helyét Paksy Győző, volt csáktornyai gyakorló iskolai újabban losonczy áll. isk. tanító foglalta el, Szováthy Lajos egészségének helyreállítása végett félévi szabadságot nyervén, helyettes tanárul Wagner Lajos okl. polg. isk. tanító neveztetett ki. Rösztler Béla s. tanár Temesvárra helyeztetett át. Az intézet kibővítését szept. elején befejezték. A kibővítés által az intézet 7 új helyiséget és megfelelő kertészlakást nyert. A miniszter úr a fürdőberendezés költségét engedélyezvén egy viztartó medencze, zuhanyok sat. felállítására most van munka alatt. A növendékekre nézve a fürdés kötelező.

A nagyszombati kir. kath. tanítóképző állami felügyeletével a vallás-és közoktatásügyi miniszter újabban Szuppán Vilmos központi szolgálatattételre beosztott áll. tanítóképző igazgatót bízta meg. A szeptemberi képesítő vizsgálatok már az ő jelenlétében tartattak meg. A vizsgálaton megjelent 8 jelölt közül 1 visszavetettetett az írásbeli dolgozat alapján, egy visszalépett a szóbeli vizsgálat alatt, kettő az egész vizsgálat ismétlésére, egy pedig javító vizsgálatra utasított, három képesített. A szóbeli és gyakorlati vizsgálat két egész napot vett igénybe.

A temesvári áll. tanítóképző 1893. okt. 10-én megnyitott. A megnyitás isteni tisztelettel kezdődött. Isteni tisztelet után összegyűltünk az egyik nappali munkaszobában, hol az igazgató szép beszédet intézett az ifjúsághoz, és kérésén a tanárkar ódaadó közreműködését, az intézetet megnyitottnak mondotta. Miután még az intézeti rendszabályok olvastattak fel, a növendékek az osztályokba szedtek szét. Megnyitás után a tanárkar üdvözölte az igazgatót, biztosítva őt bizalmáról és lelkiismeretes munkálkodásáról; mire ismét az igazgató szívből fakadó, helyesléssel találkozó szavakkal fejtegette azt a viszonyt melynek igazgató és tanárkar között lenni kell, hogy összhangzatos, üdvös működés létesüljön. A megnyitás megtörténtéről a miniszteriumot táviratilag értesítettük.

Az intézet növendékeinek száma összesen 68; az I. évfolyamban 36, a III.-ban 18, a IV.-ben 14. Az I. évfolyamban van 18 német, 8 román, 6 magyar, 4 szerb anyanyelvű. A III. és IV. évfolyambeliek néhány kivételével a zilahi képzőből jöttek és többnyire magyar anyanyelvűek. Az intézet internátusában 54-en vannak elhelyezve; a többiek künlakók, kik közül 4 szintén segélyt kap.

Intézetünk ideiglenesen a belvárosi községi el. népiskola új épületének egyik részében kapott Temesvár városa szivességéből helyet. A m. kormány szándéka szerint azonban már a jövő év folyamán új, megfelelő intézeti épületet kapunk. És ez nagyon szükséges is. Jelenlegi helye nagyon zajos; lóvonatok zöreje, katonaság masirozása, trombitálása, dobolása, kocsirobogás egész nap tartanak. Udvara kicsiny, a termék, szobák beosztása meg nem felelő, minthogy az épület a temesvári mindennapi alsófokú ipariskola céljaira tervezetett. A temesvári tanítóképzőnek minél hamarabb új épületre van szüksége. Az intézet berendezéséről nem mondhatok egyelőre többet, mint azt, hogy van annyi internatusi, iskolai bútor, tanítási eszköz, a mennyivel a tanítást meg lehetett kezdeni. Égető szükség forog fenn, hogy különösen a kellő tanítási eszközök mielőbb beszereztesenek.

Gyakorló iskola dolgában elég jól vagyunk, mert a belvárosi osztott el. népiskola minden évfolyamából kaptunk 5—5 növendéket; van tehát 6 évfolyamú gyakorlónk 30 növendékkel.

Könyvtáraink — tanári, ifjúsági — vannak ugyan; de a tanári könyvtáron — hogy egyebet ne mondjak ezekről a könyvtárakról — nagyon meglátszik, hogy sovány dotatióból éldelődött. És ezt nem mondom szemrehányáskép az előbbi kezelőknek, mert jól tudom, hogy a 80 ftból nem lehet folyóiratokat járni és könyvtárt megteremteni.

Az immár több mint 20 éves zilahi intézeti Eötvös-kör életét itt tovább fogjuk ápolni. Adná isten, hogy a délvidék légköre életét évszázadokra nyújtaná! Eötvös szellemére szükség van ugyan mindenütt széles e hazában, de kiváltképen e tarka-barka nemzetiségű vidéken. (Tudósító megküldte az intézeti rendszabályokat is; erről, a hely szűke miatt jövőre. Szerk.) K. S.

A tanítóképzők tantervének revíziója. Az állami tanítóképző intézetek tantervére vonatkozólag a kiküldött bizottság által kidolgozott tervezet tárgyalását az orsz. közoktatási tanács tudvalevőleg erre a tanévre halasztotta, egyúttal Szuppán Vilmos előadó indítványára kimondotta, hogy a munkálat hozzászólás végett több vidéki tanítóképző intézet igazgatóival és tanári testületeivel is közöltessék. Eddigelé beküldték észrevételeiket a következő igazgatók, illetőleg intézetek: Mócsy Antal kalocsai kath., Kiss Kálmán nagy-kőrösi ref., Kapi Gyula soproni ág. hitv., Borbély Samu székelykeresztúri, Somogyi Géza znióváraljai, Paal Ferencz kolozsvári, Bartsch Samu bajai, Margitai József csáktornyai áll. tanítóképző igazgatók és Molnár István gyümölcsészeti miniszteri biztos. Az észrevételek igen tanulságosak, de — gyakran egymástól felette eltérők. Általában túlságos magasnak találják az óraszámot. Kár, hogy a nyilatkozó testületek nem kapták meg a tantervvel együtt az előadó által a tanács elé terjesztett (szeptemberi füzetünkben közölt) indokolást. Ennek hiányában többen a tantervjavaslat célzatait félre magyarázták. — A beérkezett nyilatkozatok jelenleg tanulmányozás végett Szuppán előadónál vannak, a ki, mihelyt az anyag együtt lesz, az albizottságokat a tett észrevételek tárgyalása végett össze fogja hívni. A tanács elnöksége óhajtáná, hogy a tanterv még ez év végéig előbb a tanács szakosztályai, majd pedig teljes ülése által tárgyalassék, hogy 1894. kezdetével a minisztérium elé kerüljön, 1894/5-től kezdve pedig fokozatosan életbe lép-tetessék.

Az ezredévi országos kiállítás közoktatási csoportjának végrehajtó bizottsága október 20-án és 21-én ülést tartott. Ez alkalommal letárgyalták az alcsoportok programjavaslatait. Megállapodtak abban, hogy a közoktatási kiállítás csak az 1867. év óta maig lefolyt fontosabb mozzanatok bemutatására terjed ki, a megelőző idők bemutatásáról pedig a történelmi főcsoport gondoskodik. Elhatározta a bizottság, hogy egy a közoktatás mai állapotát képekben

és szövegben feltüntető emlékművet adnak ki magyar, német és francia nyelven. A kiállítási hangversenytermeknek olyan berendezését fogják kérni, hogy a közoktatással kapcsolatos mutatóanyagok előadások tartására is alkalmas legyen. Elfogadták azon tervet, hogy a kiállításon egy mintakisdedővót és minta-osztatlan népiskolát, s egy tornacsarnokot fognak bemutatni. Erre egy 300 m²-nyi területen emelendő külön épület fog szolgálni. Ezen felül a népoktatás a közoktatási főépületben 500 m²-nyi területet kap. A középiskolák egyenkint 360—360, a művészeti szakiskolák ugyanannyit, az ipariskolák 600, a kereskedelmi iskolák 60 m²-nyi területet kapnak. A tornacsarnok területe 200 m² lesz. A testi nevelés kiállítását a közegészségi kiállítással kapcsolják össze. A közoktatási kiállítás költségeit 75.000 frtra irányozták elő. A tanszer- és könyvkereskedők kiállítása az ipari csoportban fog eszközölni, a közoktatási csoportban csak az egyes iskolák kiállításának keretében foglalhatnak helyet.

A népoktatási kiállítás tervezetét a kezeink között levő példány szerint Berecz Antal, György Aladár, Kozocsa Tivadar, dr. Morlin Emil és Szerényi József előadók javaslatainak figyelembevételével Szuppán Vilmos dolgozta ki. Ebben a tervezetben a tanítóképző intézetek kiállítási tervezete foglalja el a legnagyobb részt; ez a legértelmesebb s legrészletesebb s majdnem egész terjedelmében magában foglalja az egyesületünk által készített tervezetet. Igen örvendünk ennek, mert munkálatunk ez által elérte célját, de méltányosnak tartottuk volna megnevezni a forrást, honnan került ez a tervezet a hivatalos munkálatba.

XXVI. Kimutatás

a f. évi okt. 4-től nov. 4-ig befolyt tagsági díjakról.

1893. I. félévre: Bárány Gyula (2 frt.)
1893. II. félévre: Bányay Árpád, Csepreghy Endre, Litschauer Teréz, Mocsáry Gerő, Dr. Pavetits Mihály, Pataky Irma, Rösler Béla, Stark Vilmos, Staab Lénárd, Szukováthy Ilona, Velőssy Lipót, (2—2 frtot.)
1893. évre: Arányi Antal, Balázs Endre, özv. Barbaró Sarolta, Báthory Endre, Ebenspanger János, Erdődi János, Faluvégi Albert, Fay Gizella, Felméri Albert, Gamauf György, Gyertyánfy István, Dr. Halasy Kálmán, Hajnal Adolf, Heinrich Józsa, Herchl János, Holczmann Ferencz, Holló Sándor, Horváth József, Hunyadmegyei tanítótestület, Kapi Gyula, Dr. Karácson Imre, Kolumbán Samu, Krausz Sándor, Kruze Ernő, Lakits Vendel, Dr. Lázár Gyula, Lányi Ernő, Lubinszky Emilia, Major J. Gyula, Mátray Gyula, Mohar József, Oherolly János, Orbók Mór, Papp József, Peres Sándor, Putsch Tóbiás. Dr. Ratkovszky Samu, Regéczy József, Ruppenthal Lajos, Sebestyén Gyula, Stepankó Albert, Szalay Sándor, Szigethy Alajos, Svarba József, Tóthfalussy Dániel, Triff Gábor, Dr. Walter Gyula (4—4 frtot.)
1894. évre: Peres Sándor (4 frt.)

M e g h i v ó.

A Tanítóképző-Intézet Tanárok Országos Egyesületének választmánya a f. é. november hó 20-án d. u. fél 6 órakor az Andrássy-úti áll. tanítónőképző intézet helyiségében ülést tart.

Tárgyak:

- 1. Elnöki jelentések s folyóügyek.*
- 2. A tanterv-készítő albizottság jelentése.*
- 3. A tanítóképzésre vonatkozó törvények revíziója. Előadó: György*

Ala d ár.

Ülés után összejövétel az István-főherceg című vendéglőben.

Budapest, 1893. november 8.

Az elnökség.

S Z E R K E S Z T Ő I Ü Z E N E T E K.

Azon tekintetes tanári testületek, a melyek a választmány felhívására az internatusok ügyében javaslataikat beküldték, fogadják az ügy érdekében kifejtett buzgóságukért e helyen is köszönetünket; egyúttal szíves elnézésekért kérjük, hogy az összehalmozódott aktuális érdekű közlemények miatt a testületi jegyzőkönyvek közlését a jövő számra voltunk kénytelenek halasztani.

Sz. G. Budapest. Köszönettel vettem szíves figyelmeztetését; a mint láthatja, már eredménye is lett. A többi t. olvasók is bizonyára örömmel fogják venni, hogy nem lesznek kénytelenek az apró írást bötűzgetni. — **E. J.** Budapest. A már kiszedett könyvismertetést a jövő számra tétettem félre. — **P. J.** Arad. Köszönöm, E számba már nem fért be. — **M. I.** Csáktornya. Kérem az ígért cikket, mert alkalomszerű lesz. — **M. I.** Znióváralja. Levél megy. — **S. G.** Znióváralja. Örömmel értesültem, hogy a zniói tanári testület is készül munkálatot beküldeni az internatusok ügyében. Várom a külföldi tanítóképzők épületeinek ismertetését. — **K. S.** Temesvár. Az iskolai szabályzatok ismertetését a jövő számra halasztottam. A Révai-czég utólagosan beküldte a könyvet ismertetés végett. Mit csináljak vele? — **S. S.** Baja. Megkaptam a tanári testület véleményét és a te ismertetésedet is. A jövő számban, Köszönet! — **R. S.** Nagy-Szombat. Levél megy. — **K. S.** Déva. A tudósítást köszönöm. A jövő számban fogom közölni. — **A. A.** Igló. A Szováthy-ügyben hozzám intézett leveleddel egyetértek. Az ügynek személyi részét, ha csak újabb rendkívüli események nem teszik szükségessé a felszólalást, a közölt cikkel és szerkesztői megjegyzéssel befejeztük. Elvi fejtegetésnek, illetve a szolgálati viszonyaink rendezése érdekében történő felszólalásnak azonban szívesen adunk helyet.